

1936

Heimosoturi

Suomen Heimosoturien Liitto

LIITON TOIMISTO: Helsinki, Arkadiank. 12 A. puhelin 46 418. Toimistoaika: arkipäivisin aina klo 11—13 ja 18—19 (sekä epävarmasti 13—16).

PÄÄSIHTEERI: sähköttaja P. Laesterä, Helsinki, Kruunuhaank. 1 B, puhelin 62 384.

TALOUDENHOITAJA: insinööri Y. Rannikko, Helsinki, Kaisaniemenk. 7, puhelin 36 523.

Suomen Heimosoturien Liiton maakuntaosastot:

UUDENMAAN HEIMOSOTURIT, Helsinki.
Johtaja: kapteeni H. Parkkonen, Helsinki, Runebergink. 29, B 21. Puh. toimeen 25 801.
Sihteeri: kamreeri M. Saarela, H:ki, Sampsantie 15, as. 4. Puh. toimeen 26 648.

VARSINAIS-SUOMEN HEIMOSOTURIT, Turku.
Johtaja: luutnantti K. Teira, Kyrö as.
Sihteeri: hra E. Suovuori, Turku, Tuureporink. 3 D 69. Puh. 26 44.

SATAKUNNAN HEIMOSOTURIT, Pori.
Johtaja: radioas. hoitaja O. V. Helava, Pori, Annank. 2.
Sihteeri: kauppias A. Kleemola, Pori, Valtak. 2.

KYMENLAAKSON HEIMOSOTURIT, Kouvola.
Johtaja: kapteeni O. Meriluoto, Kouvola.
Sihteeri: toimittaja A. Martia, Kouvola, Kouvolan Sanomat.

ITÄ-SAVON HEIMOSOTURIT, Savonlinna.
Johtaja: kapteeni P. A. Kankkunen, Savonlinna, sot. läänin esikunta.
Sihteeri: konttoristi Y. Tiainen, Savonlinna, Savonlinnan Lakiasiaintoimisto, puh. 592.

ETELÄ-SAIMAAN HEIMOSOTURIT, Lappeenranta.
Johtaja: maanvilj. E. Luotonen, Lappeenranta. Puh. 654.
Sihteeri: ylikersantti P. Säilä, Lappeenranta, Puistok. 23.

KANNAKSEN-KARJALAN HEIMOSOTURIT, Viipuri.
Johtaja: kapteeni A. Muukkonen, Viipuri, Viestipataljoona.
Sihteeri: luutnantti V. Makkonen, Viipuri, Viestipataljoona.

POHJOIS-KARJALAN HEIMOSOTURIT, Joensuu.
Johtaja: majuri V. Nikoskelainen, Joensuu, Rajavartiosto.
Sihteeri: valistusohj. J. N. Jokinen, Joensuu, sk.-piirin esikunta.

POHJOIS-POHJANMAAN HEIMOSOTURIT, Oulu.
Johtaja: joht. P. Lukkarila, Oulu, Kirkkok. 59.
V.a. Sihteeri: toimittaja Y. Keränen, Oulu, Tietotoimisto.

ETELÄ-POHJANMAAN HEIMOSOTURIT, Seinäjoki.
Johtaja: tarkastaja Antti Isotalo, Seinäjoki.
Sihteeri: valistusohj. V. Ikonen, Seinäjoki, sk.-piirin esikunta.

POHJOLAN HEIMOSOTURIT, Kemi.
Johtaja: luutnantti Teuvo Turtiainen, Kemi.
Sihteeri: valistusohj. A. Rivinoja, Kemi, sk.-piirin esikunta.

POHJOIS-SAVON HEIMOSOTURIT, Kuopio.
Johtaja: luutnantti P. Marttina, Kuopio, Hatsalank. 6.
Sihteeri: tarkastaja E. Jääskeläinen, Kuopio, Hämeenk. 2. Puh. 724.

ETELÄ-SAVON HEIMOSOTURIT, Mikkeli.
Johtaja: Joht. H. Riipinen, Mikkeli, Hallituskatu 2. Puhelin 504.
Sihteeri: res.-luutn. Y. I. Kaulio, Mikkeli, PPP3.

Perusteilla olevat maakuntaosastot:

POHJOIS-HÄMEEN HEIMOSOTURIT, Tampere.
Edustajat: rautatievirkamies T. Jousimaa, Kangasala, as.

ETELÄ-HÄMEEN HEIMOSOTURIT, Hämeenlinna.
Edustajat: res.-luutnantti J. Kuukka, Parola, asema, ja johtaja K. Välke, Riihimäki. Puh. 254.

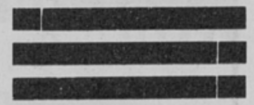
KESKI-SUOMEN HEIMOSOTURIT, Jyväskylä.
Edustaja: hra J. Janné, Jyväskylä, Pitkäk. 36.

KAINUUN HEIMOSOTURIT, Kajaani.
Edustaja: sot.-ohjaaja A. Airanne, Kajaani, sk.-piirin esikunta.

RAJA-KARJALAN HEIMOSOTURIT, Sortavala.
Edustaja: kauppias A. Lehtinen, Impilahti, puh. 44.

ITÄ-HÄMEEN HEIMOSOTURIT, Lahti.
Edustajat: kapteeni V. Vanhala, Lahti, Tampereen Rykmentti, ja ylikersantti A. Markkula, Lahti, Tampereen Rykmentti.

Heimosoturi

1936

SUOMEN HEIMOSOTURIEN LIITON JULKAISU

TOIMITUSKUNTA:

E. KUUSSAARI Y. RANNIKKO

OMISTETTU KAATUNEILLE
HEIMOSOTURI-ASEVELJILLEMME

SISÄLLYS:

JÄÄKÄRIT HEIMOSOTUREINA .... E. Kuussaari

TARTON RAUHA .... E. K:ri

HEIMOSOTURIEN MARSSI .... Reino Hirviseppä

JÄÄKÄRILIITON SUHDE AUNUKSEN VAPAUSTAISTELUUN VUONNA 1919 ....

ELJA RIHTNIEMI ....

EESTIN ITSENÄISYYSTAISTELU JA SUOMALAISET .... Y. Ruutu

LATVIAN VAPAUS JA SUOMALAISET HEIMOSOTURIT .... E. K:ri

SUOMALAINEN TIEDUSTELUTOIMINTA VIRON VAPAUSSODAN APUNA .... E. Kuussaari

RINTAMALLE LÄPI ESTEIDEN .... Kalervo Reponen

ERÄS TAPAAMINEN .... G. Svinhufvud

"POHJAN POIKAIN" VOITONTAHTOA .... Arvo Martia

LUOVUTTIKO NEUVOSTO-VENÄJÄ VAPAAEHTOISESTI POHJOISVIRON .... I. Renvall

KIROVO 21. III. 1919 .... Lauri Nuuttila

"PIKKU JUSSI", JÄÄKÄRILUUTNANTTI JOHANNES VÄISÄNEN .... K. A. Järventaus

AUNUKSEN KAHDET VALTIOPÄIVÄT .... Aleksanteri Oilinki

SUOVERKAN TAISTELU .... Esko Eerolainen

TULI JA LEIMAUS .... Reino Hirviseppä

LOPUN EDELLÄ .... J. S. Bergman

MUISTELMIA "MARTTINAN RETKELTÄ" .... Paavo Koskinen

ET KARJALA KALLIS SÄ SORTUA SAA... .... Kustaa Järventaus

ERÄS RETKI MUURMANSKIIN .... Kurt Teira

HEIMOUSHENKISTÄ KIRJALLISUUTTA .... E. K.

SUOMEN HEIMOSOTURIEN LIITTO .... Pentti Laesterä

TIEDUSTELURETKI POHJOIS-INKERISSÄ .... B. Kurtén

KIRJAPALSTA ....

PÄÄSIHTEERIN TERVEISET ....

Jääkärit heimosotureina

Pohjolan suomalainen heimo näytti maailmansodan syttyessä olevan tuomittu sortumaan alati yltyneeseen venäläiseen mielivaltaan. Se näytti uskonsa ja uljuutensa menettäneeltä. Kansakuntamme keskuksissa varsinkaan ei ollut juuri suurtakaan huolta huomisesta. Mutta eipä isänmaallinen ja kansallinen henki sentään ollut kaikista kuihtunut, ei kansamme nuorisosta eikä sydänmaitten katajaisesta kansasta.

Sama uskon voima, joka kaikkina aikoina ja kaikkialla on johtanut kansansa vapauden puolesta taistelleet voittoon, sytytti nuorisossa hädän hetkellä hehkuvan taistelumielen ja johdatti sen uudelle uskalluksen tielle. Kuin esi-isien henkien herättäminä nousivat aktivistit ja jääkärit taisteluun ryssän valtaa vastaan.

Usko oikeuden ja totuuden voittoon muodostui aktivistien ja jääkärien aatteiden ja toiminnan horjumattomaksi perustaksi. Tämä usko, jossa ei ollut mitään epäillystä oman asian oikeutukseen, teki heille mahdolliseksi kaiken, mikä muista jo näytti voittamattomalta haaveelta.

Tuolle nuorisolle hymyiltiin ja lausuttiin: Te ette voita mitään! Mutta he vastasivat: Me uskomme ja taistelemme.

Heille viitattiin Venäjän armeijojen miljoonalaumoja. Mutta he vakuuttivat oikeuden voittavan miljoonamassojakin vastaan saavutettakoonpa voitto lopulta milloin tahansa. Heidän koko elämänsä oli taistelulle pyhitetty.

Ryssän armeijalle palveluksia tehneet suurhankkijat, miljoonapääomien kerääjät sadattelivat heille raivoissaan: Te teette mahdottomaksi tämän maan taloudellisen elämän! Mutta jääkärihengelle ei tällainen aineellinen valta mitään merkinnyt. He päinvastoin vihasivat niitä, jotka perivihollista vapaaehtoisesti palvelivat ja sen vallassaoloa tukivat.

Heidät tuomittiin kapinallisiksi ja maan — "suuren isänmaan" — pettureiksi. Mutta heidän päämääränään olikin taistelu ryssän valtaa vastaan. Eivätkä he pelänneet historian tuomiota.

Aktivistien ja jääkärien usko kehitti tietoisuuden, ettei kukaan heistä elä ja kuole itsensä hyväksi. He alistuivat kaikki noudattamaan sisäistä ääntään ja halusivat seurata velvollisuudentuntonsa määräämää käskyä toimia vain yhteisen päämäärän, koko kansakunnan vapauden ja nousevan elämän puolesta. Näin heidän rintamansa oli valmis kaikkeen uhraukseen yksimielisenä ja epäitsekkäänä. Näin muodostui tuon rintaman perusvoimaksi myös tasa-arvoinen veljeys sen jokaisen jäsenen välillä. Heidän joukossaan, jossa koko kansamme oli edustettuna säätyihin ja kansanluokkiin katsomatta, niin työmies kuin herra tunsi itsensä saman voiman

elähyttämäksi. Yhteiskuntavastakohdat olivat väistyneet, itsekkyys heitetty syrjään ja kukin tunsi itsensä suomalaiseksi ja lähimmäisensä samanarvoiseksi suomalaiseksi.

Kaikelta tältä aatteelliselta pohjalta jääkärit nousivat vaatimaan kansallemme vapautta ja uutta oikeutta entisistä hallitsemismuodoista ja vieraitten valloituspyyteitten synnyttämistä valtakuntarajoista riippumatta. Eivätkä aktivistit, jotka nyt olivat kerta kaikkiaan lähteneet itsenäisyystaistelun tielle ryssän vallassa nääntymäisillään olleen koko kansansa puolesta, saattaneetkaan antaa vähintäkään merkitystä niille rajamuureille, joita keskelle omia heimoja ja omia yhteiskuntia oli mielivalloin vedetty omaa kokonaiselämää silpomaan. Jääkäreissä ja aktivisteissa sekä heihin liittyneessä kansassa kasvoi velvollisuudentunto koko Suomen heimoa kohtaan ja usko sille kuuluvien oikeuksien voittoon. He vaativat vapautta koko Pohjolan suomalaiselle suvulle pitäen tunnuksenaan, kuten runohenkinen jääkäri *Heikki Nurmio* jo Saksassa lauloi, että ”Häme, Karjala, Vienan rannat ja maa” oli yhtenä kuuluva ”Suomen valtaan”.

Siten uskottiin, kuten tulisieluinen jääkäri *Runar Appelberg* jääkäripataljoonan joulunviettopuheessaan vuonna 1915 lausui, että jääkärin ”yrityksestä kerran on orastava Suomelle suuri ja valoisa tulevaisuus”. Horjumattomana velvollisuutena tunnettiin, että jääkärien oli kaikella voimallaan lyötävä ”syvät iskunsa” Suomen heimon hyväksi luodakseen uskonsa sen nousevien polvien suuremmaksi kasvavalle elämälle perustaksi.

Syvän isänmaanrakkauden elähyttämä, sankarillinen jääkäri *Friedel Jacobson* julisti myös eräässä puheessaan Peräpohjolassa syksyllä vuonna 1917 sytyttäviä ajatuksiaan kansamme sisäisen elämän ristiriidoista ja uudesta jääkärihengen mukaisesta valtiollisesta näkemyksestä. Hän lausui lisäksi:

”Samalla kun jo vihdoinviimein valtioviisaittemme on aika jättää tyhjät juriidiset saivartelut, olisi viime hetki käsissä selvittää itsellensä ja kaikelle kansalle meidän alueemme luonnollinen ja välttämätön rajotus, niin että se juurtuisi kansan tietoisuuteen ja ilmenisi itsestään selvänä vaatimuksena. Suomen kansan rajat eivät ole Suomen valtion nykyisellä itärajalla tyydytetyt, eivät valtiollisessa, kansallisessa, taloudellisessa eivätkä strateegisessa suhteessa. — Äänisjärvi, Pohjanlahti, Auranrannat, Vienansuu! Siin' on Suomalainen mahti, jok' ei oo kenenkään muun! — Sinne saakka, Vienan suille ja Kuollan rantamille saakka on Suomen valta ulotettava. Ja sitä ei saa lykätä toiseen kertaan. Nyt se on tehtävä, sillä ajan tilanteen suopeus vaatii meiltä tämän lahjan tuleville polville ja vastaisuuden Suomelle. Emme saa tinkiä emmekä voimaamme tässä suhteessa liian vähäksi arvata. Ei Karjala yksin, vaan koko Suomen turvallisuus vaatii sitä: — Sillä maalla sä oot vahti, ällös ääntäs' halveksu! — Äänisjärvellä ja Vienan suilla ovat pyhät rajapyykkimme, luonnon ja kansallisuuden määräämät — meillä ei ole oikeutta pettää luonnon ääntä. — Kansojen ratkaisevina hetkinä, noina herkkinä ja vaarallisina, jolloin kaikki riippuu vaiston oikeasta osunnasta, pitäisi kaikkien olla siinä mielessä nuoria, että he jaksaisivat noudattaa epäitsekästä, sankaruutta ihailevaa vaistoa. Yksipuolinen järkiperäinen päätteleminen myöhästyy aina auttamattomasti näillä keväimen koiton herkillä asteilla. — — Ilman uhreja suurina hetkinä ei suurta luoda, mutta ei myöskään voiteta muuta kuin katumusta. Jälkipolvemme, näiden nuorukaisten (jääkärien) oikeaan osuneen askeleen kautta, kehoittavat meitä uskaltamaan ja uhreja tekemään meidän maamme suuruuden ja oman jälkimaineemme puolesta. Nyt on hetki käsissä, jota vuosisadat ovat ikävöineet ja jota uudet vuosisadat tulevat joko siunaamaan tai kiroamaan, riippuen siitä, pystymmekö suurta hetkeä kyllin suurina kannattamaan!”

Tällä tavoin oli vuonna 1917 jääkärimajuri Jacobsonin, jääkäreistä ensimmäisten joukkoon luettavan miehen hengessä kirkastunut jääkäriajatus itsenäiseksi itsensä taistelevasta Suomesta, jonka tuli omaan piiriinsä koota oma heimonsa kokonaisena.

Palavalla uhrimielellä jääkärit valmistautuivat tehtäväänsä antaakseen kaikkensa heimonsa hyväksi. Eikä sankarimieli silloin palkkaa kysynyt. Mut-

ta uhri oli annettava kalliisti ja siksi oli päämäärät asetettava korkealle. Siksi oli sotilaan henkinen ja ruumiillinen valmennus suoritettava perusteellisesti. Sentakia oli työ suunnattava myös oman kansan valmennukseen ja uhrivalmiuteen kokonaisuuden hyväksi. Yhteinen menestys ja turva vaativat kasvaneita voimia.

Venäjän vallankumouksen mukana vapaustaistelun hetken lähestyessä vuonna 1917 laati intomielinen jääkäri *Toivo Kuisma* jo suunnitelman, miten kansamme oli nostettava vapaustaisteluun. Hän suunnitteli seitsemän "vapaajoukon" muodostamista alkavan taistelun rungoksi. Ne oli nostettava Satakunnassa, Hämeessä, Savossa, Karjalan kannaksella, Raja-Karjalassa, *Aunuksessa* ja *Vienassa*. Tämän suunnitelman mukaiseksi vapaustaistelujemme rintama suurin piirtein muodostuikin, kun ottaa huomioon itäiset heimosodat. Ilman bolshevismin tuomaa onnettomuutta olisi vapaustaistelu jo alkuunsa Kuisman suunnitelman mukaan varmaan luonut vapauden koko Suomen heimolle.

Jo vapaussodan aikana vuonna 1918 olivat jääkärit ja aktivistit joukottain johtomiehinä taistelemassa Vienan suunnalla. Malmin—Kuisman retkikunnassa oli heitä lukuisasti mukana ja koillisrintamalla, Kuusamon—Sallan suunnalla, olivat johtopaikat useimmiten joukkueenjohtajia myöten heidän täyttämiään. Viron vapaussota vuonna 1919 kertoo lukuisten jääkärien sankaritöistä ja Suomen koko avustus Virolle oli aktivistien puuhaa. Inkerin vapaustaisteluissa he olivat Pietaria vastaan hyökkäilemässä. Aunuksen retkellä vuonna 1919 olivat johtajat ylipäälliköstä joukkueenjohtajia myöten melkein kaikki jääkäreitä. Eivätkä jääkärit jättäneet vienalaisia yksin, kun nämä vv. 1921—22 nousivat epätoivoiseen taisteluun sortoa vastaan ja vapautensa puolesta.

Kaikkensa uhrasivat suomalaiset jääkärit joka taholla aatteensa elähyttäminä heimomme vapaudelle. He ponnistelivat usein vaikeissa olosuhteissa ja heidän johtajataitonsa tuli varsinkin suurilla Karjalan saloilla, laajoilla rintamilla kovemmalle koetukselle kuin vapaussodassa. Mutta lannistumatta, harkittua toimintaa ja tarmoa uhkuen he taistelivat pitäen kiinni vakaumuksestaan ja päämääränsä oikeutuksesta — murtaakseen heimojamme ja kansaamme silpovat raja-aidat ja kootakseen kaikki suomalaiset heimot yhtenäiseksi kansakunnaksi.

Jääkärit ja aktivistit eivät ensimmäisessä vapaussodassamme eivätkä heimosodissa saavuttaneet tätä päämääräänsä. Kansassamme ei vielä ollut kyllin jääkärien uskoa eikä sillä ollut rohkeutta Suomen suuruuteen, johon jääkärit ja heimosoturit uskoivat. Usko on kuitenkin jäänyt elämään, vaikka jääkärit, jotka uskoivat, ovat kohta kaikki poissa.

E. Kuussaari.

Muistakaa heimosoturien invaliidi- ja huoltorahastoa!

TARTON RAUHA

Vuonna 1920 oli Suomen itäisen rajan takana kehittynyt tilanne, joka aluksi näytti olevan muodostumassa heimomme vapaudelle ratkaisevaksi suotuisaan suuntaan. Karjalan taholla oli kysymys vain siitä olisiko järjestäydyttävä Suomen yhteyteen vaiko täyteen itsenäisyyteen. Karjalan maapäivien kokoutuminen Uhtualle 21. 3. yli satapäisine edustajineen Karjalan eri tahoilta muodostui huomattavaksi historialliseksi tapaukseksi. Siinähän tehtiin yksimielinen päätös Venäjästä eroamisesta.

Huhtikuulla jättivät karjalaiset vaatimuksistaan kirjelmän venäläisille ja kesällä Tarton rauhanneuvottelujen alkaessa suomalaiset neuvottelijat heti ilmoittivat vaativansa Karjalan kansalle täyttä ja vapaata itsemääräämisoikeutta.

Aluksi suhtautuivat venäläiset ikäänkuin myönteisesti Karjalan kysymykseen, jotta neuvottelut pääsisivät hyvään alkuun. Mutta vähitellen alkoi selvitä heidän kielteinen kantansa Karjalan vapauden suhteen. He ilmoittivat kuitenkin, etteivät tulisi toimeenpanemaan Karjalassa täydellistä neuvostodiktatuuria, vaan antaisivat karjalaisten järjestää sisäiset olonsa kansallisen itsemääräämisoikeuden pohjalla. Tästä huolimatta jo rauhanneuvottelujen aikana ryhdyttiin järjestämään Karjalan oloja kommunistisiin muotoihin. Karjalaisten ja suomalaisten vaatimukset muodostuivat tehottomiksi.

Inkerin kysymyksessä keskittyivät toiveet taas näissä neuvotteluissa kansallisten oikeuksien tunnustamiseen ja kulttuuriautonomian järjestämiseen. Inkerin suomalaisen kansan uljas vapaustaistelu ei ollut ilman apua kyennyt luomaan siinä määrin uutta tilannetta, että laajemmille vaatimuksille olisi muodostunut kyllin luja pohja, vaikka Tarton rauhaa tehtäessä Pohjois-Inkerin luoteiskolkka, Kirjasalo, olikin inkeriläisen vapaajoukon miehittämänä.

Tartossa 14. 10. 1920 päättyneiden rauhanneuvottelujen tulokset muodostuivatkin venäläisten sanelemina sellaisiksi, että ne eivät vastanneet heimomme eivätkä tuhansien heimosoturien toiveita. Kohtalokkaan kehityksen harmaan muiston pääkohdat on heimosoturien syytä muistaa.

Tässä Suomen ja Venäjän välisessä rauhansopimuksessa mainitaan *Karjalan* kysymyksestä (10. artikla) ainoastaan, että Venäjä sitoutuu liittämään Repolan ja Porajärven pitäjät Arkangelin ja Aunuksen kuvernementtien *"karjalaisen väestön muodostamaan ja kansallista itsemääräämisoikeutta nauttivaan Itä-Karjalan autonoomiseen alueeseen."*

Rauhaa allekirjoitettaessa julkilausui Venäjän rauhanvaltuuskunta viimeisessä yleisessä rauhanneuvottelukuntain istunnossa pidettyyn pöytäkirjaan suomalaisten kanssa aikaisemmin tehdyn sopimuksen mukaisesti seuraavan juhlallisen Karjalaa koskevan ilmoituksen:

"Venäjän Sosialistinen Federatiivinen Neuvostotasavalta vakuuttaa Arkangelin ja Aunuksen kuvernementtien karjalaiselle väestölle seuraavat oikeudet:

1. Arkangelin ja Aunuksen kuvernementtien karjalainen väestö nauttii *kansallista itsemääräämisoikeutta.*

2. Tämän väestön asuma Itä-Karjala muodostaa sisäisissä asioissaan *autonomisen alueen*, joka federatsioniperusteilla kuuluu Venäjän valtakuntaan.

3. Tätä aluetta koskevat asiat ratkaisee *kansanedustuslaitos*, jonka *paikallinen väestö on valinnut* ja jolla on *itseverotusoikeus* alueen tarpeita varten, oikeus antaa asetuksia, jotka koskevat paikallisia tarpeita, sekä järjestää sisäistä hallintoa koskevat asiat.

4. *Paikallinen kansankieli on hallinnon, lainsäädännön ja kansanvalistuksen kielenä.*

5. Itä-Karjalan autonomisella alueella on oikeus järjestää taloudellinen elämänsä omien paikallisten tarpeittensa mukaan ja sopusoinnussa Tasavallan yleisen talousjärjestelmän kanssa.

6. Venäjän tasavallan sotilaallisen puolustustoimen yleisen uudestijärjestelyn yhteydessä tullaan Itä-Karjalan autonomisella alueella toimeenpanemaan miliisijärjestelmä, joka tarkoittaa pysyvän sotaväen hävittämistä ja kansalaismiliisin asettamista sen sijaan paikallista puolustustarvetta varten.”

Lisäksi sisälsi rauhansopimus (11. art.) erinäisiä Repolan ja Porajärven pitäjäin väestöä koskevia ehtoja. Sen ulkopuolella tehtiin pöytäkirjaan myös Suomessa olevia sotapakolaisia koskeva amnestiailmoitus.

Inkerin kysymyksestä ei rauhansopimus sisällä mitään. Mutta pöytäkirjaan teki venäläinen valtuuskunta seuraavan ilmoituksen:

”Venäläinen valtuuskunta ilmoittaa Venäjän Sosialistisen Federatiivisen Neuvostotasavallan hallituksen nimessä, että Pietarin kuvernementin suomalainen väestö nauttii täydessä määrässä kaikkia niitä oikeuksia ja etuja, jotka Venäjän lait myöntävät vähemmistökansallisuuksille. Tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että

mainitulla suomalaisella väestöllä on oikeus valtakunnan yleisten lakien ja asetusten rajoissa vapaasti järjestää kansanvalistustoimi, kunnallinen ja kuntainvälinen hallinto sekä paikallinen oikeudenkäyttö,

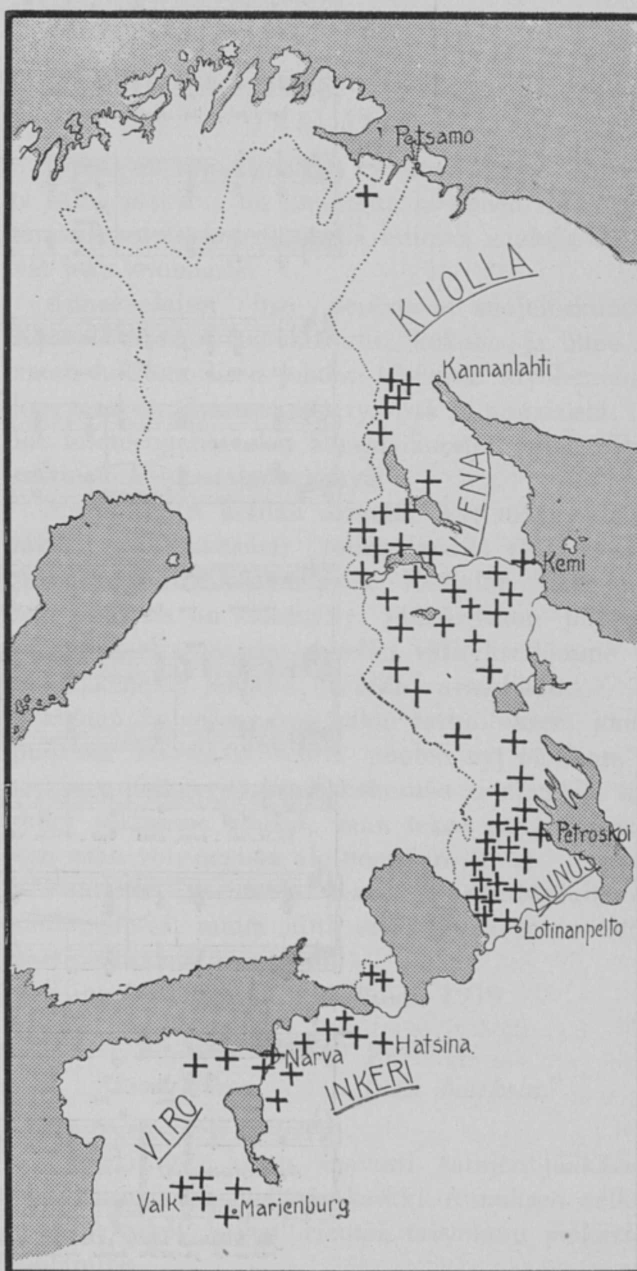
oikeus ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin yhteisiin toimenpiteisiin taloudellisen asemansa kohottamiseksi,

oikeus toteuttaa edellämainittuja tarkoituksia tarpeellisten edustus- ja toimenpanoelimien kautta, joita yleisillä varoilla riittävästi tuetaan voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti,

oikeus kansanvalistustoimessaan sekä muissakin sisäisissä asioissa vapaasti käyttää paikallisen väestön kieltä.”

Siinä oli tulos heimomme pitkäaikaisista vapauspyrkimyksistä ja tuhansien heimosoturien veriuhreista ja epäitsekkäistä ponnisteluista inhimillisten oikeuksien puolesta. Kun ottaa huomioon heimosotien vv. 1918—20 aikana tapahtuneet kansalliset liikkeet Itä-Karjalassa ja Inkerissä sekä kaiken, mitä siellä vapauden puolesta tehtiin, ei ratkaisua voida pitää heimomme kysymyksen todellista luonnetta vastaavana. Mutta sekin, mikä näytti Tartossa saavutetulta, on vähitellen bolsheviikkien toimesta luhistunut.

Heimomme kulkee hirvittäville teilleen ajettuna mitä synkimmässä yössä. Masentavat viestit ovat toinen toistaan järkyttävämpinä heimolaistemme häikäilemättömistä karkoituksista, pakkotöistä ja muista sortotoimenpiteistä sekä oikeuksien loukkaamisista meidät saavuttaneet. Mutta mitä on tehty Tarton takuiden täyttämiseksi sekä heimolaistemme pelastamiseksi suunnattomalta onnettomuudelta.

Heimosotien taistelukenttien vyöhyke

Heimosoturien marssi

Kirjoittanut: Reino Hirviseppä Säveltänyt: Heikki Klemetti

Heimosoturien marssi

(Reino Hirviseppä) Heikki Klemetti

1. Y-lös yös-tä jo val-ke-aan va-pa-u-teen tä-mä her-jat-tu hei-momme nou-si. U-ran uur-taa se tah-toi jo it-sel-leen; o-li lii-an jo ki-re-ä jou-si. O-li kär-sit-ty kyl-lin jo pis-tin-tä vai-non, me tun-simme kah-lei-den paa-ti-sen pai-non, mut meill' o-li us-ko ja tu-le-vai-suus, nous Suo-mel-le aa-mu jo uus!

2. To-ki -vie.
3. Ja siks -soi.
jne. jne.

Viime säkeistö: hor-ju-ma-ton.

Basso marc.

(cantabile)

(hyvin rytmikkäästi)

(kantava linja)

(lopetetaan hyvesti)

Jos lauletaan useita säkeistöjä, sopii niiden välissä ottaa vain sillä merkityn välisoiton ja vasta ennen viimeistä välisoiton ✱.

Marssin sanat seuraavalla sivulla

Heimosoturien marssi

Ylös yöstä jo valkeaan vapauteen
tämä herjattu heimomme nousi.
Uran uurtaa se tahtoi jo itselleen,
oli liian jo kireä jousi.
Oli kärsitty kyllin jo pistintä vainon,
me tunsimme kahleiden paatisen painon,
mut meill' oli usko ja tulevaisuus,
nous Suomelle aamu jo uus!

Toki tiesimme: — vielä on kesken työ.
Veriveljeä vennäin valta
yhä, pirstoen, ruoskalla sorron lyö;
— se on nouseva ikeensä alta! —
Jo nyt aika on auringon sillekin koittaa,
jo vapauden tuulia Pohjoinen soittaa.
On katkeeva kahleet, on uurtuva tie,
joka usvasta valohon vie.

Ja siks mielessä miesten nyt aatos tää
kyti polttavan kuumeen tavoin.
Oli kirkas ja rohkea määrän pää,
ovi onnehen nyt oli avoin.
Oli uskoa, uhmaa ja urhojen mieltä
ja taas puhui tapparat tuttua kieltä,
kun sankarit nää sydänuhrinsa toi
ja kun torvet jo korvessa soi.

— Kirot heimomme harteelta kirvotkoon!
valan kutsua kuulimme jalon.
Pian Riianlahdelta Petsamoon
paloi rintamat soihtuina valon.
Sota kentiltä soi elon, kuoleman arvan,
ja Pihkovan, Marienburgin ja Narvan
taas aukaisi tiet veli veljyelleen . . .
— Satu seestyi jo vapauden.

Mutta valjennut vielä ei aamun koi
yli Inkerin angervoisen.
Karu kohtalo Karjalan kammitsoi,
— yhä on se nyt orjana toisen.
Piti heittää ne ălttiiksi vainon ja vaivan,
pois poiketa Äänisen porteilta aivan,
— sai taipua uhma ja urhoollisuus,
tuli tuska ja toivottomuus.

Piti Kannanlahdet ja Syvärinsuut
yhä sulkea Suomesta surren,
Rukajärvet, Tiirot, Prääshat ja muut
vihamiehelle hammasta purren.
Ajan ankean oikkuun me uuvuimme nurjaan,
jäi veljemme kohtalon kuiluhun kurjaan.
Taas hartaimmat haaveemme halla nyt vei,
— mutta u s k o m m e murtunut ei.

Epätoivonkin kohtalot kärsityt
sitoo yhtehen soturiveikot.
Ja jos harvennut joukkomme onkin jo nyt,
toki liitossa emme lie heikot.
Ja nyt aatetta meiltä ei viedä voi halla,
— Nyt nyrkkihin taas käden hervahtaneen
se on nostava vartiokseen.

Viro, Inkeri, Aunus ja Vienanmaa,
koko Karjala, Vepsä ja Kuolla!
Enää ei tätä heimoa silpoa saa
idän ies rajan tään sisäpuolla!
Veri Tuuloksen virrass' ei tulvinut hukkaan,
myös kerran on aatteemme aukeeva kukkaan!
Siks rautainen tää sana raikuva on,
— vala veljien horjumaton.

R e i n o H i r v i s e p p ä.

Jääkäriliiton suhde Aunuksen vapaustaisteluun vuonna 1919

Kun Aunuksen suomalainen kansa v. 1919 oli noussut taisteluun vapautensa puolesta ja kääntyi Suomen puoleen lukuisilla avunpyynnöillä, löysi se parhainta ymmärtämystä täällä varsinkin jääkärien ja nuorison keskuudessa. Jääkäriliiton suhdetta tähän vapaustaisteluun kuvaa sen jääkäreille silloin lähettämä kiertokirje. Arvokkaana muistona julaistakoon tässä tämä jääkärihengen täyttämä asiakirja.

”Jääkäriliiton kiertokirje N:o 4.

J ä ä k ä r i t.

Aunus on vapautumassa ryssien vallasta. Jo toista sataa jääkäriä on ilmoitettu menneen sinne johtamaan vapaaehtoisia, jotka huimaa vauhtia etenevät joka suunnalle.

Aunukselaiset itse perustavat suojeluskuntia. Kansalliskokous on kutsuttu kokoon ja ottaa se maan hallinnollisen johdon käsiinsä. Myöhemmin, kun maa on täysin vapaa ryssistä ja punaisista, tulee toimeenpantavaksi kansanäänestys siitä, mihin valtioon Aunus tahtoo liittyä.

Mutta se on heidän asiansa. Nyt tulee suomalaisten voimakkaasti tukea heidän ratkaisuaan. Aunuksen retkikunnan n.s. Karjalan Retkikunnan puolesta on käännytty Jääkäriliiton puoleen toivomuksella saada meidän välityksellämme lisää kykeneviä johtajia (heidän) armeijaan.

Ottaen huomioon sen jalon tarkoituksen, jonka puolesta Laatokan tuolla puolen nyt otellaan, ei tarvinne jääkäreitä liioin kehoittaa rientämään sorretun sukumme avuksi, vaan tekee sen jokainen, ken vaan voi, omasta aloitteestaan.

Puutteita, rasittavia marsseja ja taisteluita on siellä edessä, mutta niitä eivät jääkärit ole tottuneet pelkäämään.

Viipurissa, 5 p:nä toukokuuta 1919.

Jääkäriliiton puolesta:

Sam. Sihvo. *Jussi Kurkela.*”

Jääkäriliiton kutsu saavutti satojen jääkärien myötätunnon ja melkein kaikki Aunuksen retken joukkoyksiköt saivat rientää taisteluun jääkärien johtamina.

ELJA RIHTNIEMI

Viime vuoden heinäkuun 13 päivänä kuoli Helsingissä Suojeluskuntain Yliesikunnan keskusjaoston päällikkö, yleisesikuntaeverstiluutnantti *Elja Rihtniemi* 44 vuoden ikäisenä. Suomen Heimosoturien Liitto, jonka hallitukseen Elja Rihtniemi kuului, menetti hänessä parhaan aseveljen.

Elja Rihtniemen elämä muodostui lakkaamattomien ponnistelujen ja taistelutekojen sarjaksi, sellaisen työn täyttämäksi, jonka keskeisenä lankana oli aina uhrivalmius suurten isänmaallisten asiain hyväksi. Hän kuului siihen maailmansodan aikaiseen ylioppilaspolveen, jonka keskuudesta nuoraktivismimme, jääkäriliike, sai alkunsa ja hän oli myös ensimmäisiä, aktiiviseen itsenäisyystaisteluun täydellä sielullaan antautuneita miehiämme. Elja Rihtniemestä tulikin sitten koko Kainuun aktivistisen toiminnan keskeisin henkilö. Vapaussotaan osallistui hän Kajaanin Sissirykmentin komennuskunnan päällikkönä ja Pohjois-Savon Rykmentin I pataljoonan v.t. komentajana joutuen näissä tehtävissään lukuisiin taisteluihin. Tämän jälkeen suuntautui hänen ajatuksensa ja toimintansa koko Suomen heimon vapausaatteen ja vapaustaistelujen hyväksi. Hän toimi Vienan-Karjalan retkikunnan tiedonantoupseerina v. 1918, Viron armeijassa Pohjan Poikain Rykmentissä, 15. 6. 1919 alkaen Etelä-Inkerin Rykmentin esikuntapäällikkönä ja 2. 8.—8. 10. 1919 Pohjois-Inkerin Vapaajoukkojen päällikkönä. Tämän jälkeen hän oli Suomen armeijan Sisäministeriön, Yleisesikunnan ja Puolustusministeriön palveluksessa erilaisissa tehtävissä, kunnes hänet 31. 5. 1928 määrättiin Suojeluskuntain Yliesikunnan keskusjaoston päälliköksi.

Everstiluutnantti Rihtniemen kunniakkaaseen soturiuraan liittyi syvää harrastusta ennen kaikkea perusteellisten tietomäärien hankkimiseksi niitä rauhanaikaisia tehtäviä varten, joihin hän oli sodan jälkeisen elämänsä tarmokkaasti suunnannut. Jo sodan aikana hän toimi lakitieteellisten opintojensa ohella kaupunginvoutina ja viskaalina Kajaanissa. Rauhan tultua hän suoritti ylemmän oikeustutkinnon v. 1923 ja sai varatuomarin arvon v. 1928.

Elja Rihtniemen voimat riittivät, lämmintä harrastusta osoittaen, rauhan aikana myös niitten hyväksi, jotka vapaustaisteluissa ja heimosodissa olivat joutuneet saamaan, kuten hän itsekin, pysyväisiä vammoja ja jatkuvaa kärsimystä tuottaneita kohtaloja. Varsinkin tässä suhteessa osallistui hän uhrautuvaisin mielin jääkärien ja rintamamiesten pyrintöihin. Hän toimi Jääkärikotisäätiön sihteerinä, vuodesta 1933 lähtien Heimosoturien Liiton hallituksen jäsenenä sekä kuolemaansa saakka Pohjan Poikain yhdistyksen puheenjohtajana.

Kun Elja Rihtniemen elämä odottamattomana oli päättynyt ja hänen lukuisat ystävänsä heinäkuun 18 päivänä seisoivat hänen paariensa ääressä Helsin-

gin Vanhassa kirkossa, saatettiin todeta, ken oli mies, jonka vuoro oli tullut siirtyä pois riveistämme. Lukuisat puheet kertoivat mitä rikkaimmasta elämästä ja kauneimpaan kukkaiskumpuun kätkeytyi hänen viimeinen majansa. Heimosoturien puolesta puhui everstiluutnantti Kuussaari lausuen seuraavaa:

Elja Rihtniemi, aktivistiveljemme, heimosoturiveljemme. Olet laskenut kunniakkaan miekkasi rauhaan. — Ankaran työn elämä, uskoa ja uhria täynnä oleva elämäsi on odottamattamme korkeimmiltaan äkkiä mailleen laskenut. — Isänmaamme suurten historiallisten tehtävien aika oli sitonut Sinutkin kaikkine voiminesi raskaisiin tehtäviin, jotka ennen aikaansa mursivat monen miehen suurimmatkin voimat. Sinä et voimiasi koskaan säästänyt. Päinvastoin Sinä kaikessa uurastuksessasi isänmaan hyväksi itsesikin unohdit. Niin tuli sinullekin sama osa kuin monelle saman polven miehelle. Ei tarjonnut vapautettu maa levon hetkeä eikä mahdollisuuksia riittävien voimien elvyttämiseen. Ja Sinä et koskaan myöskään sitä vaatinut, koska tinkimättä, kirkkaimmalla uhrimielellä itseltäsi vaadit enemmän kuin inhimillinen voima kestää. Mutta me näimmekin henkesi, jonka sisimmässä paloi taistelijan tuli, suuren isänmaanrakkauden tuli, joka Sinulle ei koskaan rauhaa antanut. — Lukemattomat ovat uhrityösi, jotka sisältyvät kauniin elämäsi sankaritaruun. Kirkkaasti ne valaisevat soturipolkuasi.

Sinun henkesi jalona pohjana oli Suomen heimon vapauden aate, aate, joka järkkymättömän oikeudentuntoisena vaati inhimillisten oikeuksien toteuttamista koko kansallemme, sen entisistä valtiollisista pakkorajoista riippumatta. — Kun Sinä vapaussoturina olit tehtäväsi maamme itsenäisyystaistelussa loistavasti päättänyt, nousi eteesi näkemys, joka viittasi jatkuvan taistelun tielle. — Vapaustaistelijan uhrautuva henkesi näki, että Suomen heimon suuret kansalliset ja valtiolliset päämäärät eivät olleet vielä vapaussodan kautta saavutetut. — Viron veljeskansaamme ja Inkerin ja Karjalan heimolaisiamme painoi vielä perivihollisen, ryssän näännyttävä ies. Tuolla rajojen takana näit heimomme vielä ilman vapautta, ilman inhimillisiä kansallisia oikeuksia.

Elja Rihtniemi, heimosoturiveljemme. Uljaasti ojensit miekkasi Viron, Inkerin ja Karjalan vapauden puolesta — joka hetki valmiina uhraamaan sydänveresi taisteluissa heimosi suuruuden ja onnen puolesta. — Järkähtämättä Sinä uskoit soturiveljiesi kanssa heimosi oikeuden voittoon. Siksi uhrasit kaikkesi, ja sydämesi lämmöllä uurastit niin kauan kuin tilaisuutta oli Sinulla, suorien tekojen suomalaisella soturilla, toimia.

Kehitys kulki kuitenkin omia onnettomia teitänsä. Mutta koskaan ei henkesi tuli ja ajatustesi palo Inkerin ja Karjalan heimon puolesta sammunut. Sydämesi sisimmästä kumpusi loppumaton, voimakas usko suureen isänmaahan.

Kun vielä viikon verran sitten Sinua, Elja, tapasin, niin silloinkin nousivat sammumattomat aatoksesi samoihin kysymyksiin. Niinpä saanen tässä Sinun puolestasi ikäänkuin Sinun viimeisenä tervehdyksenä ystävillesi tuoda esiin henkesi äänen, joka Karjalan ja Inkerin heimoille alati vapautta unelmoi, — äänen, joka puhui tekemättä olevasta tehtävästä — äänen, josta kuvastui uskoa ja toivoa, ja etsimisen intoa löytääkseen vielä tien siinä hämäryydessä, joihin ajan vieriessä on näissä kysymyksissäsi jouduttu. — Suokoon Korkein meille voimaa voittaa kerran itsemme, vapauttakoon elämämme itsekkyyden teiltä, jotta pääsisimme Sinun tavoin kunniakkaisiin uhrauksiin veriveljiemme puolesta.

Elja Rihtniemi, olemme menettäneet Sinussa jalon miehen, yhden maamme vapauden tulisieluisimmista taistelijoista, heimojemme vapauden puolesta urhokkaimmin taistelleen soturin. Sinun tekosi ja työsi kuitenkin elävät. Sinun uhrisi isänmaalle ja kansallesi kohoavat korkealle, yläpuolelle itsekkäiden ja vallanhimoisten kiistojen. Ne loistavat arvokkaina ja kirkkaina isänmaan kunnia-alttarilla.

Elja Rihtniemi, jalo vainaja, ota vastaan tuhansilta ystäviltä ja soturiveljiltäsi sanoin sanomaton, syvä kiitoksemme kaikesta.

Pohjois-Inkerin Kirjasalossa esikunnan pihalla kesällä v. 1919. — Vasemmalta: jääkäriluutnantti Helge Lassila, kapteeni Elja Rihtniemi, kanslisti Lauri Blomqvist ja jääkäriluutnantti E. Heickell (Kuussaari).

Eestin itsenäisyystaistelu ja suomalaiset

Eestin itsenäisyys on ikäänkuin osa Suomen itsenäisyydestä, niin läheiset ovat näiden veljeskansojen siteet, niin tärkeätä on, että molemmat nämä suomensukuiset kansat Itämeren äärillä ovat itsenäisiä, omien kohtalojensa herroja. Senvuoksi Eestin voitto on myös Suomen voitto, Eestin tappio myös Suomen tappio. Molempien täytyy pysyä pystyssä, molempien täytyy olla vapaita, jotta historian edessä todistettaisiin, että Suomenkin suku on valtiota luovaa sukua ja että menneet vieraan ikeen vuosisadat ovat sittenkin vain ohimenevä vaihe Suomen ja Eestin kansojen monituhatvuotisessa elämässä.

Olkoon, että näiden kansojen historia viime aikoihin asti on ollut köyhää omintakeisen valtiollisen toiminnan kannalta katsoen. Olkoon, että ne usein vuosisadan ajan ovat olleet vailla itsemääräämisvaltaa. Suomi ensin Ruotsin lisäkkeenä, ikäänkuin pieni venhe Ruotsin valtiolaivan venavedessä ja sitten riippuvaisuussuhteessa Venäjästä. Eesti taas baltialaisten ja venäläisten ankarassa ikeessä. Nuo ajat ovat nyt menneisyyteen kuuluvia ja me olemme oikeutettuja toivomaan ja uskomaan, että näillä kansoilla on oleva edessään pitkä ja kukoistava kehityskausi itsenäisten valtioittensa turvissa.

Menneet ovat siis ne ajat, jolloin kansallistuntoinen suomalainen ja epäilemättä myös eestiläinen sai pahoitella — tutustuessaan kansojen historiaan — ettei mikään suomensukuinen kansa, kaukaista Unkaria lukuunottamatta, ollut pystynyt säilyttämään itsenäisyyttään tai sitä takaisin saavuttamaan kerran kadotettuaan sen. Muistan miten menneinä vuosikymmeninä, silloin kun Suomi ja Eesti vielä taistelivat olemassaolostaan ja oikeuksistaan vierasta sortoa vastaan, erikoisella mielihyvällä alleviivattiin historian kirjoissa ne harvat kohdat, joissa Suomen itsenäisyysajatus pilkisti edes ohimenevästi esille tai joissa kerrottiin Eestin kansan uljaasta taistelusta maahan tunkeutuvaa vierasta valloittajaa vastaan. Tuo taistelu tosin päättyi kohtalokkaaseen tappioon, mutta taistelun pitkäaikaisuus ja sitkeys oli omansa rohkaisemaan, niin kaukaisessa menneisyydessä kuin se olikin. Se oli kaunis sankarisatu, jollaisista jokainen eteenpäin pyrkivä kansa imee voimaa oman aikansa ja tulevien aikojen koettelemuksia varten. Ja siitä sankarisadusta me suomalaisetkin tunsimme ylpeyttä, sillä se osoitti, ettei Suomen suku ilman taistelua luovu siitä mikä on korkeinta kansojen elämässä — vapaudestaan. Eipä edes Eestin kansan pitkä ja kolkko orjuuden kausikaan vaikuttanut yksinomaan masentavalta. Ajattelimme siitä näin: koskaan ei heikko ja lahjaton kansa voi säilyä niin kovan kohtalon kourissa. Eestin kansan siis täytyy olla sisukkaan ja voimakkaan, koska se on voitollisesti kestänyt nuo synkät koettelemukset ja kun se kerran jälleen saavuttaa vapautensa ja kun se kerran saa omasta tahdostaan ja omasta halustaan kehitellä voimiaan ja kykyjään on se varmaankin yhtä suurella tarmolla pyrkivä eteenpäin ja ylöspäin, kuin se sorron aikana on välttänyt tuhoutumisen. Ja vielä rohkaisevammalta vaikutti se reippaus ja joustavuus, jolla veljeskansamme, heti kun heikkokin vapauden aamunsarastus pilkisti tuolle kovia kokeneelle kansalle, ryhtyi sivistystyötä keskuudessaan suorittamaan ja henkisiä kykyjään kehittämään, luomaan eestiläistä kirjallisuutta ja runoutta sekä järjestämään opetuslaitostaan. Tämäkin työ suoritettiin erittäin epäedullisissa oloissa ja kuitenkin se kantoi hyvän hedelmän, luoden välttämättömän pohjan Eestin valtiollista itsenäisyyttä varten.

Kestävyydellään ja sitkeydellään ovat Eestin kansan menneet sukupolvet säilyttäneet kansassa elämän sekä luoneet eestiläisen kulttuurin valtiollisen itsenäisyyden perustaksi. Kunnia niille ammoin kuolleille sukupolville, jotka säilyttivät kansansa elämän nykyaikaa varten, saaden itse osakseen vain pimeyttä ja tuskaa, mutta luoden jälkeentuleville vapauden ja voiton edellytykset.

Näiden sukupolvien muisto velvoittaa ja rohkaisee samoin kuin Eestin vapaussotaan ratkaisevien taistelujen muistot. Nämä taistelut loivat Eestin ja Suomen kansojen välille aseveljeyden siteet lujittamaan kansallisen sukulaisuuden ja sivistyksellisen vuorovaikutuksen siteitä. Ne ovat lähentäneet näitä läheisiä sukulaiskansoja toisiinsa ja luoneet uuden hedelmällisen pohjan jatkuvaa yhteistyötä ja yhteisymmärrystä varten. Senvuoksi meidän suomalaisten on aina syytä muistella yhteisen aseveljeytemme mainehikkaitten taistelujen päiviä.

Eestin itsenäisyystaistelu muodostui sitäkin vaikeammaksi, kun voiton saavuttaminen ei riippunut vain yhden vihollisen torjumisesta, vaan edellytti taistelua kahdella, tavallaan kolmella rintamalla, joskaan ei yht'aikaisesti,

Viron Avustamisen Päätoimikunnan puheenjohtaja, senaattori O. W. Louhivuori; varapuheenjohtaja, tohtori Santeri Ivalo; sotilaskomitean puheenjohtaja, tohtori Y. O. Ruuth (Ruutu).

niin vuoron perään. Eestin oli näet torjuttava Venäjän kommunistien maahan hyökkäävät joukot, samoin saksalaiset ja niihin yhtyneet venäläiset monarkistit, samalla kun sen tuli lakkaamatta pitää silmällä oman maansa enemmän tai vähemmän pahansuopia ja juonittelevia baltilaisia. Tämän takia Eestin vapaustaistelu muodostui varsin monivaiheiseksi ja ajoittain pelottavan ylivoimaiseksi tehtäväksi. Mutta sitä arvokkaampi on Eestin lopullinen voitto. Palautamme mieleen tämän kunniakkaan taistelun päävaiheet.

Kun Venäjällä kommunistit olivat saavuttaneet vallan marraskuussa 1917 julistivat Eestin valtiopäivät, jotka oli valittu edellisen huhtikuun aikana annetun Eestin itsehallintolain perustuksella, maan itsenäiseksi marraskuun 28 p:nä. Mutta julistamaansa itsenäisyyttä ei Eesti silloin vielä voinut toteuttaa, vaikkakin se oli saanut Venäjän aikaisemmalta hallitukselta muutama kuukausi varhemmin oikeuden muodostaa omia joukko-osastoja. Bolshevikit olivat ylivoimaisia ja ottivat isännyyden Eestissä käsiinsä. Mutta helmikuussa 1918 hyökkäsivät saksalaiset maahan, kun saksalais-venäläiset rauhanneuvottelut Brest-Litowskissa olivat keskeytyneet. Bolshevikit väistyivät etenevien saksalaisten joukkojen tieltä miltei vastarinnatta. Tällöin jäi Tallinna ja pohjoinen Eesti pariksi päiväksi täysin vapaaksi. Tätä tilannetta käytti Eesti hyväkseen uutta ja lopullista itsenäisyysjulistusta varten, joka annettiin 24 p:nä helmik. 1918.

Mutta tämäkään itsenäisyysjulistus ei vielä käytännössä johtanut tuloksiin, sillä saksalaiset joukot valtasivat maan pari päivää myöhemmin, eivätkä saksalaiset ensinkään kiinnittäneet huomiota Eestin itsenäisyystahtoon, vaan suunnittelivat Eestin sangen läheistä yhdistämistä Saksaan. Näissä suunnitelmissa olivat Eestin omat baltilaissaksalaiset valloittajain tukena ja oppaina. Saksalaisten valtauskausi muodostui eestiläisille uudeksi ankarain koettelemusten ajaksi, sillä saksalaiset käyttivät valtaansa varsin suuresti eestiläisvastaisella tavalla. Suurin vaara uhkasi Eestiä senkautta, että saksalaiset myös suunnittelivat saksalaista uutisasutusta Eestissä t.s. eestiläisen maan palstoittamista saksalaisia siirtolaisia varten. Tästä uhkaavasta vaarasta Eesti pelastui vain Saksan tappion kautta maailmansodassa.

Mutta vaikkakin Eestin itsenäisyysjulistus täten saksalaisen valtauksen kautta oli jäänyt käytännössä mitättömäksi ei se kuitenkaan ollut kansainvälisesti arvoton, sillä toukok. 1918 tunnustivat Englanti ja Ranska Eestin *de facto*-itsenäiseksi. Tämä merkitsi rohkaisua tulevaisuuteen nähden ja mitä suurimmalla yksimielisyydellä ja lujuudella heimoveljemme taistelivat saksalaisten suunnitelmia vastaan, välttäen kaikkea, mikä olisi merkinnyt perääntymistä itsenäisyysjulistuksesta tai ennakkotapausta saksalaisten ylivaltaa varten Eestissä.

Näin turvattiin itsenäisyysjulistuksen oikeudellinen teho syksyyn 1918, jolloin saksalaiset joukot poistuivat maasta Saksan vastarinnan murruttua maailmansodassa. Marrask. 13 p:nä 1918 tunnusti Saksakin Eestin *de-facto* itsenäiseksi.

Mutta kun saksalaiset joukot olivat jättäneet Eestin, oli Eestin kansa ilmeisesti sangen lamassa, sillä uusi ja peloittava vaara uhkasi sitä jälleen nim. uusi bolsheviikivaltaus. Tässä vaikeassa vaiheessa Eesti kääntyi Suomen puoleen.

Eestin itsenäisyysliikkeen yksi huomattavimmista johtajista *Jaan Poska* saapui Suomeen neuvottelemaan Suomen hallituksen kanssa avun antamisesta Eestille. Suomen hallitus ei kuitenkaan katsonut voivansa apua luvata, koska ei pidetty mahdollisena, eikä myöskään lain mukaisena, viedä Suomen asevelvollisia maan rajojen ulkopuolelle ja koska Suomen oma asema vielä oli niin vaaranalainen,

Avustusretkikunnan pääintendentti, tohtori Hj. Göös.

Suomalaisten Vapaaehtoisten joukkojen ylipäällikkö, kenraalimajuri Martin Wetzer.

että Suomen kaikki joukko-osastot milloin tahansa saatettiin tarvita oman maan puolustukseen.

Ainoa keino Eestin avustamiseksi Suomesta käsin oli näinollen vapaaehtoisuuden tie. Tällä ajatuksella oli Suomessa vahva kannatus ja Eestin hallituksen ensimmäinen edustaja Suomessa tri *Oskar Kallas* ajoi tätä ratkaisua suurella tarmolla. Suomen sanomistossa julkaistiin useita kirjoituksia Eestin puolesta ja yksityisissä piireissä neuvoteltiin innolla Eestin avustamisesta.

Jouluk. 11 p:nä v. 1918 jätettiin Suomen hallitukselle anomus, jossa pyydettiin oikeutta värvätä noin 1,200 à 1,500 suomalaista vapaaehtoista Eestiin lähetettäviksi sekä sitä varten harjoittaa tarpeellista propagandaa.[1]) Tarkoitus oli muodostaa kaksi joukko-osastoa, joista toinen olisi Suomen vapaussodasta tunnetun majuri *Ekströmin* komennossa ja joka jo silloin oli ilmoittautunut halukkaaksi tällaiseen tehtävään ja toinen virolaissyntyisen, niinikään Suomen vapaussotaan kunniakkaasti osaaottaneen, majuri *Hans Kalmin* johdossa. Molemmille näille osastoille suunniteltiin sitäpaitsi yhteistä ylipäällikköä.

Tähän anomukseen Suomen hallitus suostui ja heti senjälkeen pantiin alulle vapaaehtoisten värväys. Jouluk. 20 p:nä pidettiin kansalaiskokous, jossa valittiin Viron avustamisen päätoimikunta, jossa oli kolme edustavaa jäsentä kustakin valtiollisesta puolueesta. Tämän päätoimikunnan puheenjohtajaksi tuli senaattori *O. W. Louhivuori* ja varapuheenjohtajaksi tri *Santeri Ivalo*. Päätoimikunnan alaisiksi asettui jo aikaisemmin muodostettu n.s. sotilasasiaintoimikunta, johon kuului sarja nuorempia voimia ensisijassa aktivistipiireistä, jonka ohella muodostettiin useita muitakin toimikuntia huolehtimaan erilaisista tehtävistä, jotka olivat suunnitelman onnistumisen edellytyksenä.

Suomalaisten vapaaehtoisten ylipäälliköksi lupautui kenraalimajuri *Martin Wetzer*. Värväystoiminnan johto uskottiin lähinnä maist. *Toivo Kaukorannalle*, joka toimi niin tarmokkaasti, että vapaaehtoisia ilmoittautui enemmän kuin kaksinkertaisesti mitä oli alkuaan uskallettu toivoa. Retkikunnan pääintendentin vaativa tehtävä uskottiin tri *Hj. Göös*'ille.

Jouluk. 23 p:nä allekirjoitettiin sopimus Eestin hallituksen ja Viron avustamisen päätoimikunnan välillä vapaajoukkojen lähettämisestä Eestiin. Sopimuksen mukaan oli vapaaehtoisten joukkojen tehtävänä suojella Viroa venäläisiä vastaan, mutta ne eivät olleet velvollisia eikä oikeutettuja sekaantumaan Eestin sisäisiin asioihin. Eestin hallitus sitoutui kustantamaan joukkojen ylläpidon sekä varustamaan ne aseilla ja muilla sotatarpeilla. Joukkojen tuli olla elimellinen osa Eestin armeijasta ja siihen kuuluvien sotilaiden ja upseerien tuli saada Eestin hallitukselta invaliidiapua. Tämän sopimuksen allekirjoitti Eestin hallituksen puolesta tri *O. Kallas* ja Viron avustamisen päätoimikunnan puolesta senaattori *A. Frey*, joka päätoimikunnassa edusti erikoisesti sotilaskysymyksiä.

Näin oli saatettu hyvälle alulle yksi Suomen historian kunniakkaimpia valtiollisia alotteita.

Jouluk. 30 p:nä varhain aamun sarastaessa, lähtivät ensimmäiset majuri Ekströmin joukot jäänsärkijä Väinämöisellä yli Suomen lahden ulapan Tallinnaan. Siellä oli suomalaisia vastassa sankat ihmisparvet ja myöhemmin päivällä saivat suomalaiset osakseen erinomaista vieraanvaraisuutta juhlatilaisuudessa, jossa Eestin johtavat miehet lausuivat heidät tervetulleiksi.

Kaikista tiedoista päättäen oli tilanne tuohon aikaan Eestissä erittäin jännittävä. Venäläiset olivat joulukuun aikana etenemistään edenneet. Eestin joukkojen taistelukunto oli lamassa ja luottamus voittoon vähäinen. Rintamalla oli kuitenkin yli 7,000 eestiläistä, jotka taitavien upseerien johdolla joten kuten torjuivat ylivoimaisen vihollisen etenemisen.

Ilmeiseltä kuitenkin näytti, että Suomen apu tuli oikeaan aikaan. Se oli omansa antamaan uutta pontta sotatoimille. Mutta väärin olisi liioitella Suomen antaman avun merkitystä. Tosiasia oli mitä suomalaisten ensimmäinen edustaja[2]) Tallinnassa sanoi eräässä puheessaan Estonia-teatterissa: "sitä auttavat jumalat, joka itse auttaa itseään". Ja Eesti oli valmis toimimaan ja toimimaan tarmokkaasti. Ilman Eestin hallituksen tukea olisi vapaajoukkojen asema ollut sangen vaikea. Ilmenihän myöhemmin, että suomalaisten oli paljon vaikeampi hoitaa vapaajoukkojaan Aunuksessa ja Karjalassa, joissa ei ollut järjestynyttä ja toimikykyistä valtio-organismia ottamassa vastaan Suomen vapaaehtoisia.

Tammikuun alulla ja puolivälissä saapuivat Tallinnaan loput Ekströmin joukoista ja Kalmin johdossa oleva Pohjan Poikain rykmentti. Ensinmainitut joukot määrättiin Narvan rintamalle, jossa ne ottivat osaa useihin taistelui-

[1]) Anomuksen jätti omissa nimissään fil. maist. Y. O. Ruuth (Ruutu).

[2]) Fil maist. Y. O. Ruuth (Ruutu).

Vasemmalla: Ensimmäisen Suomalaisen Vapaajoukon komentaja, majuri Martin Ekström.

Oikealla: Pohjan Poikain komentaja, majuri Hans Kalm.

hin. Huomattavin oli Narvan valloitus tammik. 17 p:nä. Ansio tästä voitosta oli lähinnä Ekströmin pataljoonan ensimmäisen komppanian, jota johti luutn. *Eskola.*

Pohjan Poikain rykmentti taas määrättiin eteläiselle rintamalle, jossa se suoritti tärkeän Walkin kaupungin valloituksen erittäin ankarien taistelujen jälkeen tammik. 31 p:nä. Senjälkeen Pohjan Poikain rykmentti vielä valloitti Marienburgin kaupungin sekä suoritti joukon pienempiä taistelutehtäviä.

Eestin itsenäisyyden vuosipäivänä, 24 p:nä helmik. saattoi sotavoimien ylipäällikkö kenraali *Laidoner* ilmoittaa, että Eestin koko alue oli vapautettu vihollisista ja maaliskuun lopulla alkoi suomalaisten vapaaehtoisten paluu kotimaahan.

Mutta myöhemmin keväällä ja kesällä uhkasi vielä yksi vaara veljeskansaamme. Tällä kertaa se jälleen tuli saksalaisten, baltilaisten ja venäläisten monarkistien taholta, joiden yhdistyneet joukot etenivät Eestiä kohden Latviasta käsin. Mutta tästä vaarasta eestiläiset suoriutuivat omin voimin loistavalla tavalla. Vönnu—Lamsalin suuressa taistelussa kesäkuun lopulla eestiläiset voittivat p. o. joukot, torjuen siten baltilaisten viimeisen yrityksen estää eestiläisten täyden isännyyden omassa talossaan.

Tämän voiton jälkeen saattoivat heimoveljemme melkoisen turvallisesti katsoa tulevaisuuteen, rakentaa omaa valtiokoneistonsa ja solmia tarpeelliset kansainväliset suhteet itsenäisyytensä lujittamiseksi.

Kaikissa Eestin itsenäisyystaistelun eri vaiheissa oli suomalaisten kanta selvä ja tinkimätön. Eestin vapaus ja valtiollinen olemassaolo oli pääasia. Sitä eivät saaneet horjuttaa mitkään sivunäkökohdat, mahdolliset vieraat sympatiat tai erikoislaskelmat. Aseveljeyden uskollisuus loppuun asti ja Eesti estiläisille olivat suomalaisten tunnussanat.

Näitten ratkaisevien tapauksien jälkeen on Eestin itsenäisyys vakiintunut ja sen asema itsenäisten valtioiden joukossa vahvistunut. Suomen sukua edustaa nyt kaksi itsenäistä eteenpäin pyrkivää ja elinvoimaista kansaa Itämeren äärillä. Niiden aikaisempi historia oli monessa suhteessa vieroittanut niitä toisistaan. Suomi oli ollut ylivoimaisen skandinaavisen vaikutuksen alainen, Eesti saksalaisen ja venäläisen. Itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen on molempien kulttuurielämä yhä enemmän lähestynyt toistaan ja aivan uusilla edellytyksillä luodaan nyt Suomenlahden molemmilla rannoilla toisilleen läheistä suomalaista ja virolaista kulttuuria.

Y. Ruutu.

LATVIAN VAPAUS

ja

SUOMALAISET HEIMOSOTURIT

Viron vapaustaistelun kehitystä tarkastettaessa täytyy tulla käsitykseen, että Suomalaisella Apuretkikunnalla oli vuoden 1919 alussa käänteentekevä, ratkaiseva vaikutus taistelujen kulkuun Virossa. Lähes Tallinnan porttien edustalle jo tunkeutuneet bolsheviikkien joukot lyötiin suomalaisten avulla suin päin peräytymismarssille itää kohden ja epäilemättä pelastui veljesmaamme näin joutumasta bolsheviikkien valtaan, koska sillä ei olisi ollut enää tilaisuutta koota ja järjestää voimiaan kyllin tehokkaaseen vastahyökkäykseen.

Mutta ilman niitä iskuja, joita bolsheviikkien joukot saivat Virossa, olisi Latviankin kohtalo kaiken todennäköisyyden mukaan ollut ratkaistu. Latvian itsenäisyyden puolesta taisteluun nousseet latvialaiset voimat olivat siksi pienet, että ilman bolsheviikkien sitomista virolais-suomalaisia ja muita voimia vastaan eivät ne olisi yksin voineet päästä vapaustaistelussaan menestyksellisiin tuloksiin. Niinsanottujen reunavaltakansojen yhteisellä esiintymisellä bolsheviikkivoimia vastaan, vaikka tämä ei aina ollut samanaikaistakaan, oli huomattava merkityksensä kunkin näitten vapautumiselle ja itsenäistymiselle ja ennen muuta kietoutuivat Viron ja Latvian vapaustaistelut läheisesti toisiinsa, toistensa eduksi vaikuttavina. Täten huomataan siis, että koko Suomalaisen Apuretkikunnan toiminta sellaisenaan muodostui Latvian vapaustaisteluun strateegisesti vaikuttavaksi ja kaikesta päättäen välillisesti ratkaisevaksi tekijäksi.

Suomalaiset voimat ja Suomalaisen Apuretkikunnan johtava organisatio joutuivat sitäpaitsi myöskin suoranaisen taktillisen toiminnan kautta tukemaan Latvian vapautusta. Kun Viron eteläisellä rintamalla käytiin ratkaisevia taisteluja bolsheviikkeja vastaan, jotka toimintansa tukialueeksi olivat saaneet vallatuksi myös suuren osan latvialaista maata, joutuivat Viron vapausjoukot ja niiden rinnalla Suomalaisen Apuretkikunnan voimat taisteluihin myös Latvian alueella. Koska nyt siis samanaikaisesti itsenäisyytensä puolesta taistelevilla suomalais-virolaisilla ja latvialaisilla joukoilla oli bolsheviikeissa yhteinen vihollinen, muodostui suomalaisten heimosoturien toiminta osaltaan välittömästi taktillisestikin Latvian vapautumiseen vaikuttavaksi tekijäksi.

Täten Latvian vapautumiselle merkitsevinä sotatoimina on pidettävä m.m. Valkin valtausta, Marienburgin retkeä ja sotatoimia Petserin suuntaan, joihin kaikkiin suomalaiset heimosoturit urhokkaasti osallistuivat. Näihin liittyy sitten pitkin aikaa erilaisia sotatoimia, joissa heimosoturimme pienempinä yksikköinä, ryhmittäin ja yksityisinä sotureina olivat virolaisten mukana. Mainittakoon esim. virolaiseen panssarijunadivisioonan kuuluneen pienoisen suomalaisen panssaripataljoonan $2^1/_2$ kuukautta kestänyt taistelukausi Viron eteläisellä rintamalla vielä senjälkeen kuin Apuretkikunnan päävoimat olivat palanneet retkeltään. Tämä pataljoonamme joutui myös latvialaisten vapaussoturien kanssa rinnakkain taisteluihin bolsheviikkeja vastaan.

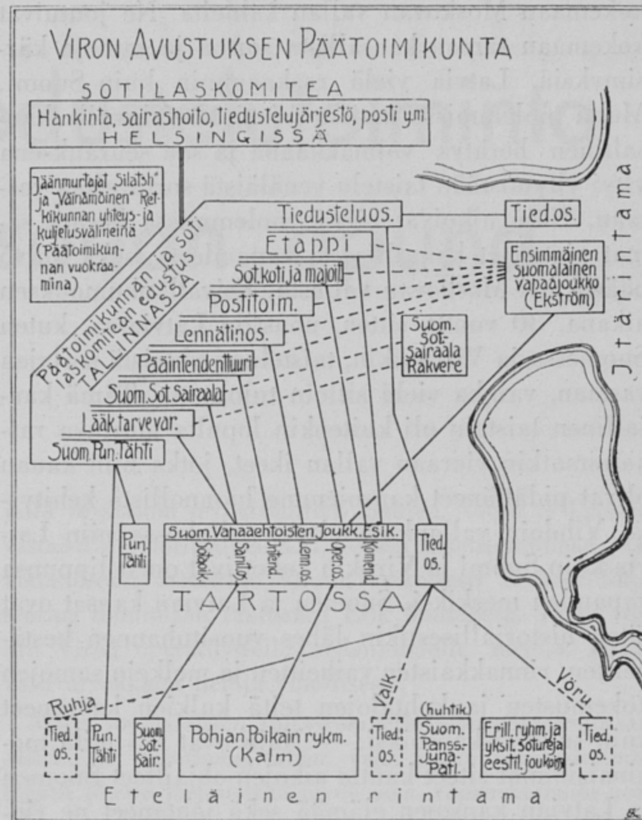
Suomalaisten muukin sotilaallinen toiminta, joka suuntautui Viron eteläiselle rintamalle, on myös edellämainitussa merkityksessä huomattava. Tässä mielessä oli vaikutuksensa suomalaisten vapaajoukkojen Tartossa toimineella esikunnalla, erilaisilla huoltoelimillä sekä rintamalla että Tartossa, Tallinnassa ja Helsingissä, kuten myös Viron Avustuksen Päätoimikunnalla ja siihen kuuluneella sotilaskomitealla kaikessa toiminnassaan m.m. Viron eteläisellä rintamalla olleitten joukkojemme hyväksi. Viitattakoon tässä vain oheiseen piirrokseen suomalai-

sen avustuksen järjestelystä Virossa retkikunnan aikana sekä tässä julkaisussa oleviin kirjoituksiin suomalaisten toiminnasta Viron vapaustaistelun hyväksi.

*

Osoittaakseen suomalaisille heimosotureille kiitollisuuttaan heidän toimintansa johdosta Latvian vapautuksen hyväksi, on Latvian hallitus jo pariin otteeseen heitä muistanut jakamalla heille Latvian vapaussodan päättymisen muistomitalia. Viime jakotilaisuus oli viime marraskuun 24 p:nä Helsingissä ja oli mitalien jakotilaisuuden järjestely uskottu Suomen Heimosoturien Liiton tehtäväksi, koska se maassamme edustaa kaikkia niitä heimosotureja, jotka ovat oikeutettuja näitä mitaleja saamaan. Tätä heimosoturien tilaisuutta kunnioittivat läsnäolollaan Latvian hallituksen edustajina, latvialaiset vapaussoturit, lähetystösihteeri *Students* sekä sotilasasiamies everstiluutnantti *Veckalnins*' joka suoritti kunniamerkkien jaon.

Tässäkin juhlassa ilmeni eri tavoin latvialaisten vapaussoturien ja heimosoturiemme lämmin suhde, ja siinä pidetyissä eri puheissa osoitettiin suomalaisiin sotilaallisiin yksikköihin kuuluneitten heimosoturien osuus Latvian vapaustaisteluun. Heimosoturien liiton johtaja, everstiluutnantti Kuussaari puhui Suomen kansan suhteesta Latvian kansaan, joka pitää meitä ystävänään ja sukulaisenaan, sekä niistä seikoista, jotka sitovat nämä kansat läheisesti toisiinsa. Hän viittasi kaukaiseen menneisyyteen, jolloin jo näitten kansojen välillä vallitsi läheinen kosketus sekä kuinka tämä on tavalla ja toisella vuosituhansia jatkunut, kuinka nämä kansat ovat myös joutuneet toisiinsakin sulattamaan toistensa heimojen aineksia. Kokonaisia itämerensuomalaisia heimokuntia, niitten joukossa muinoin lukuisa, sotaisa Liivin kansa, on latvialaisiin sulautunut ja vähäinen ei varmaankaan ole taas toisaalta suomalaisissa oleva latvialainen veriosuus. Vaikka me emme, yhteisestä kielellisestä sanastosta huolimatta, olekaan kielellisesti sukulaisia, niin olemme sitä kuitenkin rodullisesti huomattavassa määrässä. Siihen viittaavat myös kansojemme yksilöitten yhteiset ulkonaiset piirteet sekä samanlaiset luonneominaisuudet. Toisaalta yhdistää Suomen ja Latvian kansoja myös kulttuurisukulaisuus. Se on seuraus muinaisista ajoista jatkuneesta heimojemme läheisestä naapuruudesta, joka ikuiset ajat on ollut ystävällistä ja rauhallisen luontoista. — Yhteiset historialliset kohtalot ovat sitten alati näitä siteitä ylläpitäneet. Vuoden 1200 tienoilta lähtien joutuivat latvialaiset

Suomalaisen avustuksen järjestely Virossa retkikunnan aikana 1919.

ja suomalaiset heimot vieraitten valloittajien saaliinhimon kohteiksi ja niitten molempien itsenäisyys tuhottiin. Siihen aikaan muodosti Liivin suomalainen kansa Riian lahden ympäristössä latvialaisen kansan etuvarustuksen läntisiä hyökkääjiä vastaan. Se joutui ponnistelemaan saksalaisten valloittajien sekä sodan että rauhan aikaista ylivaltaa vastaan pitkät ajat, kunnes uupui voimattomuuteen ja sulautui myöhemmin melkein kokonaan latvialaisiin. Vielä on Latvian alueella Kuurinmaalla jäleliä muutamia kyläkuntia tästä heimostamme arvokkaana kansallisena muistona, jota Latvian hallitus on suosiollisesti hoivannut. — Samoin kuin Suomi, joutui myös Latvia venäläisten lakkaamattomien hyökkäysten kohteeksi. Ruotsin vallan aikana joutuivat latvialaiset ja suomalaiset näissä taisteluissa alinomaan rinnakkain torjumaan Idän hyökyjä. Väliin joutuivat Suomesta tuodut joukot pitkät ajat huolehtimaan Latvian eli silloisen Liivin rajojen puolustuksestakin, vieläpä sellaisinakin aikoina, jolloin suomalaisten oma maa oli Ruotsin mahtikäskyllä (esim. Kaarle X:n aikana) kokonaan jätetty vainolaisten hyökkäyksille alttiiksi. — Lopulta joutuivat Suomen ja Latvian kansat vuorostaan

kokemaan Moskovan vallan kahleita. Ne joutuivat kokemaan samaa kansallista sortoa ja samoja kärsimyksiä, Latvia vielä raskaammin kuin Suomi. Mutta molemmissa maissa nousi 1800-luvulla kansallinen herätys voimakkaana ja sen seurauksena yltyi yltymistään taistelu venäläistä sortovaltaa vastaan. Näin alkoivat niissä molemmissa herätä samat ajatukset kansallisesta vapaudesta sekä toivo päästä irti Moskovan vallasta. Esivallankumouksen aikana, 30 vuotta sitten, noustiin Latviassa, kuten Suomessa ja Virossakin, taisteluun yhteistä sortajaa vastaan, vaikka vielä silloin tuloksetta. Tämä kansallinen taistelu oli kuitenkin lopulta murtava raskaimmatkin vieraan vallan ikeet, jotka niin kauan olivat pidättäneet kansojemme luonnollista kehitystä. Vihdoin vallankumouksen aallokossa niin Latvia kuin Suomi ja Virokin kohottivat omat lippunsa vapauden merkiksi. Suomen ja Latvian kansat ovat täten historiallisestikin lähes vuosituhannen kestäneitten, rinnakkaisten vaiheitten ja melkein samojen kokemusten ja kohtalojen teitä kulkien kasvaneet kuin sukulaiskansoiksi. — Näin ovat siis mitä moninaisimmat siteet kautta aikojen ohjailleet Suomen ja Latvian kansojen elämää sekä johtaneet ne rinnakkaiseen, läheiseen toimintaan samojen päämäärien hyväksi. — Historia oli viitannut täten yhteiseen kehitykseen ja yhteiseen taisteluun kansallisen ja valtiollisen vapauden tiellä. Ja kehityksen kulku johti lopulta siihenkin, että Suomen nuoriso, aktivistit ja heimosoturit saivat ilokseen vaikuttaa myös osaltaan Latvian kansan vapaustaisteluun. — Veljesmaamme Viro joutui taistelussaan vapautensa puolesta tuskalliseen asemaan. Bolsheviikkien laumat vyöryivät jo uhkaavina sen pääkaupunkia kohden. Mutta heimosoturimme heräsivät nopeaan toimintaan ojentaakseen auttavan kätensä Suomen lahden eteläpuolelle. — Bolsheviikit olivat aloittaneet meille tuoreessa muistossa olevat tuhotyönsä nyt veljeskansamme maassa samoin kuin Latviassa. Syvä myötätunto heräsi Suomenlahden takana ponnistelevia vapaustaistelijoita kohtaan ja voimakkaana kytenyt vanha viha vainolaista vastaan kannusti myös liikkeelle. Herännyt heimousaate oli lisäksi osaltaan jo vaikuttamassa. Mutta heimosotureita eivät johdattaneet yksistään tunnesyyt. Viro oli vaarassa joutua bolsheviikkien valtaan ja jos Moskovan valta pääsisi uudelleen leviämään Itämeren rannalle, olisi uhka Suomeenkin päin samalla uudelleen kasvamassa ja kenties uusi sota edessä. Vihollinen oli mieluummin löytävä omien rajojemme ulkopuolella. — Niin nyt riensivät heimosoturiemme sarkatakkiset joukot toisensa jälkeen yli Suomen lahden ja kävivät siellä vapaustaistelijain rinnalla taisteluihin, joitten tulokset tunnemme. — Mutta samaan aikaan kamppaili myös Latvian kansa vapautensa puolesta. Sen uljas nuoriso oli voiton uskon elähdyttämänä, vaikka vähäisin voimin, noussut taisteluun isänmaansa ja kansansa vapauden puolesta aivan samoin kuin Suomenkin nuoriso. Heitä oli aluksi vain pari komppaniaa, mutta horjumattoman uhrimielen voimalla otettiin valta maassa omiin käsiin ja maa julistettiin itsenäiseksi marraskuun 18 p:nä 1918. Näin ei Latvian vapaus ollut vielä kuitenkaan turvattu, vaan Latvian kansa sai kokea onnettoman veljessodan, kuten mekin, ja kaiken lisäksi vielä ulkonaisenkin sodan. Mainittakoon, että Latvian pääkaupunki joutui bolsheviikkien valtaan tammikuun alussa v. 1919, siis samaan aikaan, jolloin Tallinnan itäpuolella suomalaisten heimosoturien avulla käytiin käänteentekevää taistelua bolsheviikkeja vastaan. — Latvian isänmaallisen, kansallisen joukon taistelu bolsheviikkeja, saksalaisia ja monarkistivenäläisiä vastaan kesti noin 15 kuukautta. Raskaitten taistelujen jälkeen oli Latvian kansallinen alue vihdoin vuoden 1920 alussa kokonaan vapautettu vihollisista. Latvian nuori armeija oli kalliisti, runsain veriuhrein saanut lunastaa maansa itsenäisyyden. — Näitten taistelujen vaiheissa sai Virossa toiminut suomalainen Apuretkikunta osittain välillisesti, mutta huomattavalta osalta myös välittömästi vaikuttaa Latvian vapaustaistelun menestymiseen. — Olosuhteitten historiallinen kehitys oli täten kuin itsestään luonnollisia teitään johdattanut suomalaiset heimosoturit rinnakkaiseen taisteluun Latvian kansallisen armeijan kanssa. — Näin on Suomen heimon ja Latvian kansan entinen läheinen kosketus yhteisessä verikasteessa uudistettu. Yhteenkuuluvaisuutemme, jolle olemme havainneet moninaiset, rodulliset, sivistykselliset ja historialliset syvät juuret, on entisestään lujittunut. Ja Suomen ja Latvian kansojen ystävälliset siteet ovat täten heimosoturien kautta kasvaneet, siteet, jotka luonnostaan ovat olemassa ja kirjoitetut meidän kansojemme historian kehityksen lakeihin. Tärkein niistä on vapausaatteessamme, jonka puolesta Suomen ja Latvian kansat ovat kohta vuosituhannen saaneet rinnakkain taistella.

E. K:ri.

Suomalainen tiedustelutoiminta Viron vapaussodan apuna

Viron veljesmaatamme sen raskaassa taistelussa vapautensa ja itsenäisyytensä saavuttamiseksi riensi Suomen valkoinen kansa aktivistien aloitteesta melkein yksimielisenä auttamaan. Vapaaehtoista apua tarjottiin täältä, paitsi taistelevien voimien s.o. vapaajoukkojen muodossa, myös muuten, kuten esikuntien työvoimana, sairashoitomuodostelmina, lääkintä- ja eläinlääkintäpalveluksina y.m. Ja Suomen virallisten joukkojen puuttuminen Viron rintamilta johtui lähiten oman maamme sotilaallisessa suhteessa epäselvästä tilanteesta, kun oli näet samaan aikaan selvinnyt, että bolsheviikit suunnittelivat vapaussotamme menestyksen takia vastaiskua Suomelle. Mutta armeijammekin taholta koetettiin tästä huolimatta tehdä mitä voitiin meidän vapautemme säilymiselle tärkeän Viron itsenäisyyden hyväksi. Tällaiseksi muodostui myös tiedustelutoiminta, jota yleisesikunnan puolesta vapaaehtoisen tiedustelutoiminnan rinnalla Viron vapaustaistelun hyväksi suoritettiin.

Yleisesikunnan Tiedusteluosaston taholta, jonka päällikkönä toimi v. 1918 allekirjoittanut, ryhdyttiin asianomaisella luvalla tukemaan Viron operatiivista johtoa tiedustelupalveluksen tarjoamilla tuloksilla. Suomen oma tilanne vaati tarkkaa huomioimista itäänpäin ja sen tiedusteluverkoston oli onnistunut vastavallankumouksellisia venäläisiä hyväksi käyttäen päästä jatkuvasti selvyyteen sotilaallisten olojen kehityksestä Pohjois-Venäjällä ja samoin myös Balttian maitten, Viron ja Latvian vastaisilla vihollisalueilla. Läheisen yhteistoiminnan saavuttamiseksi asetettiin Viroon erikoisesti tiedustelu-upseerina toimimaan luutnantti Erik Malmberg. Täten voitiin Viron operatiiviselle sodanjohdolle tarjota jatkuvasti arvokkaita tietoja vihollisesta.

Mutta suomalaisten apu virolaisille tiedustelutoimintaan nähden ei rajoittunut tähän, vaan muun avustustoimintamme ohelle järjestettiin myös oma, vapaaehtoisista voimista koottu, laaja tiedusteluverkosto. Siihen saatiin alun pitäen m.m. jo jääkäriliikkeen ja sodan aikana tiedustelukokemuksia saavuttaneita "firman" miehiä.

Viron Avustuksen Päätoimikunnan sotakomitean yhteyteen Helsinkiin järjestettiin tiedustelutoiminnan keskus, joka piti yhteyttä Suomessa oleviin virallisiin tiedusteluelimiin sekä toisaalta Viroon järjestettyyn omaan tiedusteluverkostoon samalla kuin se kehitteli myös Suomesta käsin Pietarin kautta tiedustelutoimintaa vihollisrintaman selkäpuolelle. Kun tammikuulla 1919 erosin yleisesikunnasta, sain mainitun sotakomitean jäsenenä tehtäväkseni johtaa tätä apuretkikunnan tiedusteluelimen toimintaa.

Suomalaisen Apuretkikunnan jäseniä matkalla Viroon. Vasemmalta lukien: jääkärikapteeni Aarne Snellman (Patteriston komentaja), tohtori Hj. Göös (Viron Avust. Päätoimikunnan intendentti), jääkärivänrikki K. Rinne (Patteriston talouspäällikkö), luutnantti Elja Rihtniemi (Pohjan Poikain esikuntapäällikkö), jääkäriluutnantti E. Heickell (Kuussaari, Päätoimikunnan tiedusteluosaston johtaja) ja vänrikki R. Sopanen (Tallinnan tiedusteluosaston päällikkö).

Tallinnaan järjestettiin tiedusteluosaston toimisto hotelli Petersburgiin ja sen päälliköksi tuli vänrikki Rainer Sopanen, joka niinikään oli varhemmin ollut yleisesikunnan tiedusteluosaston palveluksessa. Hänen apulaisinaan olivat vänrikit E. Öhmann ja E. Berg. Tämän osaston alaisina toimi Viron rintamia vastaten kaksi alaosastoa, toinen idässä Inkerin suunnalla ja toinen Latvian vastaisella etelärintamalla. Edellisen toiminta keskittyi Narvaan johtajanaan vänrikki Saarinen. Jälkimmäisen alaosaston keskuspaikkana oli Tartto ja sen johtajana vänrikki Nykänen.

Tämä vapaaehtoinen tiedustelutoiminta järjestettiin samoja suuntaviivoja noudattaen kuin Suomen yleisesikunnan tiedusteluosaston toimintakin. Se keskittyi ensi sijassa vihollisvoimiin kohdistuvaan tiedusteluun, mutta samalla myös valvontaan vihollistiedustelun estämiseksi. Karttaasiat, sanomalehtiasiat, propaganda y.m. olivat lisäksi sen toiminnan tärkeinä puolina.

Viron eteläisellä eli Latvian vastaisella rintamalla kehittyneitten suurimerkityksellisten ja ajoittain jännittyneitten sotatoimien takia laajenivat suomalaisen tiedustelujärjestön puitteet Tarton alaosastossa huomattavasti. Riianlahden ja Peippusjärven väliselle laajalle rintamalle oli Tarton osaston alaiseksi järjestettävä tiedustelua varten alatoimistot Vöruun, Valkiin ja Ruhjaan ja henkilökuntaa oli lisättävä niin, että se parhaimmillaan nousi puoleentoista sataan. Kielitaidon takia tuli henkilöstön luonnollisesti olla virolaista, vaikka toiminnan johto kuuluikin suomalaisille. Tartossa toimiva suomalaisten vapaajoukkojen ylipäällikön, kenraalimajuri Wetzerin esikunta, jossa operatiivinen johto muuten oli jääkäriupseerien käsissä, oli tämän tiedustelutoiminnan ansiosta jatkuvasti selvillä vihollisen puoleisesta tilanteesta ja samaa tärkeää palvelusta sai suomalainen tiedustelu suorittaa myös virolaiselle sotilasjohdolle.

Viron hyväksi toimiva suomalainen tiedusteluverkosto kokonaisuudessaan muodostui tähän aikaan, jolloin Viron omat vastaavat elimet eivät olleet ehtineet kehittyä sitä vastaaviin tehokkaisiin toimintamuotoihin, tällä tavoin sekä virolaisille että suomalaisten avustustoiminnalle mitä arvokkaimmaksi. Viron vapaussodan ylijohto samoin kuin Suomen Avustuksen Päätoimikuntakin sekä edelleen Suomen Yleisesikunta olivat kaiken, läheisessä yhteisymmärryksessä suoritetun tiedustelutoiminnan vaikutuksesta alati selvillä Baltian maita vastassa olevan vihollisen tilasta ja aikeista. Yksityiskohtaiset tiedustelun tulokset toimitettiin asianomaisille paitsi jatkuvien tiedonantojen, myös tarkkojen tilannekarttojen muodossa.

Kun suomalaiset vapaajoukot lähtivät pois Virosta, jäi suomalainen tiedusteluverkosto vielä jatkamaan toimintaansa, sillä haluttiin olla edelleenkin selvillä tilanteen kehityksestä, jotta tarvittaessa tiedettäisiin uudelleenkin tarttua avunantamiseen veljesmaallemme. Suomalaiset tiedusteluelimet jättivät Viron tuokokuulla 1919.

E. Kuussaari.

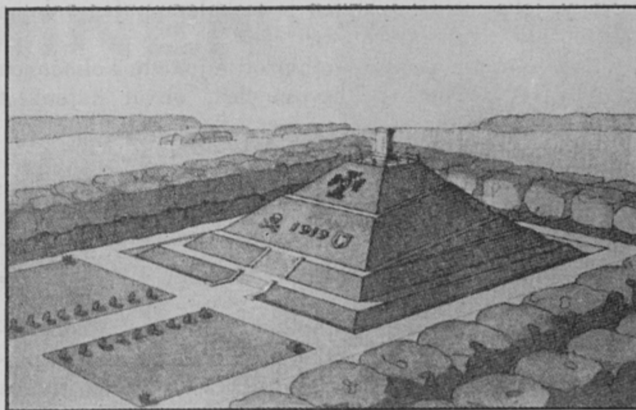
Nuoria suomalaisia vapaaehtoisia rintamalähetteinä Viron vapaussodassa.

Vasemmalla: Voitto Dahlberg.
Oikealla: Kers. Hakasalo.

RINTAMALLE LÄPI ESTEIDEN

Muistelma Eestin vapaussodasta.

Pajun eli Luhde-Grosshofin taistelupaikalle kesällä 1936 pystytettävä muistopatsas. — Patsaassa näkyvät ylhäällä Viron vapauden risti, oikealla Pohjan Poikain merkki ja vasemmalla Kuperjanovin sissipataljoonan merkki.

Vihdoinkin rintamalle ja taisteluihin!

Jo muutaman vuorokauden oleskelu Tartossa kaavamaisine harjoituksineen ja jonninjoutavine vetelehtimisineen alkoi tympäistä Pohjan Poikia, jotka olivat tulleet Eestiin taistelemaan ja voittamaan — tai kaatumaan.

Tammikuun 30 päivän iltana kello 21.30 kokoontuivat kaikki ensimmäisen pataljoonan upseerit, joiden joukkoon tämänkin kirjoittajalla oli onni lukeutua, komentajansa jääkäriluutnantti Hannulan hotellihuoneeseen, missä viimeksimainittu selosti meille Valkin valloitusta koskevaa operaatiokäskyä ja jakoi komppanioille tehtävät. Eversti Kalmin hyökkäyssuunnitelma perustui siihen olettamukseen, että vihollisen pääpuolustus keskittyisi itse kaupunkiin ja että tämän takia ensimmäisen pataljoonan komppanioitten tulisi yön pimeydessä hyökätä suljetussa järjestyksessä määrättyjä katuja pitkin läpi kaupungin ja idästä kaartava toinen pataljoona vasta suorittaisi varsinaisen puhdistustyön. Everstin olettamus ei vastannut kuitenkaan todellisuutta, sillä vastustaja olikin keskittänyt voimansa noin kuusi-seitsemän kilometriä kaupungista pohjoiseen, suuren Luhde-Grosshofin kartanon ympärille, missä sillä oli mainiot asemat.

Jo tästä syystä tuli Valkin valloitus siirtymään suunniteltua myöhäisemmäksi, mutta matkalla rintamalle sattui vielä yllättäviä seikkoja, jotka huomattavasti viivästyttivät pataljoonaamme.

Edellämainitun käskyn mukaan piti ensimmäisen pataljoonan sairashoito-osastoineen olla vaunuihin lastattuna täsmälleen kello 24. Tulinen hyörinä alkoi kaikkialla ja niinpä olikin pataljoonamme juna, joka käsitti 53 vaunua, valmiina lähtemään rintamalle mainitulla kellonlyönnillä.

Kaikki vaunut olivat tupaten täynnä ja kurja veturi, jommoisia Suomessa tietääkseni tapaa vain museossa, puuskutti kuin vaikeata hengenahdistusta poteva ja sai pitkän vaunurivin hädin tuskin liikkeelle.

Jos matka olisi ollut alamäkeä, olisi kaikki arvattavastikin sujunut laskelmien mukaisesti, mutta kun muutaman kilometrin päässä Tartosta kaiketikin ilmestyi jonkusen senttimetrin nousu, niin juna-paran oli pysähdyttävä. Niin ainakin arveli kirjoittaja, joka oli määrätty junaupseeriksi ja riensi nyt ottamaan selvää pysähtymisen todellisesta syystä.

— Heti lähtee, tuossa tuokiossa olemme liikkeellä! — vakuuttivat niin kuljettaja kuin lämmittäjäkin. Puut ovat hiukan märkiä.

Uskoin heitä ja tuokion kuluttua juna alkoikin madella kohti etelää, mutta pysähtyi tuskin kilometriäkään kuljettuaan. Lähtiessäni uudemman kerran veturiin otin mukaani kaksi asestettua, aikaisemmin rautatiellä palvellutta Pohjan poikaa ja määräsin heidät valvomaan kuljettajan ja lämmittäjän toimintaa.

Asia korjautuikin hetkiseksi. Vaunut alkoivat jälleen liikkua, mutta tuokion kuluttua veturi taas väsähti.

Syöksyin sinne pistooli kourassa.

— Puita uuniin! — karjaisin jotakuinkin kiukkuisena.

— Räjähtää — koettivat eestiläiset veturimiehet estellä.

Käännyin poikiemme puoleen.

— Pannaanpa puita uuniin — sanoin heille rauhallisesti.

Pojat ryhtyivät vitkastelematta täyttämään käskyäni. Höyrypaineen osotin alkoi vilkkaasti liikehtiä ja sivuutti taulukossa olevan punaisen merkin. Juna liikahti, mutta pysähtyi uudelleen.

Julkaisin pojille kuitenkin tyytyväisyyteni tämänkin saavutuksen johdosta ja huomautin samalla, että tilanne oli kriitillinen, sillä tykistömme juna oli kaiketi jo lähtenyt jälkeemme ajan voittamiseksi.

— Me lähdemme kolmen minuutin kuluttua, tai te lähdette! — sanoin tiukasti virolaisille, kun miltei samassa tuntui omituinen jysähdys.

Aavistaen jotakin ikävää tapahtuneen syöksyimme ulos. Vaikka yö oli sysimusta, saimme pian varmuuden siitä, että yhteentörmäys, joka ei jäänyt vaille seurauksia, oli tapahtunut.

— Viimeiset vaunut ovat murskana! — Sanitäärit tänne!

Sekä tällaisia että suoranaisia hätähuutoja kaikui yöhön junan loppupäästä, jonne riensimme niin nopeasti kuin mahdollista.

Näky, joka meidät lyhtyjen ja taskulamppujen valossa kohtasi, oli varsin masentava.

Viimeiset neljä vaunua, joihin oli sijoitettu kolmannen komppanian hevoset ja hevosmiehet, olivat hajonneet miltei alkutekijöihinsä.

Kuinka tämä oli mahdollista?

Siten, että patteristomme juna, joka oli lähtenyt Tartosta noin tuntia myöhemmin kuin me, oli ajanut päällemme. Olivatko kommunistien likaiset sormet järjestäneet yhteentörmäyksen, sitä ei koskaan saatu todistetuksi, vaikkakin niin epäiltiin.

Joka tapauksessa oli sattunut onnettomuus ikävä tosiseikka, jota ei ollut aikaa ryhtyä ihmettelemään eikä päivittelemään. Pelastustyö oli aloitettava viivyttelemättä ja siihen komennetut sotilaat ja sanitäärit kävivät tarmokkaasti toimeen. Kädenkäänteessä hankittiin erilaisia tarvittavia välineitä ja hajonneiden vaunujen kappaleista lyötiin kokoon laskusiltoja, joita pitkin viottuneet hevoset saatiin luisutetuiksi alas korkealta, jyrkältä ratapenkereeltä.

Onnettomuus ei valitettavasti mennyt ilman ihmisuhrejakaan. Kolmannen komppanian kuormastovääpeli Martikainen sai surmansa ja enemmän tai vähemmän loukkaantuneita kertyi kaiken kaikkiaan kahdeksantoista. Hevosia menetettiin kahdeksan.

Kun vammoja saaneet oli sijoitettu ambulanssiin, ryhdyttiin rataa nopeasti raivaamaan, sillä meillä oli kiire rintamalle. Tämä vei aikaa kuitenkin melkoisesti, niin että vasta kello seitsemän aamulla saatiin kaikki kuntoon ja päästiin jatkamaan matkaa.

Kukaan upseereista ei ollut ummistanut silmiään koko yönä, ja yhden jos toisenkin päällystakissa oli suurempia tai pienempiä tahroja. Enimmän lienee kärsinyt kirjoittajan aivan uusi lammasnahkaturkki. Se oli kauttaaltaan — ryömiskellessäni loukkaantuneita etsiskelemässä pirstaleiden alta — muuttanut väriä ja muistutti nyt suurta sutia, joka on vedetty nokisen savupiipun läpi. Katsoinkin viisaimmaksi lahjoittaa sen komppaniamme kokille, joka jatkuvasti joutui noen kanssa tekemisiin ja joka otti sen kiitollisuudella vastaan.

Harmain kasvoin, silmäluomet turvoksissa, mutta palavin, taistelunhaluisin katsein ja puhein jatkui matka kohti etelää. Museoveturin nopeus riippui siitä, kuinka usein minulla oli tilaisuus pistäytyä kuljettajia haastattelemassa. Sillä junaupseerin virkani jatkui, joten olin luullakseni ainoa, joka ei saanut edes torkahtaa kokonaiseen vuorokauteen.

Vaikka eipä siitä ollut väliäkään. Olin parhaassa iässäni, heimousaatteen ja Suur-Suomi-ajatuksen läpitunkema sekä lisäksi täynnä seikkailunhalua — mutta kemiallisesti vapaa taikauskosta. En näin ollen kiinnittänyt pienintäkään huomiota niihin lauseisiin, joilla jotkut olivat yrittäneet profetoida yöllisen onnettomuuden mitä tuhoisimmaksi enteeksi koko pataljoonallemme, jopa koko rykmentillemme.

Hymähdin ylenkatseellisesti mokomille pahanilman ennustelijoille, ja kun juna pysähtyi jollekin asemalle viipyen siinä mielestäni liian kauan, saapastelin veturin luokse ja käskin kohottamaan höyryn painetta.

Asemalla olevien eestiläisten ihmetellessä, mihin meillä oli sellainen tulinen kiire, vastasin pontevasti:

— Kunnian kentille joko voittamaan tai kaatumaan!

Ja mielestäni sotilaallisen kaunopuheiseksi, joskin spartalaisen lyhyeksi huutomerkiksi pamautin lauseeni perään laukauksen, jonka pistoolistani ammuin veturinpiipusta kohoavan mustan savukiemuran läpi.

Päämääräämme, Sangasten asemalle, saavuimme ilman muita kommelluksia samana päivänä vasta kello 17 annettuamme everstin määräyksen mukaisesti tykistön junan ajaa ohitsemme eräällä asemalla. Yöksi majoittui pataljoonamme mainitun aseman lähellä oleviin taloihin ja sai hyökkäyskäskyn seuraavana aamuna kello 7. Mutta vasta kello 13.30, aurinkoisen talvipäivän kirkkaassa valossa, joutui pataljoonamme kehittäytymään taisteluun ja hyökkäämään pitkin aukeita peltoja Luhde-Grosshofiin keskitettyä, lukumäärältään lähes nelinkertaista vihollista vastaan.

Tässä yhteydessä ei ole enää kuitenkaan tilaisuutta kuvata itse taistelua, ensimmäisen pataljoonan tulikoetta. Mainitsen vain lyhyesti, että kun aurinko vihdoin meni mailleen ja yhä sakeneva hämärä tumman hunnun tavoin peitti äsken käydyn taistelun veriset jäljet, oli pataljoonamme saavuttanut ensimmäisen niistä loistavista voitoistaan, jotka myöhemmin pitkänä sarjana liittyivät sen kunniakkaaseen historiaan.

Kalervo Reponen.

"Väinämöisen" kannella. — Ambulanssin jäseniä Pohjan poikain keskellä.

Suomenlahdella kohti veljesmaata tammik. 12 p:nä 1919.

ERÄS TAPAAMINEN

Pohjan Poikain II pataljoonan komentaja ratsumestari G. Svinhufvud.

Useita vuosia sitten heräsin eräänä sunnuntaiaamuna vuokrahuoneessani varhaiseen ovikellonsoittoon. Isäntäväen puolelta mentiin avaamaan ja hetken kuluttua ulko-oven avaamisen jälkeen koputettiin huoneeni ovelle. En ollut ollenkaan mielissäni varhaisesta vierailusta, sillä nukutti vielä raskaasti totuttuun sunnuntaiaamupäivätapaan. Karjaisin kuitenkin ”sisään”, jolloin oveni avattiin ja sisään astui kursailematta mies, joka ei ollut mikään pikkupoika. Tulija tervehti kumarruksentapaisella, jäi ovensuuhun seisomaan ja oikaisihe itsensä suoraksi ikäänkuin katseltavaksi asettuen.

Ensi vaikutelma kävijästä oli sekava. Tulin kuitenkin vakuutetuksi siitä, että hän oli minulle aivan vento vieras. Tietysti taaskin avunpyytäjä, joka jollakin verukkeella vaivaa itseään köyhempää miestä, ajattelin. Kun laskivatkin sisään, tuskittelin mielessäni, varsinkin kun ei ollut erittäin hauskaa ottaa vuoteella ollen vastaan tuntematonta henkilöä, jolla saattoi ehkä takataskussa olla Jumala ties millainen yllätys, elleivät asiat luistaisi mielen mukaan.

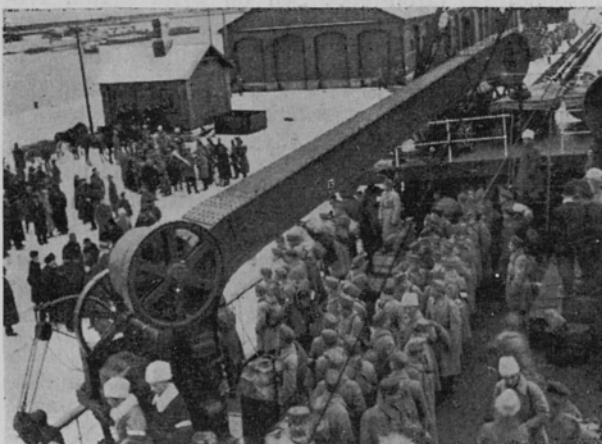
”Muistaakos kapteeni minua”, olivat vieraan ensimmäiset sanat. ”Enpä taida tuntea”, vastasin verkalleen. Mies mainitsi nimensä. Turhaa vaivaa. ”No eikös kapteeni muista sitä lähettipoikaa, joka ajettiin pois sen pianon päältä siellä Marienburgissa ja jota se partaniekka-akka löi? Minä olen sama poika.” Tiukensin katsettani, sillä muistin oikein hyvin tapaukset huvittavina välikohtauksina ”Pohjan Poikain” Marienburgin retkeltä. Kesti kuitenkin tuokion ennenkuin tunsin tuossa pitkässä, rotevassa miehessä muinaisen hintelän, mutta reippaan ja rohkean lähettipoikani, yhden pataljoonan nuorimpia. ”Näin sitä aika miehen muuttaa”, arveli vieraanikin, kai huomaten epäillyksensekaisen tutkistelevan katseeni. Tarjosin tuolin ja silloin syntyi jostain käsittämättömästä syystä hetken hiljaisuus. Johtui ehkä siitä, että muistui niin elävästi mieleen nuo pari vieraan mainitsemaa ja hänen persoonaansa liittyvää tapausta Viron retkeltä.

*

— — Paksun lumen peittämässä seudussa samosi tietä myöten, joka kukkulaisessa maastossa vuoroin kulki komeiden metsien ja aavojen peltoaukeamien kautta, harmaa miesjoukko, joka oli matkalla Marienburgia valloittamaan ja pysähtyi hetkeksi lepäämään herraskartanon tapaiseen, joka ei tehnyt varsin yhtä autiota vaikutusta kuin kaikki ne, joissa aikaisemmin oli majailtu. Omistajat olivat kylläkin tipotiessään, mutta talo vaikutti silti jossain määrin asutulta. Yksi huone oli täynnä, niinkuin näytti, avaamattomia lautalaatikoita. Kartanon rouvan myötäjäisiä kerrottiin olevan. Tilanomistaja oli vasta mennyt naimisiin, mutta oli nyt nuorikkoineen bolseviikkeja paossa.

Lähettipoika sai tehtäväkseen ostaa talosta jotain suuhunpantavaa: munia, maitoa, tuoretta voita, yleensä jo-

Pohjan poikia Tallinnan rantaan saapuneena.

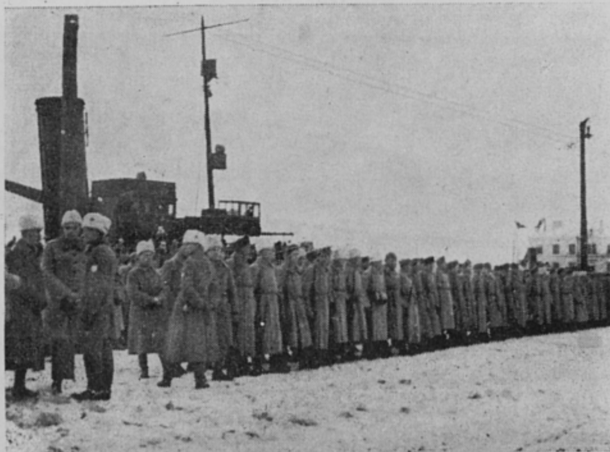

Jääkäriluutnantti Einari Marttinen, Pohjan Poikain I Patl. 3. komppanian urhea päällikkö, kaatui Marienburgin taistelussa 21. 2. 1919.

tain sotamuonan vaihteluksi. Ei kestänyt kuitenkaan montakaan minuuttia, kun poika palasi asialta posket punasta hehkuen ja ilmoitti, että talon ruokasäiliössä oli kyllä syömistä jos minkälaatuista, mutta sitä vartioi peijakkaan ruma ja kiukkuinen akka, jonka luonteenlaatua kuvasi parhaiten pojan saama korvapuusti. Omasta puolestaan ehdotti poika, koska nyt kerran oltiin sotaretkellä, asevoiman käyttämistä akan taltuttamiseksi ja tien avaamiseksi ruokatavarasäiliöön, mihinkä ehdotukseen aivan tässä laajuudessa ei allekirjoittanut katsonut voivansa yhtyä. Oli sentään tärkeätä saada ruokaa samalla kuin oli huvittavaa nähdä sellaista akkaa, joka aikoisi salvata tien voitollisilta "Pohjan pojilta" ja sen vuoksi pantiin asialle pari rotevampaa miestä, jotka vetivät vastaanharaavan vaimon esille.

Kyllä poika oli oikeassa siinä, että akka oli ruma. En muista kummempaa kuvatusta nähneeni, en ennen enkä jälkeenkään päin. Naisella oli viiksetkin, joista moni mies olisi voinut olla ylpeä. Syntyi epäillyksiä asianomaisen sukupuolenkin suhteen, mutta meillä ei ollut aikaa ottaa selkoa asianlaidasta ja tuskinpa olisi löydetty miestä, jolla olisi ollut sisua sen syynin suorittamiseen; lääkärikään ei tainnut juuri sillä hetkellä olla läsnä. Tällävälin, kun katselimme ihmettä ja koetimme arvailla, minkähän hengen lapsia kummitus mahtoi olla, koska pystyi sellaisiin sisunnäytteisiin, oli lähettipoika suorittanut kaikessa rauhassa ostoksensa kartanon ruokasäiliössä ja tuossa tuokiossa oli ateria valmiina. Oli siinä sekä lehmänanninta että savustettua kinkkua, kanalan tuotteista puhumattakaan. Aterian ja levähdyksen aikana olimme, ikävä kyllä, pakoitetut pitämään raivotarta ankarassa arestissa, mutta ennen poislähtöä tietysti kauniisti kiitettiin ja kaikki maksettiin.

Pohjan Pojat järjestäytyvät Tallinnan rannassa 12. 1. 1919.

Toinen kuva periltä Marienburgista. Asuttiin leveästi ja aika mukavasti. Torin varrella oli talo, pikkukaupunkipatriisin. Nähtävästi paras koko kauppalassa, koskapa pääkomissaari oli siinä ennen meitä asunut. Näin arveli ainakin pataljoonamme esikunta, veti punavaatteen alas katolta ja majoittautui. Jo seuraavana päivänä saimme kuitenkin jakaa huoneustomme parin mustapukuisen naisen kanssa, jotka olivat talon oikeat omistajat. Tehtailijan, muistaakseni tekstiilialalla, olivat punaiset heti paikkakunnalletulonsa jälkeen satojen muiden "porvareiden" mukana ampuneet ja puoliso tyttärineen oli ajettu ulos kodistaan ja pantu töihin omaan, nyttemmin yhteiskunnallistettuun tehtaaseensa.

Talon sisustuksesta oli ihmeellistä kyllä sen mielestä, joka on nähnyt punaisten aikaansaannoksia hävityksen alalla Baltianmaiden maakartanoissa ja paremmissa kaupunkiasumuksissa, suhteellisen paljon jäljellä, vieläpä eheänäkin. Kaikista kummallisinta oli, että flyygeli oli jätetty aivan eheänä paikoilleen, aivan ainutlaatuinen tapaus siinä osassa maailmaa niihin aikoihin, mutta Marienburgista tulikin bolsheviikille, komisaarillekin äkkilähtö. Keskenhän siellä jäi yksinpä sankarihautajaisten pitokin. Samaa todisti komentolipunkin jääminen talomme katolle. Soittokoneesta oli meille paljon iloa kauppalassa vierailun aikana, sillä joukko-osastosta löytyi David, joka osasi soitella murheellisten Saulien mielen kevennykseksi. Sitä pahuksen lähettipoikaa vain ei tahtonut saada poispysymään soittokoneen päältä, sillä jostain tuntemattomasta syystä oli flyygelin kansi hänen lempivetelehtimispaikkansa, ehkäpä jonkinlaista atavismia — lähinnä uuninpankkoa ajatellen — —.

*

Hiljaisuutta oli kestänyt ehkä kiusallisenkin kauan, kun havahduin kyselemään asetoverin Viron-retken jälkeisiä vaiheita. Kertomuksensa, joka vaikutti uskottavalta, niin uskomattomalta kuin se kuuluikin, oli omiaan antamaan ajattelemisen aihetta pitemmäksi aikaa. Sisältö oli suunnilleen seuraava. Työläispiireistä lähteneen ja työstään elävän ei ole aina ollut helppo tulla toimeen kuluneina vuosina sellainen syntitaakka hartioilla kuin osanotto vapaussotaan ja Viron-retki. Sen on kyllä saanut työmailla kokea. Ei kestänyt kauan ennenkuin siellä saatiin selville menneisyys ja silloin tiesi pysyttelevänsä niillä main vain henkensä kaupalla. Täytyi useasti muuttaa työmaata ja aina sama peli. Varsinkin muodostuivat huvi- ja iltamatilaisuudet kiusallisiksi. Töytäyksiä ja iskuja sateli miesjoukosta, useasti takaapäin, ivaa ja pirullista naurua. Olisi tietysti voinut pysytellä pois sellaisista tilaisuuksista, mutta nuori kun oli, ei aina malttanut. Sitten kerran eräässä iltamatilaisuudessa tuli taas isku takaapäin, veri kuohahti, täytyi kääntyä päin ja "niitä" ei sillä kertaa naurattanut. Sitten saneli laki tuomionsa ja nyt hän tuli — Kakolasta.

G. Svinhufvud.

„Pohjan poikain" voitontahtoa

Motto:.."Vaikka läpi harmaan kiven".

Väkevä jäänmurtja "Väinämöinen" mursi jäätä, jää rutisi sen mahtavan keulan edessä, koneet jyskyivät ja suomalaiset "Pohjan pojat" tähyilivät kuulakkaassa talvisessa ilmassa kauas eteenpäin. Oltiin menossa bolshe-viikkien ahdistamaa heimokansaamme Eestiä auttamaan sen taistelussa itsenäisyytensä puolesta. Mahtava laiva lipui sataman laituriin ja niinpä me kaikki olimme pian sen maan kamaralla, minne matkamme piti.

Jo heti Tallinnan satamassa huomasimme tulevamme heimosisariemme ja -veljiemme keskuuteen, niin kaunis ja ystävällinen oli vastaanotto monenmoisine juhlallisuuksineen. Saatuamme kiväärit asetuimme suuren yleisöpaljouden edessä rivistöön. Komentoja kuului, mutta paljon oli joukossamme sellaisia, jotka eivät näistä tienneet mitään, eivät edes oikeastaan sitäkään, kuinka kivääriä olisi tällaisessa paraatirivistössä kannettava. Mutta täysin oli jokainen mies selvillä siitä, millä asialla oltiin.

Ei ollut tämä joukko tottunut paraateihin, ei loistaviin varusteisiin, mutta siitä voi jokainen olla varma, että halvinkin rivimies oli lähtenyt matkalle vakain tuumin, täyttääkseen velvollisuutensa viimeiseen saakka.

Joukollamme oli taistelutahtoa.

Sillä oli voitontahtoa.

Kun sitten parisen päivää Tallinnasta lähdön jälkeen matkasimme junassa kohti Sangasten asemaa, kohti ensimmäistä taistelua, sattui tapaus, josta nyt tahtoisin kertoa. Tällöin selvisi epäämättömästi, että "Pohjan pojilla" oli taistelutahtoa, oli voitontahtoa.

Olimme olleet Tarton asemalla pakoitetut odottamaan lähtöä rintamalle toista vuorokautta. Mutta eräänä yönä juna vihdoin nytkähti liikkeelle ja matka rintamalle alkoi. Pitkä oli juna ja miehet ahdettu kaikkialla melko tiukkaan, sillä kuormastoa oli vietävä luonnollisesti mukana. Minun osakseni sattui, suomalaisittain sanoen, "mullivaunu". Koetimme matkan alussa sovittautua uusiin oloihin kukin niin hyvin kuin vain taisi. Yö oli pilkkopimeä, mullivaunu hatarahko ja pakkanen riehui ja vaani meitä joka puolelta. Mutta oli meillä sentään pakkasta vastaan lääke.

Vaunun keskellä seisoi yksinäisessä ylhäisyydessään nyrkin kokoinen kamiina, jota oli kunnioitettu niin paljon, että siitä oli johdettu jonkunlainen savutorvikin katon läpi, ja kun sitä ahkerasti ruokki, riitti sieltä lämmintä suunnilleen puolen metrin säteellä. Tämän takia olikin luonnollista, että piti käyttää kaikki keinonsa ja diplomatiansa päästäkseen osalliseksi kamiinan suomasta ystävällisyydestä. Etevimmät tässä "etuilussa" hinasivatkin maallisen olemuksensa mahdollisimman lähelle kamiinaa, senkin uhalla, vaikka kamiinan ympärys oli mahdollisimman törkyinen. Siinä näet oli joka puolella hiiliä, tätä kallista tavaraa, jolla kamiinaa ruokittiin. Eräs parhaista etuilijoista onnistui tässä niin hyvin, että kamiina, pienuudestaan huolimatta, poltti hänen mantteliinsa suuren reiän. Tästä "henkireiästä" riittikin sitten iloa pitkäksi aikaa.

Pohjan Poikain I pataljoonan komentaja, luutnantti Erkki Hannula.

Äkkiä muistui mieleen myös vakavia asioita, ja vaununtäyteisen miesjoukon kesken alettiin aprikoida, minnekähän asemalle nyt mennään ja kuinka ankara taistelu olisi edessä.

Kamiinan niukassa loisteessa näin useita tiukkakatseisia silmäpareja, kun tuli esille kysymys ensimmäisestä taistelusta. Tiesimmehän kaikki menevämme vastaan vihollista, joka on saanut järjestelmällistä sotilaskasvatusta, omasi hyvät aseet j.n.e.

Mutta meidän on voitettava, se oli jokaisen miehen yksimielinen mielipide.

Syntyneen keskustelun aikana kiteytyi jokaisen miehen mieleen yksinomaan ajatus, että meidän on voitettava "maksoi mitä maksoi". Eräs miehistä sanoi:

— Meidän on voitettava ainakin ensimmäinen taistelu hinnalla millä hyvänsä, sillä jos me sen kehtaamme hävitä, niin mitähän ne kotona sanovat. He sanoisivat yksinkertaisesti, että huonoja miehiä oli matkassa, ihan niiden puolesta saa hävetä.

Joka ainoa mies yhtyy edellisen puhujan mielipiteeseen ja tulee siihen lopputulokseen, että jo ensimmäinen taistelu on voitettava.

— Tämä taistelu on voitettava, vaikka kaatuisimme viimeiseen mieheen, sanoi tähän taas eräs miehistä. Mutta toinen mies jatkoi heti tämän jälkeen:

— Ei niin tiukkaa taistelua voi tullakaan, että me kaikki kaatuisimme ennen kuin voitto on saatu. Lopulta menemme vängällä. Mutta ainakin yhden miehen pitää jäädä, joka tulee ja sanoo:

— ME VOITIMME".

Siihen tulokseen tulimme, että ainakin yhden miehen täytyy jäädä. Miehen, joka tulee takaisin omiensa luo Suomeen, ja sanoo, että "taistelu on taisteltu, miehet kaatuivat, mutta voitto oli sittenkin meidän".

Tämä oli tosiasiallista taistelutahtoa, tämä oli voitontahtoa.

Ensimmäinen tulikoe, *Luhde-Grosshofin* taistelu, olikin kova paikka. Mutta kun tästä on jo usein ennen paljon kirjoitettu, en nyt puutu siihen. Juuri oikealla, herpautumattomalla taistelutahdolla oli sillä voitolla suuri ja merkityksellinen osansa jatkuvalle menestykselle.

Ja tottahan on, että vihollinen, olkoon se kuka tahansa, on vain ihminen eikä mikään taruolento, joka pystyisi suorittamaan tehtävänsä paremmin kuin me. Me olemme myös miehiä emmekä pelkää ketään . . .

Arvo Martia.

LUOVUTTIKO NEUVOSTO-VENÄJÄ VAPAAEHTOISESTI POHJOIS-VIRON

Kerrotaan, että aikoinaan kymmenen muinaisen Hellaan kaupunkia kiisteli Homeroon syntymäkaupungin kunniasta. Narvan valloituksen kunniasta en ole nähnyt aivan yhtä monen kiistelevän. Siitä kiistelee tietääkseni ainoastaan viisi kansakuntaa: — suomalaiset, virolaiset, ruotsalaiset, englantilaiset ja venäläiset. Narvan valloitus on toisin sanoen tapaus, jota tästä päättäen täytyy pitää yhtenä maailmanhistorian kunniakkaimmista merkkitapauksista.

Eräässä mielessä Narvan valloitus epäilemättä kruunaakin historiallisen tapaussarjan, jonka merkitys Euroopan valtiolliselle muodostukselle on ollut ratkaisevampi kuin moni muu mittasuhteiltaan valtavampi näytelmä. Tarkoitan sitä tapausten sarjaa, joka ilmeni virolaisten sotaonnen kääntymisenä vuoden 1919 alussa, ja jonka merkitys ehdottomasti ratkaisevimmin on siinä, että se tapahtui oikeana hetkenä, ja jonka seurauksiin lienee pakko Viron vapautumisen lisäksi lukea niinsanottujen reunavaltioiden itsenäistyminen. Vapautuminenhan tapahtui niin aika- kuin maantieteellistä järjestystä noudattaen pohjoisesta etelään: — Ensin vapautui Suomi, sitten Viro ja järjestyksessä seurasivat suurin piirtein katsoen Latvia, Liettua ja Puola. Ja Puolaa ehkä mukaanlukematta täytyy näiden valtioiden vapautumista ja itsenäistymistä pitää pohjoisemmassa olevan juuri itsenäistyneen naapurin avunannon ja tuen ansioina. Kaikki tämä kaavamaisesti sanottuna asioiden pääasiallista kulkua kuvaten.

Kuten sanottu, kiistelee viisi kansakuntaa Narvan valloituksen kunniasta, ja kuten kaikessa mikä vakavin naamoin esitetään, on jokaisella vaatimuksenesittäjällä myöskin perustellut aiheensa kunniavaatimuksiinsa. Viro voi esittää väitteensä tueksi sen, että sillä nyt on Narva hallussaan samoinkuin sen, että sen maata pitkin hyökänneet joukot loivat edellytykset kaupunkiin hyökänneille vihollisen selän takana maihinnousseille suomalaisjoukoille, joiden maihinnousu tuskin olisi ollut ajateltavissa ilman Viron laivaston apua. Ruotsalaisten valttina on se, että eversti Ekström, — kaupunkiin hyökänneitten joukkojen johtaja, on ruotsalainen. Englantilaiset voisivat esittää vastaavanlaatuisen väitteen tueksi sen, että heidän laivastonsa oleskelu Suomenlahdella sekä sen aktiivitoiminta bolsheviikkilaivastoa vastaan turvasi desanttijoukon pääsyn vihollisen selän taakse, olkoon, että se ei, vaan Viron laivasto turvasi itse kuljetuksen ja maihinlaskun. Venäläiseltä taholta olen huomannut esitettävän sellaisen väitteen, että Narvan vapautuminen oli seuraus siitä, että venäläiset joukot luovuttivat kaupungin hyökkääville suomalais-virolaisille joukoille perustuen siis lähimain samanlaiselle ajatuksenjuoksulle kuin muuan maassamme äskettäin julkisuudessa esitetty väite, että Suomen itsenäisyys on lahja Leniniltä. Suomalaiselta taholta on vaatimattomasti koetettu huomauttaa siitä, että Narvaan ensin hyökänneet joukot olivat suomalaisia, suomalaisesta alotteesta Suomessa muodostettuja joukko-osastoja, joiden osuus koko virolaisten sota-onneen oli ratkaiseva.

Käsiini ei ole sattunut kirjaa tai kirjoitusta, joka lähemmin selvittäisi nykyistä neuvostovenäläistä ajatustapaa tämän sodanvaiheen suhteen. Ainoat lähteet, joihin voin perustaa nykyisen venäläisen ajatuskannan pääasiallisen suunnan ovat muutamat neuvostolehdistön kirjoitukset, joissa lyhyesti, mutta ponnekkaasti ja kategoorisesti esitetään edellämainitsemani väite, sekä keskustelut muutaman neuvostovenäläisellä puolella aikoinaan puheenaoleviin taisteluihin osaaottaneen kanssa.

Luonnollista on, että nämä henkilökohtaiset keskustelut ovat antaneet enemmän asiallista valaistusta kuin kirjoitukset, joissa on tyydytty aksiomana esittämään määrätty väite.

Nämä keskustelut, joista uskoisin, että väittelijäkumppanini esittivät väitteensä hyvässä uskossa, ovat antaneet minulle erikoista aihetta miettiä, miten kaikki se, minkä tapauksen jälkeen tavalla tai toisella saamme siitä tietoomme, mielikuvassamme muuttaa tapausten kulkua. Merkillepantavana esimerkkinä näistä mielikuvan aiheuttamista muutoksista tahtoisin ennen muita mainita väitteen, että neuvostovenäläiset Narvassa olleet joukot jo kaksi päivää ennen suomalaisten hyökkäystä sinne olisivat ylimmältä johdolta saaneet käskyn mahdollisimman nopeasti tyhjentää kaupunki.

Taistelut, joita Ekströmin rykmentti kävi neuvostovenäläisiä sotavoimia vastaan, eivät yleensä olleet kovia. Senjälkeen kuin suomalaiset Kahalassa ja Loksassa olivat kääntäneet sotaonnen, täytynee kosketuksia vihollisen kanssa pääasiassa pitää neuvostojoukkojen jälkijoukkojen suorittamina viivytystaisteluina tai ainakin on todettava, että ne monessa suhteessa olivat viivytystaisteluiden luontoisia. Tämä käy ilmi kaatuneitten, haavoittuneitten ja vangiksijoutuneitten suhteellisen pienestä lukumäärästä näillä rintamilla. Ja tuntuupa mieluumminkin uskottavalta asioita terveesti arvostellen, että viivytystaisteluihin osaaottaneet jälkijoukotkaan eivät tätä tehtäväänsä ottaneet kovin vakavasti, — muuten ei Varmavuoren tunnetun 25-miehisen tiedustelujoukon miltei yksinäinen selviytyminen useimmista niistä olisi tyydyttävästi selitettävissä, olkoon, että tiedustelujoukolla aika-ajoittain olikin kaksi Vuorensalon konekiväärikomppanian konekivääriä vahvistuksenaan.

Saman tyhjentämiskäsky- ja viivytystaisteluperiaatteen mukaisena toimintana olisi myöskin paraiten ymmärrettävissä Narvan valloitustaistelujen pääasialliset suuntautumiset: — kahden tulen väliin joutuneen Vaivaran (Korff) punaisten joukkojen epätoivoinen hyökkäys Lagenaa vastaan, jolla ne pyrkivät turvaamaan itselleen perääntymistien ja toiselta puolen 1. komppanian ja 1. konekiväärikomppanian miltei vastusta kohtaamaton pääsy Narvaan sillävälin kuin venäläisten puolustautuminen Varmavuoren pikku tiedustelujoukkoakin vastaan oli luonteeltaan passiivista.

Sota tuo mukanaan yhtämittaisia yllätyksiä. Niin on asianlaita varsinkin liikuntasodassa, jossa lisäksi, kuten Virossa tapahtui joukkoja muodostellaan paikallisesta väestöstä sitä mukaa kuin rintama siirtyy. Ja näin on epäilemättä tapahtunut puolin jos toisinkin Virossa. — Se, että virolaiset toimeenpanivat mobilisation sitä mukaa kuin eteneminen tapahtui, on tunnettu tosiasia. Että bolshevikit suorittivat kutsuntoja valtaamillaan seuduilla milloin paremmalla, milloin huonommalla menestyksellä, on seikka, joka käy ilmi heidän julkipanemistaan kutsuntakuulutuksistaan. Että vastikään pakkomobilisoidut vastahakoiset kuriintottumattomat joukot ensi tilassa perääntymisretkellä kotiseuduilleen saavuttuaan karkasivat riveistä varsinkin kun sotaonni oli kääntynyt vastaiseksi, on

mitä todennäköisin selitys sille, miten punaisten rykmenttien onnistui hävitä kuin tuhka tuuleen nopeasti etenevän Ekströmin rykmentin tieltä. Tämä on tosin teoriaa, jonka tueksi voin vain esittää muutamien paikkakuntalaisten sodanaikana antamat selitykset kysymyksiimme, minne esimerkiksi Port Kundasta Pada-moisan ja Toomigo-külan kautta paennut punainen joukko-osasto (en muista oliko kysymyksessä pataljoona vai rykmentti) oli huvennut ennen saapumistaan viimemainituille paikkakunnille. Vastauksen mukaan se oli kaikonnut, kuka kunnekin, mikä minnekin, ja ne, joilta asioita tiedustelimme olivat sitä mieltä, että näitä rykmenttejä ei enää ollut olemassa.

Siinä Viron vapaussodan vaiheessa, johon ennenkaikkea juuri Ekströmin rykmentti joutui ottamaan ratkaisevasti osaa, olivat olosuhteet varsinkin peräytyvän joukon johdolle yllätykselliset. Jos aikaisemmin tässä kirjoituksessani esittämäni teoria punaisten joukko-osastojen muuttuvaisuudesta pitää paikkansa, täytyi punaisen johdon hallussa olevien tietojen omista joukoista olla ennenkaikkea epäluotettavia ja ilmaista useimmitenkin huomattavasti suuremman määrän sekä miehiä että joukko-osastoja, kuin mitä sillä todellisuudessa oli käytettävissään. Että niin oli, käy ilmi niistä vangiksijoutuneilta punaisilta löydetyistä päivä- y. m. käskyistä, joita aika-ajoittain joutui valkoisten haltuun.

Olen tässä kerännyt yhteen kaikki ne seikat, joita myöskin voisi käyttää tueksi väitteelle, että se Viron vapaussodan vaihe, jossa suomalainen Ekströmin rykmentti ilmeisesti suoritti ratkaisevimman osan, olisi ollut neuvostovenäläisten joukkojen ylimmältä johdoltaan saaman käskyn mukaista peräytymistä, "jotta virolaiset saisivat itse omassa maassaan määrätä omista asioistaan."

Ne, jotka näissä operaatioissa itsekohtaisesti mukanaollen joutuivat keskustelemaan vankien kanssa ja kuulustelemaan heitä, eivät liene tavanneet ainuttakaan, joka sodan aikana olisi tiennyt kertoa mainitunlaisesta käskystä. Ja mitä todennäköisintä on, että sentapaisesta vapaaehtoisesta taistelusta luopumisesta olisi ennenkaikkea tiedoitettu virolaiselle sotilasjohdolle jollei muuta niin ainakin tarpeettoman verenvuodatuksen välttämiseksi.

Tätä neuvostovenäläisten puolelta esitettyä väitettä ei toiselta puolen myöskään tue se, että Neuvosto-Venäjän joukot samanaikaisesti, kun nopea paniikkimainen peräytyminen suoritettiin niinsanotulla Narvan rintamalla, jossa oli suomalaisia joukkoja, yhä vielä tekivät voimakasta vastarintaa eteläisellä rintamalla. Ja hieman käsittämättömältä tuntuu tämän väitteen valossa myöskin puolivirallisen (vai virallisenko?) neuvostolehden Krasnaja Gasetan tunnettu "Narvan häpeä"-niminen kirjoitus.

"— Turhanpäiväinen hyökkäys, ja 200 valkokaartilaista karkoitti monituhantisen puna-armeijan Narvasta. Tämä on korvapuusti koko puna-armeijalle, mutta sitäpaitsi kaikille meille työläisille, talonpojille ja neuvostovallan toimihenkilöille. Laiskuus, velttous, kurinpuute — siinä Narvan häpeällisen tappion syyt. Tuhannet puna-armeijalaiset, jotka häpeällisesti pötkivät Narvasta pakoon, olisivat voineet repiä kourallisen valkokaartilaishulttioita kappaleiksi, jos olisivat totelleet johtajiaan ja vielä enemmän: täyttäneet velvollisuutensa. Silläkin sotilaallisella valmennuksella, joka niillä oli, olisivat joukot voineet hävittää vihollisen, jos niillä olisi ollut vähemmän nylkemishalua, ja enemmän uskollisuutta kansan asiaa kohtaan. — Tämä oman nahkan suojelemisen henki on perinjuurin poistettava puna-armeijan riveistä. Yleinen pimeys ja sivistymättömyys ovat näytelleet Narvan tappiossa suurta osaa. Yltympäri liikkui huhuja, että valkokaartilaisten joukossa taisteli mustaihoisia ja se herätti kauhua. Valkeiden joukossa ei taistele mustaihoisia, ja vaikkapa taistelisikin, niin mitä se merkitsisi? Ovatko mustaihoiset joitakin aivan toisenlaisia ihmisiä, jättiläisiä tai ihmissyöjiä? Sata vuotta takaperin olisi moinen tietämättömyys ja sivistymättömyys ollut ymmärrettävissä, mutta nykyisessä vapaassa maassa, jossa kaikki tiet sivistykseen ovat avoinna, on todella häpeällistä pelätä ihmistä sen tähden että hänen ihonsa on toisen värinen. Parannuksen täytyy meissä tapahtua. Narvan tappio on liian suuri voidaksemme siihen mukautua. Siellä on paljon kangastehtaita, on tuhansia itsetietoisia työläisiä, jotka ovat työväen asialle omistautuneet. Vihollisen voitonriemu ei saa olla pitkäaikainen. Narvan häpeä on pestävä pois vihollisen verellä. Narvan täytyy kuulua meille!"

Narvan kaupunkiin 18 p:nä tammikuuta 1919 ensimmäisenä hyökänneen Ekströmin pataljoonan 1. komppanian päällikkö, kapteeni A. Eskola.

Ja sen puolesta, että tämä Krasnaja Gasetan kirjoitus olisi ollut pelkästään kesken sekavia oloja lehden toimitukselle sattunut hairahdus, jossa vaadittiin Virossa toimivalta puna-armeijalta muuta kuin mitä Neuvosto-Venäjän ylin johto siltä vaati, eivät puhu ne veriset hyökkäykset, joita virolaiset vielä toista vuotta Narvan valloituksen jälkeen saivat kestää pitääkseen maansa ja Narvan puhtaana.

Siinä helppoudessa, jolla Ekströmin rykmentin onnistui selviytyä taistelustaan vihollista vastaan, joka lukumäärältään oli paikkakuntalaisten tietojen mukaan ollut aivan suunnattoman ylivoimainen, ja aseistuksensa tulivoimalta, sikäli kuin sen tulesta jälkeensäjättämistä konekivääreistä voi päätellä, myöskään ei ollut heikko, on kuitenkin piirteitä, jotka viittaavat tietoiseen defensiiviseen sotatoimintaan, — toimintasuunnitelmaan, joka ennenkaikkea herkästi hyväksyi peräytymisen.

— Olisiko asia siis ollut siten, että paikallinen punainen rintamajohto todettuaan paperilla vahvojen joukkojensa häviämisen, olisi antanut yleisen peräytymiskäskyn arvosteltuaan tilanteen sellaiseksi, ettei se olisi ilman apuväkeä kyennyt kestämään ja pitämään jo saavuttamiaan asemia?

Varman vastauksen antaminen ja löytäminen tähän kysymykseen lienee nyt jo vaikea. Silloisessa sodassa ei suurestikaan käytetty asiakirjoja, ja sikäli kuin niitä vielä on tallessa, ovat ainakin punaisten haltuun jääneet asiakirjat saavuttamattomissa. Ainakaan ei virolais-suomalaisten joukkojen haltuun liene tällaisia neuvostoarmeijan perääntymiskäskyjä joutunut.

Jokinlaista selvitystä tähän kysymykseen antavat ne yksityiset keskustelut, joihin minulla on ollut tilaisuus muutamain asianomaisilla rintamilla punaisella puolella olleiden kanssa. Nämä eri aikoina ja eri paikoissa kuulemani henkilöt ovat melkoisen yhtäpitävästi puhuneet yleisen peräytymiskäskyn olemassaolosta. Ja samoin he ovat huomattavan yhtäpitävästi yhä vielä puhuneet voimakkaista ranskalais-englantilaisista joukoista, joiden joukoissa taisteli neekerejäkin, sekä vedonneet näihin huomattaviin vastaansa saamiinsa voimiin, joita vastaan olisi kaikissa tapauksissa ollut mahdoton taistella.

Edellämainitut punaisten keskuudessa silloin yleiset huhupuheet tuntee henkilökohtaisesti jokainen Ekströmin rykmentin riveissä taistellut. Ja siitä, että punainen paikallinen johto otti nämä huhut huomioon, kerrottakoon tässä pieni valaiseva tapaus.

Parisen päivää Narvan valloituksen jälkeen lyöttäytyi seuraani Narvan asemalle johtavalla kadulla saksalaiseen sotisopaan puettu mies täysissä kenttävarusteissa ja kypärä päässä. Mies alkoi riemuiten kehua "meidän mustia joukkojamme", ja tiedusteli minulta ranskalaisten joukkojen majoituspaikkaa. Huomasin hänen saksankielensä peräti heikoksi, ja annoin miehen vastaantulevan virolaisen sotilaspartion haltuun. Hermannin vanhassa linnassa suoritetussa kuulustelussa ilmeni, että mies oli Jamburgissa olevan punaisen esikunnan lähettämä vakooja, joka saksalaisessa sotisovassaan ajatteli voivansa lyöttäytyä saksalaisystävällisiksi tunnettujen suomalaisten turviin.

Viittasin jo aikaisemmin tässä kirjoituksessa niihin vaikeuksiin, joita punaisella rintamajohdolla varmaankin oli saada luotettavia tietoja tilanteesta omien joukkojen keskuudessa. Vihollíseen kohdistamansa tiedustelun se suoritti pääasiassa kuulemalla paikkakuntalaisia ja varmaa on, että punaisella rintamajohdolla pitkin seutuja oli runsaasti käytettävissään heille myötämielisiä paikkakuntalaisia, jotka osoittaen enemmän intoa kuin arvostelukykyä kiireenvilkkaa kiikuttivat heille kaikki saamansa tiedot. Ja esimerkkinä siitä, miten nopeasti ja varmasti tämä tiedoitus toimi sekä osoituksena siitä, että tämä tiedoitusjärjestelmä ennemminkin oli hyödyksi valkoiselle kuin punaiselle johdolle, kerrottakoon tässä huvittava esimerkki.

Lyhyen Rakveressä vietetyn lepo- ja harjoituskauden jälkeen olivat suomalaiset joukot taas Narvan rintamalla. Osa joukoista, m.m. 1. kkk. majoitettiin aluksi Vaivaraan Repnikin moisaan. Paikkakuntalaiset kertoivat Riigissä olevista kuolemaapelkäämättömistä kiinalaisjoukoista, jotka ennen muuta olivat antaneet virolaisille joukoille huolta, ja joiden hyökkäysten takaisinlyöminen oli virolaisilta joukoilta vaatinut raskaita uhreja.

Muuan komppaniamme mies, muistaakseni Kulmala-niminen entinen Galitsiassa kiinalaisessa seurassa työskennellyt patterityömies kohautti olkapäätään ja ilmoitti huolettomana, ettemme me kiinalaisia tappaisikaan ampumalla, vaan ruoskimme heidät ensin pahanpäiväisiksi ja keittäisimme heidät sitten hiljaisella tulella. — Ja tämä tulisi olemaan tavallisten rivimiesten lievänlainen kohtalo. Johtajia varten olisi meillä vielä hauskempia menettelytapoja, joiden pätevyys kiinalaisten nahkaan on muka maassamme erikoisesti kokeiltu. Kuuntelimme kauhistuneina toverimme juttuja tällaisista menettelytavoista, mutta virolaisten poistuttua läheisyydestämme, kun ryhdyimme häntä moittimaan maineemme mustaamisesta, hän huolettomana hokesi, ettei kiinalainen pelkää kuolemaa, vaan kidutusta.

Kun komppaniamme parisen tuntia tämän jälkeen marssi Riigiin, kertoivat virolaiset vihollisrintaman käyneen pari tuntia aikaisemmin epäilyttävän hiljaiseksi. Ja muuan lähettämämme tiedustelupartio palasi mukanaan hevonen, reki, konekivääri ja kirves. Reki, jossa oli ollut konekivääri ja kirves, oli tarttunut naisen ranteen paksuiseen kuuseen. Reessä olleella kirveellä oli ilmeisesti koetettu katkaista puuta, mutta lyöjä ei ollut yhdellä iskulla saanut puuta poikki eikä myöskään ollut kirveellään kahta kertaa osunut samaan paikkaan.

— Siis kiinalaisia, totesi Kulmala, joka tarkoin tunsi kiinalaisten tavat ja ominaisuudet. — Kiinalainen ei koskaan satu kirveellä kahta kertaa samaan paikkaan. — Siinä näette, mitä hyötyä jutuistani oli.

Krasnaja Gasetan kirjoittama vilpitön itsesyytös on kaikesta päättäen sellaisen henkilön kirjoittama, joka tarkoin tunsi olosuhteet Narvan rintamalla. Taikausko, yleinen sivistymättömyys ja pimeys olivat epäilemättä luonnehtivia piirteitä niille joukoille, jotka Ekströmin rykmentillä oli vastassaan. Ja nämä seikat huomioonottaen saattaisi olla käsitettävää, että paikallinen punainen sotilasjohto on arvioinut tilanteen valkoisella puolella toiseksi, mitä se todellisuudessa oli. Tiedustelupartiot hankkivat tietonsa paikkakuntalaisilta, — ei paikanpäältä. Muulla tavoin olisi vaikea selittää esimerkiksi punaisen rintamajohdon pitkällinen usko ranskalaisten ja englantilaisten maavoimien mukanaoloon, — usko, jota ylemmän johdon vakuuttelujen ei ilmeisesti onnistunut hälventää. Ja samoin näyttää asioita arvostellen siltä, että punainen rintamajohto arvioi suomalaisen apuretkikunnan voiman huomattavasti suuremmaksi kuin Venäjän ylin sotilasjohto, joka kuten Krasnaja Gasetan edelläsiteeratusta kirjoituksesta ilmenee, oli melko tarkoin perillä Narvaan hyökänneitten suomalaisten joukkojen todellisesta lukumäärästä ja voimasta.

Luovuttiko puna-armeija Pohjois-Viron vapaaehtoisesti vai pakosta? — Sikäli, kuin puna-armeijalla tarkoitamme myöskin armeijan korkeinta johtoa ja pidämme puna-armeijan tahtona sen ylimmän johdon tahtoa, on jo edelläselostetunkin valossa ilmeistä, ettei mistään vapaaehtoisesta taistelusta luopumisesta voi olla puhetta. Ja vieläkin ilmeisemmäksi tämä käy, kun ottaa huomioon sen tosiseikan, että Narvassa vangiksijoutuneista joukoista huomattava osa oli päivää paria aikaisemmin Pietarista lähetettyjä apujoukkoja. Sensijaan jää kyseenalaiseksi, tapahtuiko puna-armeijan nopea pako paikallisen rintamajohdon oma-aloitteisesta määräyksestä sen jälkeen kun se oli arvioinut voimansa liian heikoiksi, vai oliko se ollut joukoissa syttynyttä pakokauhua, jota johto ei kyennyt hillitsemään. Varmaa on kuitenkin, että kumpikaan näistä edellytyksistä ei riitä osoittamaan, että Venäjä olisi vapaaehtoisesti luopunut Virosta.

Tarkasteltavaksi jää siis vain, kuten sanottu, oliko punaisten joukkojen kehno laatu vai paikallinen punaisen rintamajohdon kykenemättömyys Ekströmin rykmentin helposti saavutettujen voittojen huomattavin apu. Ainakin tuntuu järjenvastaiselta ajatus, että miltei harjaantumattomat, osaksi käytännöllisesti katsoen kouluttamattoman alemman päällystön johtamat vähäiset suomalaisjoukot mitä parhaasta taisteluhengestään huolimatta olisivat voineet pakoittaa hyvän sotilaskoulutuksen saaneen, hyvin varustetun ja mieslukuvultaan monikymmenkertaisen vihollisen hillittömään pakoon.

Tätä kysymystä selvittää jossain määrin itse Narvan valloitus.

Edellä jo viittasin siihen, miten vaikeimmat taistelut Narvan luona taisteltiin niitä punaisia voimia vastaan, jotka pyrkivät puhkaisemaan itselleen perääntymistien, kun itse kaupungissa olleet huomattavat punaiset joukot taas miltei ilman vastusta luopuivat taistelusta.

Tätä seikkaa voitaisiin ehkä pinnallisesti asioita arvostellen pitää osoituksena siitä, että punaisten toimintasuunnitelma olisi ollut defensiivinen, — peräytyvä ja viivyttäen puolustava.

Jos punainen paikallinen rintamajohto olisi lähtenyt peräytymisperiaatteesta, olisi se varmaankin yrittänyt viivyttää kaupunkiin hyökkääviä valkoisia joukkoja, kunnes pääjoukot, esikunnat ja muonavarastot olisi saatu kuljetetuiksi ulos kaupungista. Että niin ei tapahtunut, vaan kaupungissa olevista joukoista suurin osa majaili pahaa aavistamatta kasarmeissaan ja osaksi ilo- ja huvittelupaikoissa, ei juuri anna luotettavaa kuvaa edeltäkäsin järjestetystä perääntymisestä. Vaivaraan jääneiden punaisten joukkojen epätoivoiset hyökkäykset Lagenaan, josta käsin uhkasi perääntymistien katkaiseminen, on jo inhimillisestikin ymmärrettävissä, kun ottaa huomioon näiden sotien hyvin tunnetut, erikoisen julmat käyntitavat. Vaikkapa punainen sotilasjohto ei näitä hyökkäyksiä olisi niin ponnekkaasti vaatinutkaan, saattaisi Vaivaran punaisten saarroksiin joutuneitten joukkojen hillittömät hyökkäykset kohti Lagenaa ymmärtää. Ainakin tuntuisi järkeenmenevimmältä, että nämä punaisten hyökkäykset eivät tarkoittaneet Narvan suoranaista puolustamista.

Lyhyen kirjoituksen puitteissa ja yksinomaan sen ainehiston varassa, jota Suomesta on löydettävissä, on tämän kysymyksen täysin luotettava selvittäminen mahdoton. Kaiken sen varassa, mitä itse mukanaollen olen nähnyt, muilta kuullut ja asiasta lukenut, jää kysymys Narvan punaisen sotilasjohdon menettelystä hämäräksi. Se, että suomalaisten joukkojen saapuminen kaupunkiin tapahtui sille yllätyksenä, — muutenhan on pienen suomalaiskomppanian miltei huomaamaton pääsy keskelle viholliskaupunkia vaikea selittää —, tuntuu jälestäpäin asioita arvostellen miltei uskomattomalta senjälkeen kun kaupungin välittömässä läheisyydessä jo kohta vuorokauden ajan on käyty taistelua, johon tykistö on innokkaasti ottanut osaa.

Itse Narvan taistelua on julkisuudessa siksi monta kertaa käsitelty, etten tässä yhteydessä tahdo lähemmin sen yksityiskohtiin kajota. Siihen kummaltakin puolen osaaottaneiden joukkojen keskinäiset suuruus- ja vahvuussuhteet ovat kuitenkin siinä määrin epäsuhtaisia, että puolueetonta ratkaisua etsivä historiallinen tutkimus varmasti aikanaan tulee epäilemään, missä määrin tämä miesvahvuuksien epäsuhde on ollut mahdollisuuksien rajoissa. Silloin, kun mukanaolleet jo aikaa ovat vaipuneet näkemineen ja tietämineen hautaan, ja jälellä ovat vain suomalaisten lyhyet muistelmat ja venäläisten muunnelmat asioista, saattaa totuus muuttua sellaiseksi, että taisteluihin omakohtaisesti osaaottanut ei niitä enää tosiksi tuntisi.

Miten on selitettävissä se yksimielisyys, jolla punaisella puolella näihin taisteluihin osaaottaneet nyt kertovat yleisestä perääntymiskäskystä, josta vangiksijoutuneet punaiset eivät mitään tienneet?

Ennen Narvan taisteluja saattaisi tämän ymmärtää siten, että perääntymiskäskystä ei tiedoitettu joukoille, jotka joutuivat suorittamaan viivytystaistelun. Tällaisenkin menettelyn todennäköisyyttä vastaan puhuu se, että viivytysportaita oli useita, eikä ollut mahdollista edeltäkäsin tiedoittaa asiasta huomattavalle osalle joukkoja ilman, että myöhäisemmissä vaiheissa viivytystä suorittamaan joutuvat joukot olisivat päässeet asiasta tietoisiksi. Se täydellinen hämmästys, jonka valtaan joutui Narvan punainen johto suomalaisten ilmestyessä, ei sekään puhu kylmästi asioita ja perääntymistä harkinneen punaisen rintamajohdon puolesta, eikä tilanne punaisten puolella mitenkään viitannut siihen, että tarkoituksena olisi ollut nopeasti tyhjentää ja luovuttaa kaupunki ainakaan tavallisessa perääntymisjärjestyksessä.

Todennäköisimmäksi selitykseksi jää siis se, että Krasnaja Gasetan tunnettu kirjoitus sananmukaisesti piti paikkansa niin punaisten johtoon kuin itse joukkoihin nähden. Ja punaisten joukkojen laatu ja taistelunhalu "aatteensa" puolesta ilmenee jo selvästi niistä lukuisista vangiksijoutuneista, jotka oikopäätä vapaaehtoisesti ilmoittautuivat valkoisten riveihin, ja jotka muun muassa Narvan valloituksen jälkeen taistelivat suomalaiskomppanioissa. Ja vielä selvemmin tämä ilmenee siitä vangitusta punaisesta tykistöpatterista, joka, punaisten ampuman granaatin joskin lävistäessä raatihuoneen salin, jossa patterin miehistö oli vangittuna, ilmoittautui yhtenä miehenä vapaaehtoisesti vastaamaan punaisen panssarijunan tuleen ja suoritti yhden suomalaisen kiväärimiehen vartioinnin alaisena tehokkaasti siitä huolimatta, että se itse joutui huolehtimaan tulenjohdosta. Nämäkään punaisella puolella taistelleet, joukossa m.m. niinkin johtavassa asemassa oleva, kuin patterinpäällikkö, eivät vielä vuonna 1919 tienneet mitään yleisestä punaisten perääntymiskäskystä, vaan oli punaisten päämäärä ja tarkoitus heidän tietojensa mukaan puhtaasti offensiivinen, hyökkäävä. Mistä ovat siis punaisten puolella silloin taistelleet näin vuosien kuluttua saaneet tietoisuuteensa tällaisen perääntymiskäskyn?

Vastaus tähän kysymykseen lienee samansuuntainen kuin vastaus kysymykseen, miten sotapäälliköt ja politiikot selostaessaan toimintaansa yleensäkin ovat osanneet ottaa huomioon melko epätodennäköisiltä ja vähäpätöisiltä vaikuttaneita yllättäen esiintyneitä tekijöitä paljon huomattavampien kustannuksella, ja onnistuneet. Vastauksista lienee uskottavin se inhimillinen luonteenpiirre, joka saa meidät kaikki jälkeenpäin selittämään onnistuneet vaistomaiset liikkeemme tarkan yksityiskohtaisen harkinnan tuloksiksi. Minkä olemme tehneet väärän tilannekuvan vallassa, sen tahdomme selittää tositilanteen mukaisena niin pian kuin todellinen tilanne on meille valjennut. Kun siis Neuvostoarmeijan riveissä taistelleet muistelevat menneitä, tapahtuu heidän tietoisuudessaan samanaikaisesti vertailua niihin selostuksiin, joita heidän puoleltaan on julkaistu ja ilmituotu. Ja sen mukaan saattaa sodan aikana tuntematon perääntymiskäsky sodan jälkeen muuttua "historialliseksi tosiasiaksi".

Historia on sikäli kehityksenalaista, että sen totuudet pyrkivät löytämään yhä johdonmukaisemman muodon. Neuvostovenäläinen (sieltä edelläselostamani Viron vapaussodan historian tulkinta ilmeisestikin on lähtöisin, ja esittää kantaa, jota sikäläiseltä taholta tultanee esittämään lopullisena "totuutena") historiantulkinta saattaisi aikaa myöten saada yhä enemmän kannattajia niistä, jotka historiasta ennen muuta etsivät todennäköistä. Siitä syystä olen tahtonut tässä hieman repostella sitä, jotta ei totuus unohtuisi. Ennen kaikkea olen sentapaisen historiantulkinnan olemassaolosta tahtonut huomauttaa niille, jotka mukanaolleina ennen muita ovat todistusvoimaisia sen suhteen, mitä todellisuudessa on tapahtunut.

I. Renvall.

Ekströmin tykistöä Virossa.

KIROVO 21. III. 1919.

Kirjahyllyllani komeilee varsin sekalaisessa seurakunnassa upea loistoteos. Se on saksan kielellä kirjoitettu ja koko sivun kokoisin, vanhanaikaisin kuvin koristettu kirja. Sen nimi on Goethen mestariteokset. Kanteen on kirjoitettu Kirovo 1913 ja silloisen omistajansa nimi. Toiselle sivulle on merkitty Kirovo 1919, 21. III. sekä allekirjoittaneen nimi.

Kirovo on Etelä-Virossa, pienoinen kylä Latvian ja Venäjän rajamailla. Kylän keskuksena oli ennen samanniminen moisio, herraskartano, jonka läheisyydessä, noin ½ km. päässä siitä oli teollisuuslaitos, viinavapriiki. Tehdas ehkä vaikuttaa vieläkin, mutta kartanon kohtalo lienee sama kuin muittenkin samanlaisten: palstoitettu valtion toimesta ja myyty halukkaitten talonpoikien viljeltäväksi.

Näillä maisemilla oli tämän kirjoittajalla edellämainittuna maaliskuun päivänä tukalammat oltavat kuin milloinkaan ennen sitä tai sen jälkeen.

Kierrettyään viikon päivät umpivenäläistä Voronkinan kylää joka puolelta kuin kissa kuumaa puuroa, oli Pohjan Poikain II pataljoona saanut kylän valloitetuksi. Kuuma paikka se todella olikin ollut puolin ja toisin. Koko piirityksen ajan oli kylästä näkynyt tulipalon loimua ja savua nousevan, kiitos tykistömme toiminnan. Tuimia taisteluita olimme saaneet käydä torjuessamme bolsheviikkien moninkertaisten ketjujen vastahyökkäyksiä. Olipa meidän mukavuutta rakastavimmille konekiväärimiehillemme bolsheviikki joinakin öinä järjestänyt niinkin kiireen, että paitasillaan piti kiväärinsä luo kiiruhtaa ja hankeen heittäytyä, ellei ollut konettaan tallin ylisille kiikuttanut, josta pehkuissa maaten oli mukava olkikattoon tehdyn aukon kautta "kuulipildua" nakuttaa. Lopulta kuitenkin, kuten sanottu, kävi kuin pitikin.

Kun matkamme oli päin inhaa itää, oli ensimmäisenä vastassa Kirovo. Hyökkäys sitä vastaan alkoi 21. III. aamulla klo 9 ja 10 välillä. Konekiväärijoukkueemme oli tällöin 6. komppanian käytettävissä. Esteettömästi pääsimme, mikäli näin pitkän ajan kuluttua voi oikein arvioida, 600 à 700 metrin päässä moisiosta olevaan notkoon saakka, jossa hetkeksi pysähdyimme. Vajaan 200 metrin päässä etuoikealla oli kapea, lyhyt ja noin viitisentoista metriä korkea harjanne, jonka arveltiin olevan vihollisista vapaan. Ensimmäisenä tehtävänä katsottiin olevan sen miehittäminen. Avomaaston vuoksi pidettiin tehtävän suoritusta melko vaikeana ja kysyttiin vapaaehtoisia lähtijöitä. Kun aamuilma oli kylmähkö, ilmoittautui minun konekivääriryhmäni halukkaaksi lähtemään. Muistan elävästi, miten saimme ohjeemme pellon aidan takana. Kun sitten lähdettiin, niin pian saimme lämmintä. Jo konekivääriä aidan yli nostaessamme saimme tavaritsheilta ensimmäiset aamutervehdykset. Varsinainen löyly kuitenkin alkoi vasta, kun olimme edenneet jonkin matkaa peltoa pitkin ja nousseet notkonteen suojasta. Aloimme saada konekivääritulta, sikäli erikoista, että emme ainoastaan kuulleet suihkun kulkua, vaan myös erittäin selvästi sen näimme. Muuan vihollisen koneista nimittäin ampui liian alas, osuen osittain lumen peittämään, jäiseen pellon pintaan, aluksi noin 50 metrin päähän etuvasemmalle. Suihkun kulun osoitti tupruava lumi. Kun tämä ilkeä pyry pyrki yhä lähemmäs ja lähemmäs, emme voineet edetä suorinta tietä, vaan olimme pakoitettuja painumaan alkuperäisestä suunnastamme oikealle, jolloin matka piteni. Etenemistämme oli omiaan vielä hidastamaan jäätynyt kynnöspellon pinta, joka pyörillä vedettävää konekivääriä täristi onnettomasti, niin että pultit pyrkivät irtaantumaan siitä. Pariin otteeseen joku pultti putosikin ja niiden etsimiseen kului kalliita sekunteja. Pariin kertaan kokeilimme maahan menoakin hädissämme. Ainakin itselläni oli silloin se käsitys, että luotisuihku ei jäänyt maahan, vaan kimposi siitä ylös ja kulki ylitsemme. Sen vuoksi oli kyllä selvää, että mitä matalampana olisimme sen parempi. Toiselta puolen oli pyryn lähenemisestä hyvin helppo päätellä, että jos vähänkään viivyttelemme, saamme lyijyä nahkaamme. Kun ei maasto suonut vähintäkään turvaa, niin ei muuta kuin ota jalat allesi vain. Eheinä pääsimmekin lopulta harjanteen taakse. Matkaan tuskin oli kulunut viittä minuuttia, mutta loputtomalta se oli tuntunut. Niin totinen kuin paikka oli ollutkin saavutimme hyvän tuulemme pian takaisin pulttijuttua ja maahanmenoja muistellessamme. Todennäköisesti olimme saaneet tulta useammista konekivääreistä, joista toiset ampuivat liian alas, toiset liian ylös. Jos alasampujat olisivat käyttäneet aaltoviiva-ammuntaa, kuten me aina teimme, ei meistä ainakaan sen päivän toimissa olisi ollut apua, tuskinpa milloinkaan. Niin he eivät kuitenkaan tehneet, vaan lähettivät tasosuihkuja, joita useimmiten on verrattain helppo väistää. Se oli meidän pelastuksemme sillä kertaa.

Hyökkäyksemme ensi vaiheen jälkeen oli harjulta haettava konekivääriä varten asema, josta täysin voitiin hallita sen ja moision välistä avointa maastoa. Se tehtiin heti. Harjanteen vasemmassa päässä oli tiilirakennus ja siitä oikealle pieni asuinrakennus asiaan kuuluvine hökkeleineen. Sijoitimme aseemme pihamaalla olevan tunkion ja risukasan viereen ampumavalmiiksi.

Kun ei toistaiseksi näyttänyt olevan mitään muuta tehtävää kuin tilanteen kehityksen seuraaminen, päätimme ottaa tupakkatunnin, mikäli sätkäpaperia vain oli paikkakunnalta löydettävissä. Yleensä siitä oli ollut huutava puute. Ne vähät sanomalehdet, mitä tähän maanääreen ehkä joskus oli tullutkin, olivat bolsheviikit käyttäneet hyväkseen.

Toisten jäädessä vartioon lähtivät siis toiset sätkäpaperin hakuun ja muutenkin ympäristöä tutkimaan. Tiilirakennus osoittautui viinavapriikiksi. Ainetta ei kuitenkaan ollut sinne meitä varten jätetty edes maistiaisiksi. Asuinrakennus oli pieni, kaksihuoneinen, mahdollisesti tehtaan mestarin. En muista, löysimmekö etsimäämme tavaraa, mutta se on jäänyt mieleeni, että nurkassa oli jumalankuva, josta päättäen asukkaat olivat olleet venäläisiä. Jostakin löysin kirjan, jonka paperi näytti varsin käyttökelpoiselta. Lähemmin sitä tarkastaessani havait-

sin sen saksalaiseksi ja omistajan nimikirjoituksesta päättäen varastetuksi, joten ilman muuta tungin sen poveeni manttelin alle. Vartionvaihdon jälkeen, maatessamme aurinkoisessa rinteessä tunkion takana ja jyrsiessämme aamiaiseksemme jäistä limppua, oli tilaisuus tutustua löytöön lähemmin. Havaitsin sen hyväksi kahdestakin syystä. Joutohetkinä voisin sen avulla verestää vähäisiä saksankielen tietojani, jotka sodan loputtua kouluun palatessamme olisivat tarpeen, tietenkin edellyttäen, että hengissä vielä joskus kotimaahan selvittäisiin. Äsken koettu kuoleman läheisyys mielessä ajattelin, että se voisi povella pidettynä toimia panssarina, joka ehkä joskus heikkonakin "oljenkortena" saattaisi pelastaa vaivaisen henkiraukan. Lapsellinen ajatus ehkä, mutta toteutin sen kuitenkin ja toin kirjan sitten mukanani Suomeen. Tämän kirjan kohtaloista muuten voisi saada aiheita vaikka kokonaisen romaanin. Se on aikoinaan Berlinissä painettu ja siis nähnyt Saksan Villen valtakunnan koko loistossaan. Sillä on kokemuksia toisenkin keisarin, Nikun valtakunnasta, sillä v. 1913 kirjoitti virolaisen moision saksalaisniminen aatelisneiti omistuskirjoituksensa sen kanteen. Se on kuullut puhuttavan maailmansodasta ja sellaisista harmistuttavista asioista kuin Viron tulossa olevasta itsenäistymisestä. Omistajat ovat sen hyljänneet lähtiessään bolsheviikkeja pakoon. Alustalaiset ovat kuljettaneet sen pois moisiosta näytelläkseen lapsilleen sen kuvia. Bolsheviikki on inhoten työntänyt sen "bursuin" tekeleenä pois luotaan, ei edes mahorkkapaperiksi kelpuuttanut. Suomalainen koulupoikasoturi on sen takavarikoinut omia tarkoituksiaan varten, kuljettanut Latvian rajoilta läpi vapaan Viron vapaaseen Suomeen.

Jättäkäämme kuitenkin romaanin kirjoitus toiseen kertaan ja palatkaamme asiaan.

Asemastamme huomaamme kuudennen komppanian kehittäytyvän ketjuun ja lähtevän etenemään hitaasti, mutta varmasti. Hetken päästä se saa moisiosta tulta vastaansa. Komppania menee polvelle taiteen sääntöjen mukaan. Maastossa on sen verran kumpua, että polvellemeno riittää suojaamaan. Hetken päästä tulee syöksy ja maahanmeno ja täysi meteli alkaa. Syöksyn alkaessa aloimme mekin harjanteella olevat toimia ampuen moisiota kohti, vihollista kuitenkaan näkemättä. Jonkin aikaa ammuntaa jatkettuamme tuli eräs kuudennen komppanian miehistä, joita oli meidän jälkeemme saapunut harjanteelle, hälyyttämään meitä harjanteen oikeaan päähän, sillä vahva vihollisketju oli lähestymässä oikealta. Muutimme uuteen asemaan jotensakin keskelle harjannetta ja sen korkeimmalle kohdalle, josta voimme ampua sekä lähestyvää ketjua että moisiota. Kuudennen komppanian manöövereitä emme tämän jälkeen ennättäneet seuraamaan enää muuten kuin aivan syrjäsilmäyksin, sillä omien asioittemme hoitamisessa meillä oli hommaa kylliksi. Sivulta hyökkäävän vihollisen torjuimme helposti. Uuden asemamme, joka oli kiireessä valittu, sai vihollinen pian selville. Nähtävästi olimme heidän mielestään tärkeäkin tekijä, sillä tuntui kuin olisivat he kohdistaneet kaiken vihansa yhteen ainoaan pisteeseen, meidän tuhoamiseemme. Aloimme saada tykistötulta ja täytyy sanoa, että se oli melko tarkkaan tähdätty. Ensimmäisten, hiukan sivuun menneitten laukausten jälkeen saimme noin 15 minuuttia kestäneen granaattiryöpyn ylitsemme. Yritimme jatkaa ammuntaa moision suuntaan, mutta luovuimme siitä kuitenkin vähitellen ja vetäydyimme muutaman metrin harjun huipulta taaksepäin, koska huippu oli mielestämme sikäli vaarallinen, että siellä voi saada osumia myös harjan eturinteellä sattuvista räjähdyksistä. Alemmaksi ei taas takarinnettä pitkin kannattanut mielestämme pyrkiä, sillä useimmat räjähdykset tapahtuivat takarinteen alla. Menettelymme osoittautui jo ammunnan loppupuolella oikeaksi. Ylhäällä ei loppujen lopuksi ollutkaan niin paha olla kuin miltä aluksi näytti. Siltä emme tosin, niin mahdollisimman mataliksi kuin maankamaraan painauduimmekin, voineet välttyä, ettei puun oksia ja kaarnaa olisi sinkoillut niskaamme ja granaattien vonkuna tuntui peräti ilkeältä niiden humistessa parinkin metrin korkeudelta ylitsemme ja rinnettä alas. Sanotaan, että kaikkeen ihminen tottuu, mutta tämän kerran perästä en sitä enää usko, ainakin minun luonnolleni on granaatin sävel kertakaikkiaan vastenmielinen.

Kesken konsertin huudettiin alhaalta, että joku konekiväärimiehistä on haavoittunut. En ollut tykistötulen alettua paljoakaan liikkunut paikaltani, mutta huudon kuultuani katsoin velvollisuudekseni kaiken uhalla lähteä alas katsomaan, mitä siellä on tekeillä. Huutaja oli piippusuinen kuudennen komppanian vääpeli, rauhallisuuden perikuva, jonka toimintaa pari päivää aikaisemmin olin joutunut seuraamaan Ruskij Borissa, jossa hänen ansiostaan selvisimme varsin kiusallisesta tilanteesta vain yhden miehen menetyksellä. Epäilinpä hänen tälläkin kertaa tulleen vain uteliaisuudesta katsomaan, mitä meteliä siellä mäen alla oikein pidetään, tai ehkä varoittaakseen muita sinne tulemasta. Varsin elävästi muistan, miten hän sai granaatin räjähtäessä lunta vasten naamaansa, otti piipun suustaan, syljeskeli ja saneli harvaan: kas perhana, kun sattui lähelle, ihan oli suuhun tulla.

Haavoittunut osoittautuikin mieheksemme. Hän oli nimeltään Eino Lahti, kotoisin Virroilta. Muitten huomaamatta hän oli poistunut konekiväärin luota, ehkä parempaa suojaa etsiäkseen tai mahdollisesti omille asioilleen, sitä on vaikea sanoa. Hän ei ollut ennättänyt vielä takarinteen allekaan, kun kohtalo hänet tapasi granaatin sirun muodossa, joka oli painunut nenän varresta pään sisään. Reikä oli varsin pieni ja luulinkin, ettei se olisi ollut kuolettava. Ambulanssikin saatiin paikalle verraten nopeasti, mutta siitä ei ollut enää apua. Todennäköisesti kuolema oli seurannut heti. Paikalle saapuessani en kuitenkaan mitään elonmerkkiä havainnut. Hänen nimensä on Helsingin Vanhankirkon sankaripatsaassa.

Iltaan mennessä saatiin moisio vallatuksi.

Lauri Nuuttila.

„PIKKU JUSSI"

Jääkäriluutnantti Johannes Väisänen

Yksi niistä sankareista, joiden elämä oli henkeen ja vereen asti omistettu suomalaisen jaloimmalle tehtävälle, Isänmaan vapauttamiselle ryssän sorrosta, oli jääkäriluutnantti Johannes Väisänen. Johannes Väisänen oli syntynyt 18 p:nä heinäkuuta 1897 Sotkamon Jormaskylässä talollisen Renne Väisäsen poikana. Jo lapsena oli hänen kotiseutunsa jylhä luonto herättänyt hänessä lähtemättömän rakkauden synnyinpaikkaansa ja käsitteiden saadessa laajemmat mittasuhteet koko synnyinmaahan — Isänmaahan. Varttuessaan koulunkäynti-ikään, selveni Jussi-pojalle, että idässä oli mahtava valta, jonka alle Isänmaa oli alistettu, ja tuntuipa sen puristus erinäisten orjuuttavien säännösten muodossa aina kotinurkille asti. Suomen mies ei ollutkaan vapaa eikä Synnyinmaa määrääjä omissa asioissaan! Tällöin syntyi tuossa pienessä koulupojassa innokas taistelunhalu idän vainolaista vastaan —. Ryssä oli karkoitettava maasta, kotikontu oli ostettava vapaaksi, vaikka sydänverellä.

Siirryttyään koulua käymään Helsingin suomalaiseen normaalilyseoon valtasivat nämä jalot aatteet siinä määrin Johannes Väisäsen mielen, että koulun penkiltä oli riennettävä tosityöhön Isänmaan puolesta, ja kirjat saivat jäädä odottamaan sopivampia aikoja.

17 p:nä lokakuuta 1915 ilmoittautui Väisänen 27. Jääkäripataljoonaan ja määrättiin pioneerikomppaniaan. Preussilainen sotilaskuri panssaroi hänen aineellisen olemuksensa kestämään ne monet vaivat ja rasitukset, jotka Sankariamme odottivat. Henkinen puolihan oli varma ja pettämätön! Kyösti Vilkuna kirjassaan "Kahdeksan kuukautta Spalernajassa" ja rehtori K. A. Wegelius "Roudassa ja raudassa" ovat tuoneet esiin ne monet selkäpiitä karmivat tilanteet, joihin Väisänen pommi- ja värväysretkillään Saksasta Suomeen ja takaisin joutui osallistumaan. Mainittakoon tässä vain lyhyesti niiden solmukekohtain nimet, joiden läpi Johannes Väisäsen oli käytävä itsenäisyytemme aamun sarastukseen mennessä. 27 jääkäripataljoona, pommi- ja värväysretket Suomessa, Oulun linna, Katajanokka ja Spalernaja. Kun tämä, sekä henkisiä että ruumiillisia voimia kysyvä kiertokulku oli käyty, olikin mies täysin kypsä luutimaan ryssät maasta pois. Jo syystalvesta 1917 saapui Väisänen Ouluun ryhtyen harjoittamaan suojeluskuntaa sekä opettamaan pomminkäytön jaloa taitoa. Hyökkäystä Oulun kasarmille oli hän johtamassa sekä koko Oulun taistelun ajan näytti esimerkiksi kelpaavaa urhoollisuutta ja neuvokkuutta alaisilleen. Oulun I vapaaehtoisen Rintamakomennuskunnan mukana lähti hän etelään. Taisteli Pirttijärvellä, Haminaholmassa, Ahlaisten seuduilla ja Porin saaristossa.

Aina ensimmäisenä liikkeellä ja aina etunenässä. Tamperetta valloitettaessa, tiuhassa kuulasateessa, riipaisi luoti häneltä vasemmasta kädestä sormen, jossa kihlasormus oli, niin tyystin pois, ettei jälelle jääneessä tyngässä enää sormus pysynyt. Jussi siirsi sormuksen oikean käden vastaavaan sormeen ja siinä se oli aina kuolemaan asti.

Oulun taistelun aikana oli Pikku-Jussi tutustunut morsiameensa, neiti Hilja Karlssoniin; nykyisin myös jo kuol-

Vienan v. 1918 retkikunnan U[...] tuan osasto elokuun 20 p:n t[...] noilla. — Jääkärikapteeni T[...] vo Kuisma palattuaan Su[...] mesta ottaa osaston vastaan tu[...] mari Harry Brotheru[...] selta. Valok. A. Havulinn[...]

Vienan v. 1918 retken johto heinä—elokuulla: Vasemmalta: retkikunnan päällikkö tuomari H a r r y B r o t h e r u s, esikunnan adjutantti N i i l o S a a r v a ja retkikunnan rahastonhoitaja F r a n s L i n d s t e d t (K a m a r a). Valok. A. Havulinna.

lut. Kun kihlauksesta tuli myöhemmin Vienan retkellä puhe, kertoi rouva Väisänen — vihkimisen suoritti Kajaanin edesmennyt rovasti Väyrynen allekirjoittaneen ja Elja Rihtniemi-vainajan ollessa todistajina — "niin, en sitä osaa oikein sanoa, mutta tunsin heti kohtaloni katsoessani Jussin rehellisiin, sinisiin silmiin hänen ojentaessaan minulle lautasen ja pyytäessään minulta toista annosta lihakeittoa, jota tarjoilin taistelun aikana Oulun Läänin hallitusrakennuksessa. En tiennyt vielä silloin, mikä sankari hän oli."

Suomen Vapaussodan päätyttyä jäi Väisänen luutnanttina armeijan palvelukseen 4:een Jääkäripataljoonaan 1. komppanian päälliköksi. Tuskin paria kuukautta ehti hän kuitenkaan olla varsinaisissa rauhan töissä, kun sorretun Vienan-Karjalan tapahtumat saivat hänet jälleen sotapolulle. "Suomen Vapaaehtoinen Armeija" oli perustettu karjalaisten tukemiseksi heidän itsenäisyyspyrinnöissään.

Heinäkuun puolivälissä 1918 oli jääk. luutn. Johannes Väisänen jo matkalla Uhtualle uusiin vaativiin tehtäviin. Varsinaista taisteluihin tottunutta upseeristoahan retken onnistuminen kipeästi kaipasi. Ja Väisänen, pommi- ja värväysretkillään erämaissa liikkuneena, oli korvaamaton mies erämaasodassa. Itsenäiseen, rohkeutta ja neuvokkuutta kysyvään toimintaan tottuneena muodosti hän nytkin oman pienen 20—30 miestä käsittävän osaston. Ei kerinnyt hän kauan Uhtualla päämajoituspaikassa oleksimaan ja neuvottelemaan ennenkuin oli jo matkalla partioimaan vihollista Kostamuksen suunnalle. Hänen tarkoituksenaan oli myöskin, sikäli kuin tilanne salli, parempien vesikulkuyhteyksien järjestäminen mainitulla suunnalla. Todennäköisesti joku vihollisen vakooja oli kiirehtinyt tiedoittamaan vihollisjoukoille tuon pienen eristetyn joukon olinpaikasta, sillä hyökkäävä vihollinen oli varustautunut yli kymmenkertaiseksi. Liekö montakaan kertaa aikaisemmin sodassa suoritettu niin rajua ja samalla sankarillista yhteenottoa kuin tänä syyskuisena päivänä Kostamusjärven rantamilla 1918. Tuo pieni joukko joutui täydellisesti saarretuksi maan puolelta ja aivan välittömässä läheisyydessä selän takana oli sillä suojaa tarjoamaton ulappa —. Sankarimme antaa viimeisen komentonsa: "Veneille, ken seurata voi"! Osa pääsee veneisiin ja saa siellä surmansa, osa kaatuu rannalle. Jääkäriluutnantti Johannes Väisänen saa surmanluotinsa veneeseen ehdittyään. Ehkä hän sitä ennenkin on jo saanut luoteja ruumiiseensa —. Näin kertoi eräs taistelusta pelastunut, sillä ihmeen kautta oli 3—4 nuorukaista, osa haavoittuneina, päässyt pelastautumaan ja turman viestiä tuomaan. Jäikö sankarimme veneeseen ja joutuiko kaatuneena vihollisen saaliiksi vai upposiko Kostamusjärven laineisiin, siitä ei toistaiseksi ole varmuutta olemassa.

Johannes Väisänen, Pikku-Jussi, oli täyttänyt valansa: "vaikka sydänverellä oli kotikontu ostettava vapaaksi ryssän vallasta", niinkuin hän koulupoikana kerran oli vannonut. Isänmaalle oli hänen elämänsä ollut auliisti tarjolla. Nyt oli hän sen lahjoittanut heimoveljien puolesta —.

Jääkärit, Vapaussodan asetoverit, heimosoturit, tehkäämme kunniaa jääkäriluutnantti Johannes Väisäsen muistolle.

K. A. Järventaus.

Ylipäällikön teekutsut Uhtualla v. 1918. Vasemmalta lukien seisomassa: kapt. T o i v o K u i s m a, tri G ö s t a B e c k e r, vänrikki H e l l e, kuvanveistäjä A l p o S a i l o, rahastonhoitaja F r a n s L i n d s t e d t (K a m a r a), jääk.-vääp. A h l q v i s t (L e p p i o k s a), adjut. N i i l o S a a r v a, jääk.-luutn. U r h o V u o r i s a l o (kuoli Virossa saamiinsa haavoihin 17. 2. 1919), tuomari H a r r y B r o t h e r u s, jääkärivääpeli S a n a k s e n a h o; istumassa oikealta lukien: jääkärivänrikki K a u p p i n e n, luutnantti E l j a R i h t n i e m i, jääkäriluutnantti J u s s i V ä i s ä n e n, jääkärivänrikki V ä i n ö H e i k k i n e n, rouva S a i l o ja maassa istumassa rouva V ä i s ä n e n; muut karjalaisia. — Valok. A. Havulinna.

Aunuksen kahdet valtiopäivät

Suomalaisten vähälukuiset avustusjoukot, joihin kuului etupäässä oppikoulujen yläluokkien koulupoikia, olivat heimoaatteen innoittamina yrittäneet parhaansa vapauttaakseen kärsivän Aunuksen Venäjän ikeestä. Tämä nuorisojoukko oli lopen väsynyt. Kun ei ollut mitään reservijoukkoa heidän turvanaan saivat he viikkomääriä valvoa laajalla taistelurintamillaan. Siitä huolimatta yrittivät he kaikin voiminsa pysyä vireillä, sillä olihan nyt kysymyksessä heimokansan vapauttaminen.

Mahdollista on, että urhokkaat nuorukaisemme olisivatkin taistelussaan onnistuneet uhrautuvaisten päälliköittensä johdolla, ellei suomalaisia "punikkeja", jotka olivat osittain oppineet tuntemaan Aunuksen maastoa, olisi ollut ylivoimaisin joukoin harvojen venäläisten mukana poikiamme vastassa. Tuskinpa venäläiset olisivat paljonkaan välittäneet näistä köyhistä perukoista ja niitten puolustamisesta, elleivät Suomesta paenneet "Suomen porvareita" vihaavat Mannerin yltiöpäät olisi petojen tavoin riehuneet heimokansamme keskuudessa sekä tuhontekijöinä taistelurintamilla. Näistä punaisista raakalaisista on paljon kertomuksia, kuinka he kiduttivat vangiksiottamiaan eläimellisellä tavalla.

Heimosoturiemme ponnistelusta ja puhdistustyöstä oli ollut onnellisena seurauksena, että kesäkuulla v. 1919 oli jo suuri joukko Aunuksen kuntia saatu valkoiseksi. Aunuksen Väliaikainen Hoitokunta apunaan Aunuksen Väliaikainen Hallitus teki parhaansa saadakseen valloitettujen alueitten sisäisen kaaoksen jotenkuten ehjäksi. Kertomatta liikaa hallituksen puuhista siirryn heti kertomaan kahdesta merkkitapauksesta, nim. Aunuksen puhdistettujen alueitten eri kuntain edustajakokouksesta (5—7 p:nä kesäk. 1919) sekä Aunuksen kuntain edustajakokouksesta (13—16 p:nä heinäk. 1919).

Kutsukaamme näitä kokouksia vaikka valtiopäiviksi, sillä sitä ne itse asiassa olivatkin heimokansalle, joka ensi kertaa sai vapaana valita edustajansa näille talonpoikaispäiville. Otan ensin puheeksi ensinmainitun kokouksen, joka pidettiin Vitelen pitäjän Rajakonnun kylässä. Edustajia oli saapunut kaikista puhdistetuista kunnista, yhteensä 14 henkilöä, edustaen Vitelen, Tulemajärven, Vieljärven, Pyhäjärven, Kotkatjärven, Munjärven, Riipuskalan ja Säämäjärven kuntia.

Kaikki edustajat olivat varustetut edustamainsa kuntain valtakirjoilla ja tunnustettiin heidät laillisiksi edustajiksi. Kokouksen avasi 5 p:nä kesäkuuta Väliaikaisen Hallituksen puheenjohtaja G. V. Kuttujeff, joka teki selvää Hallituksen synnystä ja sen siihenastisesta toiminnasta sekä lausui edustajat tervetulleiksi. Kokouksen avaaja esitti lähetettäväksi Suomen hallitukselle ja eduskunnalle tervehdyssähkösanoman sekä kehoitti läsnäolijoita valitsemaan kokoukselle puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Kansalaiskokous Aunuksessa vuonna 1919.
Valok. A. Peltola.

Kun Pyhäjärven kirkonkylä Aunuksessa oli tullut valkoiseksi v. 1919. — Valok. A. Peltola.

Kerron näistä valtiopäivistä sen, minkä muistiinpanoni ja muistini myötenantavat. Koetan selostaa sellaisia kohtia, jotka meitä eniten kiinnostavat. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin maist. P. Supinen ja varapuheenjohtajaksi maanviljelijä P. Palosaari. Suomalaista pöytäkirjaa pitämään kutsuttiin Pr. Rahikainen ja venäjänkielisen pöytäkirjan laatijaksi A. P. Saveljeff.

Lausuttuaan kuntain edustajat tervetulleiksi, puheenjohtaja selosti vapausliikkeen syntyä, kehitystä ja tulevia mahdollisuuksia samalla toivoen yksimielisyyttä kokouksen päätöksiin nähden. Väliaikaisen Hallituksen puheenjohtaja esitti kokoukselle seuraavat kysymykset: a) hyväksyykö edustajakokous Väliaikaisen Hallituksen toiminnan? b) olisiko pantava toimeen yleinen liikekannallepano? c) raha-asiain järjestäminen, d) elintarveasiain järjestäminen, e) mihin toimiin voitaisiin ryhtyä työnpuutteen poistamiseksi? f) hallinnollisten laitosten järjestäminen.

Kokous päätti yksimielisesti kannattaa luottamuksella Hallituksen vastaista toimintaa. Asevelvollisuutta toteuttamaan valittiin 5-miehinen komitea. Pantiin kokoon raha-asiainvaliokunta, johon tuli kokoonkutsujaksi P. Palosaari. Seuraavana p:nä eli 6 p:nä kesäkuuta jatkettiin kokousta. Raha-asiainvaliokunta oli saanut mietintönsä valmiiksi, jossa ehdotettiin otettavaksi valiokunnan esittämä summa lainana yksityisiltä pankkiliikkeiltä käytettäväksi ennen kaikkea siviiliväestön tarpeisiin työnpuutteen poistamiseksi. Tämä mietintö hyväksyttiin yksimielisesti.

Asevelvollisuuden suhteen päätettiin seuraavaa: Koko Aunuksen vapauttamiseksi olisi kutsuttava asevelvollisiksi kaikki miehet 18—30 ikävuosien rajoissa, 30—35 vuoden ikäiset saisivat jäädä koteihinsa odottamaan määräyksiä. Kaikki karjalais-syntyperäiset tulisivat kysymykseen asevelvollisuuskutsunnassa, huomioonottaen, että jos isä on vanhempi kuin 55 vuotta tai on kykenemätön ruumiilliseen työhön tai jos hän on ainoa työkykyinen talossa, jää poika nostokkaaksi. Lääkärintarkastuksessa sairaaksi havaitut ovat ainaisesti vapaat sotapalveluksesta j.n.e. Mitä tulee aunukselaisiin upseereihin on kysymys niistä armeijan ylipäällikön päätettävissä j.n.e.

Parisin rauhankonferenssia varten muodostettiin valmisteluvaliokunta. Kun kokous jatkui 8 p:nä kesäkuuta, Parisin rauhankonferenssiin ehdotettiin viisi edustajaa, joista sittemmin tuli 3 valituiksi.

Päätettiin perustaa Keski-Aunuksen Aluehallinto sekä liittyä Suomeen. Jos kaikki päättyy onnellisesti, on kutsuttava kokoon kansalaiskokous määrittelemään tulevia kohtaloita.

Yksimielisesti päätettiin, että jokaiseen kuntaan on perustettava kunnallishallinnon yhteyteen avustuskomitea. Sotavahinkojen määrääminen jätettiin kunnallishallinnolle. Näiden hallintojen on valvottava, että kommunistiset opettajat ja virkailijat on eroitettava. Perustettiin tuontivaliokunta, jonka oli esitettävä mietintönsä hallitukselle. Työttömyys päätettiin poistaa maanteiden korjaus- ja rakennustöillä.

Otan tämän jälkeen käsiteltäväksi heinäk. 13 p:n valtiopäivät. Tähän tilaisuuteen saapui 9 edustajaa seuraavista kunnista: Säämäjärveltä, Pyhäjärveltä ja Munjärveltä. Kokoukseen otti osaa Aunuksen Väliaikaisen Hallituksen puolesta puheenjohtaja Georg Kuttujeff sekä 4 jäsentä ja Aunuksen Väliaikaisen Hoitokunnan puolesta puheenjohtaja P. Supinen sekä jäsenet I. Julin, J. Kujola, Nest. L. Eskola ja J. Seise.

Tämä kokous käsitti tällä kertaa viisi Aunuksen valkoista kuntaa. Puheenjohtajaksi valittiin G. V. Kuttujeff, varapuheenjohtajaksi V. Saitseff ja sihteeriksi suomenkielistä pöytäkirjaa pitämään kansakoulujen tarkastaja A. Sadovnikoff ja venäjänkielistä majuri K. Hietasaari.

Valtakirjoja tarkastettaessa havaittiin, että kaikilla kokoukseen saapuneilla edustajilla oli oikeus päättää kokouksessa esiintyvistä asioista. Kokouksen oli päätettävä seuraavista asioista: a) Karjalan eroaminen Venäjästä ja sen liittyminen Suomeen muutamain kuntain toivomuksen mukaan, b) valmistelukunnan jäsenten lähettäminen Pariisiin rauhankonferenssiin täysivaltaisina edustajina, c) raha-asiain järjestäminen valkoisessa Aunuksessa, d) kaikkien niitten asioitten käsittely, jotka voivat esiintyä tässä kokouksessa, e) Aunuksen Väliaikaisen Hallituksen jäsenten vaali.

Hoitokunnan puheenjohtaja piti kokoukselle avajaispuheen, jossa hän kosketteli valkoisten kuntain raskasta tilaa, rintama-asioita, sekä suomalaisten että ruotsalaisten lehtien suhtautumista nykyiseen Aunuksen tilanteeseen samalla esittäen käytännöllisen ohjelman Suomea

ja Aunusta varten. Näistä ohjelmakysymyksistä mainittakoon sotavoimien suurentamisen 3—5000 henkeen, sopimus englantilaisten sotajoukkojen kanssa yhteistoiminnasta, mahdollisuuden saavuttaminen ilman ulkonaista sekaantumista saada järjestää valkoisen Aunuksen sisäiset asiat, Aunuksen ulkomaisen edustuksen kuuluminen Suomen hallitukselle j.n.e.

Useitten muitten asiain jälkeen otettiin puheeksi, mihin suuntaan karjalaisten on mentävä ja mistä odotettava apua, Suomeltako tai Englannilta taikka joltain muulta maalta. Eräästä englantilaiselta rintamalta saapuneesta kirjeestä, joka koski Petroskoin valtausta, kävi selville, että Suomen vapaaehtoiset joukot voivat ottaa haltuunsa edellämainitun paikan, mutta sitten heidän on puhdistettava se sen takia, että sen ottavat lopullisesti hallintoonsa valkoiset venäläiset joukot. Kävi kuitenkin selville, että mainittu kirje oli venäläisen upseerin kirjoittama eikä siis englantilaisten lähettämä. Sen vuoksi ei tähän tarvinnut kiinnittää huomiota. Yhteinen ohjelma päätettiin laatia Suomen, Vienan ja Aunuksen edustajain kesken.

Tämän jälkeen otettiin esille kysymys Karjalan jakamattomuudesta ja kaikkien kuntain alistamisesta Aunuksen Väliaikaisen Hallituksen hallinnan alaiseksi. Seuraavan kokouspäivän asioiden joukkoon lykättiin edustajain lähettäminen rauhankonferenssiin.

Heinäkuun 14 p:n kokouksessa ilmaisivat aunukselaiset edustajat luottamuksensa Väliaikaiselle Hallitukselle. Kun oli mielipiteitä vaihdettu, päätettiin lähettää valiokunta tutustumaan Itä-Karjalan Toimituskunnan toimintaohjelmaan.

Kokouksen puheenjohtaja esitti tämän jälkeen harkittavaksi kysymyksen Karjalan eroamisesta Venäjästä ja liittymisestä Suomeen. Tämän kysymyksen suhteen virisi vilkas keskustelu ja useat olivat sitä mieltä, että päätös ei voisi olla lopullinen, vaan tulee olemaan riippuvainen Parisin konferenssista ja Kansainliiton päätöksestä. Laajan keskustelun jälkeen ja käsiteltyään asiaa kaikilta puolin teki kokous päätöksensä, jossa m.m. alleviivattiin sitä seikkaa, että viiden valkoisen Aunuksen kunnan edustajainkokous antaa Aunuksen Väliaikaiselle Hallitukselle huolenpito-oikeudet. Aunuksen Karjalan kohtalosta.

Iltapäiväistunnossa valittiin Parisin konferenssiin 3 edustajaa. Tämän jälkeen hyväksyttiin ehdotukset raha-asioissa.

Kokousta jatkettiin heinäkuun 15 p:nä ja siinä piti suomenkielistä pöytäkirjaa herra P. Schmalz. Nyt ruvettiin valitsemaan Hallituksen ja Hoitokunnan jäseniä. Vaalit toimitettiin suljetuilla lipuilla ja valituksi tuli Hallitukseen 4 aunukselaista edustajaa ja suomalainen herra I. A. Seise sekä Hoitokunnan jäseniksi P. Supinen, P. Palosaari ja J. Kujola.

Lopuksi tehtiin päätös kaikkien aunukselaisten asettamisesta liikekannalle niillä rajoituksilla, jotka oli valmistanut kesäk. 5 p:n kokous.

Kokousta jatkettiin 16 p:nä heinäkuuta ja siinä oli pöytäkirjan pitäjänä A. P. Demesin. Otettiin käsiteltäväksi kysymys Itä-Karjalan komitean ehdottamasta hallituksen ohjelmasta ja vilkkaan keskustelun perästä tehtiin asiasta päätös. Itä-Karjalan Komitean ehdottama hallituksen ohjelma hyväksyttiin lisäämällä muutamia erikoiskohtia ja muuttamalla siinä olleita pykäliä. Kokouksen puheenjohtajan tekemästä esityksestä päätti kokous valtuuttaa Väliaikaisen Hallituksen ottamaan sihteerintoimeen oman katsantokantansa mukaan sopivan henkilön. Sitten kun kaikki asiat olivat loppuun käsitellyt, julisti kokouksen puheenjohtaja herra Kuttujeff kokouksen päättyneeksi klo 12,04 i.p., minkä jälkeen Aunuksen Väliaikaisen Hoitokunnan jäsenet Nest. L. Eskola ja J. A. Seise lausuivat muutamia innokkaita sanoja Aunuksen vapausliikkeen johdosta ja kohottivat eläköön-huudon Aunukselle.

Alati palautuvat mieleen rakkaat muistot siitä vuodesta, jolloin Aunuksen kalevalainen kansa kuvitteli jo täydellä todella maansa olevan vapaan vieraasta ikeestä ikuisiksi ajoiksi. Vielä vuosienkin takaa lämmittää mieltä Aunuksen talonpojista se kuva, että he olivat aina ja kaikissa päätöksissään yksimielisiä. Tuossa Kalevalan luojakansassa eli siihen aikaan täysin suomalainen henki ja luulenpa, että se sama henki, joka on antanut niin paljon Suomen kansalle Kalevala-runoissa, ei konsaan sammu, olkoonpa se sitten minkä painon alla tahansa.

Aleksanteri Oilinki.

Suoverkan taistelu

Suomalaiset vapaaehtoiset apujoukot olivat vuoden 1922 alkupäivinä majoittuneet Lentieran kylään, joka oli ankaran taistelun jälkeen valloitettu. Venäläiset olivat etelässä, mutta ei tiedetty missä saakka. Partiot saivat kuitenkin tietää, että kaksi taloa käsittävä pieni Suoverkan kylä, joka on noin 20 km. Lentierasta etelään, oli vapaa vihollisista.

Luutn. M. määräsi silloin 8 miestä käsittävän ryhmän vääpeli M:n johdolla ottamaan tämän kylän haltuunsa ja järjestämään täällä partion etelään Lupasalmea kohden.

9. 1. 22. lähetti luutn. M. lisäksi minut 8 miehen kanssa Suoverkkaan vahvistamaan vääpeli M:n joukkoja. Suomalaisia oli mukana 4 miestä, loput karjalaisia.

Ajelimme illalla Suoverkkaa kohti. Matka sujui erinomaisesti, vaivana oli vain se, että hevoset olivat huonoja ja ajajat tahtoivat luikkia metsään karkuun. Kaiken lisäksi oli kova pakkanen ja kun sentakia täytyi juosta tai hiihtää rekien perässä, oli matka hidasta. Matka oli sitäpaitsi paljon pitempi kuin miksi karjalaiset sen ilmoittivat. He sanoivat: "on vain 10 virstoa ja rapiat päälle", mutta rapioita oli puolet matkasta.

Yöllä saavuttiin Suoverkkaan ja järjestettiin pihavartiosto väsyneiden miesten tilalle, sillä vääpeli M:n miehet olivat valvoneet jo vuorokausia yhtämittaa ja jotkut olivat tehneet partioretken aina 25 km. päässä olevaan venäläisten majoituspaikkaan saakka. Toiset miehet olivat lisäksi juuri samalla matkalla. Täten siis apumme olikin välttämätön.

Kun oli levähdetty noin 2 tai 3 tuntia, saapui partio Suoverkkaan (10. 1.) ja ilmoitti, että noin 100 hevoskuormaa käsittävä joukko venäläisiä oli tulossa kohti Suoverkkaa ja olivat jo noin 3 tai 4 km. päässä.

Tuli kiirettä ja hälinää. Miehet hakivat aseitansa, jotka tavallisesti ovat aina hukassa sotilaskasvatuksen saamattomilta miehiltä. Karjalaiset olisivat heti lähteneet perääntymään kohti Lentieraa ilman taistelua ja ilman mitään vastusta osoittamatta.

Järjestäydyttiin ketjuun kylän vieressä olevalle mäelle. Mäki laski loivasti pientä pensasta ja puuta kasvavalle suolle, jonka lävitse kulki lumen ja jään peitossa oleva oja. Vastaisella puolella oli samanlainen mäki, jossa kasvoi lujemmalti puita ja pensaita. Mäkien väliä oli noin 200—300 metriä.

Ei tarvinnut kauan odotella, kun jo venäläisten puolisenkymmentä miestä käsittävä etupartio saapui. Se kulki hajallaan olevana ryhmänä kahden puolen tietä kohti meidän asemiamme. Satasen metriä jälessä tuli hevosilla useita kuormallisia miehiä.

Meiltä puuttui päättäväisyyttä ja rohkeutta, sillä olihan vihollisia partiomme ilmoituksen mukaan 100 kuormallista ja meitä vain vaivaiset 18 miestä, joista puolet arkailevaa ainesta. Meidän olisi pitänyt laskea venäläiset aivan eteemme ja sitten vasta aloittaa ammunta. Kaiken lisäksi meillä ei ollut yhtään konekivääriä, ainoina tuliaseina kivääri ja iso mauseri. Viimemainittu osottautui paremmaksi taisteluaseeksi tässä lyhyen matkan taistelussa kuin kivääri. Kiväärit olivat lisäksi vanhoja venäläisiä kiväärejä, ties paljonko niitä oli käytetty tätä ennen.

Miehemme aloittivat heti vihollisen nähtyänsä ammunnan ja niin taistelu alkoi liian aikaisin. Olisi tarvittu päättäväisyyttä, mutta meiltä sitä puuttui. Vihollisia kaatui 4 tai 5 miestä eli koko edessä kulkeva partio, mutta hevosilla ajavat venäläiset kerkesivät kääntyä takaisin, ainoastaan yksi hevonen kaatui.

Venäläiset asettuivat vastakkaiselle mäelle asemiin ja niin alkoi kello 7.40 ap. taistelu, joka kesti kaiken päivää ja jota käytiin toisinaan, ammunnasta päätellen, aika kiivastakin. Taistelussa oli mieshukka meidän puolellamme aivan olematon, sillä meiltä ei yhtään miestä kaatunut eikä haavoittunut.

Venäläiset yrittivät vasemmalta tehdä saartoliikettä, mutta meidän sivustapartiomme sen kuitenkin aina ehkäisi, sillä venäläisillä ei ollut suksia ja lumessa kahlaaminen jalkaisin oli vaikeaa ja lisäksi olisi ollut kuljettava järven ylitse.

Taistelun aikana huomasin kiväärien osumisen olevan hyvin heikkoa. Venäläisten konekivääri oli aivan tien vieressä ja tämän kk:n ampuja nousi aina vähän ajan takaa ylös ja heilutteli käsiään lämpimikseen, joten hän oli aivan selvänä maalinamme. Häntä melkein kaikki koettivat ampua, mutta ryssä teki vähän ajan kuluttua samanlaisen lämmittelyliikkeen uudelleen. Lopulta kuitenkin mauseri lopetti tämän leikittelyn, jolloin kk. taukosi hetkeksi.

Jatkettuamme taistelua useita tunteja, olimme kuitenkin jo iltapuolella uhkaavassa tilanteessa. Taistelu kehittyi liian ankaraksi. Päätänsä ei enään voinut juuri hangesta nostaa, sillä kuulia tuli niin, että hanki ryöppysi vieressä ja venäläiset aina vähän ajan kuluttua yrittivät saartoa, joka pimeän tultua olisi voinut onnistuakin.

Ilmoitin puhelimella tilanteesta luutn. M:lle, joka käski taistelua jatkamaan ja lupasi heti toimittaa lisävoimia. Niitä hän myöskin lähetti, mutta ehtivät nämä apujoukot liian myöhään ja tulivat vastaamme meidän jo perääntyessä taistelun päätyttyä klo 3 jälkeen. Hyödytöntä olisi ehkä ollutkin näillä lisävoimilla jatkaa taistelua, sillä apujoukko käsitti vain n. 20 miestä.

Perääntyvää joukkoamme eivät venäläiset ollenkaan ajaneet takaa, vaan saimme kaikessa rauhassa ajella Lentieraan, jossa meitä jo hermostuneina odotettiin.

Esko Eerolainen.

TULI JA LEIMAUS

KUN LAKEUKSIEN NY

Teki lähtöä osasto Hertzenin
avuks' Aunuksen rajamme taa,
kokos' jääkäri Sihvonen Salmihin
vapaaehtoista pataljoonaa.
Isotalo sen kärjeksi karskimman
toi Härmästä komppanian.

Enää kuultu ei neuvoja kuiskuttajain,
— ei kaivattu komiteaa.
Oli miehistä mieltä nyt tarvis vain,
joka uhraa ja uskaltaa. —
Puheet, jaaritukset nyt vieköön hiis',
ylös siis, — ylivoimasta viis'!

Eli jääkärihenki, taas iskettihin,
oli kevät ja huhtikuu. —
Sodan melskeissä vaaroin ja vastuksin
aseveljeys vahvistuu! —
Verivelka ja kunnia vaativat näin,
Syvärille, — mars, ryssiä päin! —

Isotalo — kas, tuo nimi ammoin soi
yli Pohjolan lakeuden
ja nyt Aunus, Viena ja Petroskoi
sitä muistavat vavisten.
Nimenkantaja — jääkäriväapeli tää
kävi päälle kuin tuulispää.

Sata miest' oli Antilla rohkeaa,
kera niistä ens' joukkueen
hänen Laatokan jäätä ryssien taa
piti kaartaa nyt Aunukseen,
pataljoona kun ryntäisi kaupunkiin,
rotat saattaen saarroksiin.

Läks' matkalle miehet, Laatokan jää
oli uhkua upottavaa.
Toki voinut tuo vaara ei peljättää
tätä "kuolemankolonnaa".
Reki koht' etumainen jo railossa ui,
hepo kohvahan kompastui.

Läpi yön ajoi Antti nyt joukkoineen,
Kari häll' oli lähin mies.
Vilu, viima löi jäiseen ruumiiseen,
— oli kaukana kotoinen lies'.
Ei liiennyt aikaa lämmittelyyn,
— mars, maalihin määrättyyn!

Pisin kirkolle kirmaten tultiin näin,
kylä aamulla antautui.
Hätäkellojen ääni nyt itään päin
hälytyksenä kantautui.
Pakoon yritti ryöstäjät heimon tään
punaleirihin lähimpään.

Toki maahan kaatui he tuupertuin.
Pääs' karkuun vain kasakka yks',
pian saaden myös — hepo vaahdossa suin —
koko sotnian hälytetyks',
tämän Antin joukosta tiedottain:
— Viis'kymmentä niitä on vain! —

Väki tervehti valkoista valtaajaa,
avun toivotun noin joka toi.
Oli kylliks' jo ryssien riehuntaa,
— tämä tottako olla voi!
Unohduksihin Suomi ei sittenkään
siis jättänyt veljiään! —

Nyt aikaa vastata ollut ei
elonvirtoihin pulppuaviin.
Eteenpäin yhä tehtävän suoritus vei, —
kevättulvissa kahlattiin.
— Kera täänkö nyt valkoisen airueen
kevät koittaisi Aunukseen! —

Hyvin käy, luja miesten kun mieli vain on!
Aseet hohtivat uutuuttaan. —
Punajoukkojen valtaisan varaston
he nyt sai kylän vallatessaan, —
makasiinista otti he avaimen,
pani vyöllensä Antti sen.

Niin taivalsi urhea partio
sotatoimihin rohkeisiin.
Sivu Saarimäestä oltiin jo,
Enimään pian ehdittiin.
Suin päin vihamies läks' sieltäkin pois,
kuin aaveita nähnyt ois'! —

Sanan toi eräs poikanen. — Asemiin!
huus' Antti, — nyt joutukaa!
Pikakivääri kiireesti väijyksiin,
pian runsaasti ruokaa se saa!
Täst' tuokion pääst' ohi tulossa on
yks' sotnia onneton. —

Pian saapuikin ryssää ratsastavaa.
— Piru nyt sinun partasi vei! —
Parabellumi Antin jo paukahtaa,
— pikakivääri laukea ei . . .
— Tuhat tulimmaista, — missä on syy,
juur' nytkö se häiriytyy! —

Oli jäätynyt rasva sen kammioon,
pois ryssä pääs' livahtamaan.
Viel' ei pojat kätketyt pensaikkoon
suur'saalista saaneetkaan.
— No, vielähän tässä kai tavattais',
velan tuon että takaisin sais'! —

Ladon heinillä kylmässä värjöttäen
kului sissien uneton yö.
Märät vaatteet jäädytti pakkanen,
ja vast' alkaisi nyt tosityö.
Tähän päättyvä ryssien on pakotie,
— mihin Sihvonen ehtinyt lie! —

Sanaa Antin ei partioon saapunut vain
pääjoukosta Hertzenin.
Pian pitäisi olla sen näillä main
ohi Aunuksen kaupungin!
Meni päivä ja yö. Sanoi Antti: — No hiis',
kun ei kuulu, me hyökkäämme siis! —

Kirjoittanut: Reino Hirviseppä

KKI ISKI AUNUKSEEN.

— Päin laumoja ryssien peräytyväin! —
Nyt etsimme vihollisen.
Sitä kahden puolen kun iskemme näin,
me sen saarramme musertaen.
Ulos merrasta pääse ei yksikään,
kyykäärmeeltä murskaamme pään! —

— Johan jäsenet kylmässä kohmettuu
jos ei iskeä jälleen saa! —
Pian lauloi Mägrissä hornan suu
päin karskia valtaajaa,
satalaumoja vastaan kun Antti nyt vei
pivon sissejä. — Peljätty ei. —

Yli aukean ryntäsi Härmän mies,
tuhokuulat kun vinkuen soi,
yks' tarpaisi kylkeen, jo sattui, hän ties',
— no, ei syöksyä estää se voi.
Side paidanhelmasta kietaistiin
ja taas taistelun pyörteisiin! —

Oli osunut vain vajan avaimeen,
jota vyössänsä kantoi hän.
Sirut sinkoilleet oli ruumiiseen,
veren vuotaissa lämpimän. —
Toki käskyjä hän sanoin terävin
jakoi vain yhä rohkeemmin.

Näin Mägriin he pääs', — puol'jouk-
kueen
Kari riuskasti kylähän vei.
Punaryssät pakeni pohjoiseen,
konekiväärit auttaneet ei.
Kari niistä vain kirpeän muiston sai,
— käsivartehen tuo kävi kai! —

Sala-ampuja väijyen kätkeytyi
joen sillalle pimentoon.
Toki halvasta kurjan henkensä myi,
osui Anttia lantioon.
— Hiis' vieköhön välskärit, sairaalat,
verileikit nyt alkavat! —

Pian oltiin ehditty Jyrkilään,
taas Pohjolan nyrkki löi.
Elon, kuoleman arpa nyt heitetään, —
viha silmistä säkenöi,
päävoimat kun ryssien nähtiin näin
esiin syöksyvän sissejä päin.

Ja nyt lyötiin. Piskuinen partio tää
kävi päin koko armeijaa.
Rivit ryssien verissä maahan jää
pikakiväärit soi: ta-ta-taa . . .
Tämä vasta on leikki ja kostontyö,
— mitä! — tyhjänä patruunavyö! —

Yli ryntäsi ryssä jo aukeain,
näki partion pienuuden.
Sitä kohdenpa siis tuli yltyi vain
satakertaisen vihollisen.
Eräs Kauhajoen poika kaatui jo,
joko nyt tuli turmio! —

Joka puolta nyt kuoleman salamat löi,
päin suitsutti hornan lies'.
Nelinkertaisin ketjuin rynnäköi
tuhatvuotinen vihamies . . .
— Panoslaatikot sissien tyhjiks' jää,
ivanauruin ne irvistää. —

Sisu kuohahti, puutteessa panosten
kun väistyä näin pitikin,
hyvät asemat alttiiksi jättäen
rivein vain yhä harvenevin.
Pian puolet joukosta kuulat kaas',
Kari sai kaks' luotia taas.

Pari Kurikan poikaa virran luo
juoks', siit' yli yrittäen.
Heti sillan arkulle sortui nuo,
veri rinnasta pulputen.
Valan kostosta vaati he sammuvin suin,
kädet nyrkkihin pusertuin.

Joen leippoja pitkin nyt kivekkäät
juoks' sydämin kirvelevin.
Kovan kohtalon kourissa painui päät.
— Pedot raa'asti pistimin
erään murhasi Seinäjoen poikasen,
ladon seinähän seivästäen.

Iso-Antti ratsasti haavoissaan
viha rinnassa riehuen. —
Vain tähteet joukosta mukanaan
pääs' jäälle hän jällehen.
Karin kyljestä kuulat vedettihin
hevoskengityshohtimin.

Pääs' viimein he Aunuksen kaupunkiin
ylivoiman alta jo pois.
Työ siis oli tehty, ja rohkeemmin
kukaan ei sitä päättänyt ois'.
Siks' raikuva tervehdys kaikuikin
kehoituksesta Hertzenin. —
— — —

Syvärille jo ennätti Eonsuu
kiils' kirkkojen kupoolit . . .
— Toki ehtinyt tulla ei toukokuu,
epäonnen kun lähetit
tuhoviestin, Takaisin! - käskyn toi,
— yhä ryssä vain mobilisoi.

Elinvoimako Suomen jo ehtynyt lie,
sisu, uskoko pettänyt sen! —
Piti alkaa katkera paluutie
läpi veristen tannerten.
Sotaa käydä ei joukoin kourallisin,
koki sen nämä urhotkin. —

Kesän toiveita tuon, joka tullut ei,
oli Aunuksen retki tää.
Karu Kohtalo taas kevättou'ot vei,
— toki luottamus Luojaan jää.
Tämä siit' oli vain valonpilkahdus,
mitä on sana: VAPAUS. —

LOPUN EDELLÄ

Suomalainen sisu eikö pitänytkään? Tuulosjoen—Vitelen tappio oli kumminkin selviö ja se käänsi koko hommat nurin. Mutta onhan kaikella sentään rajansa. Jos se kourallinen hakkapeliittain jälkeläisiä, joka hurjan rohkeasti syöksyi keväällä 1919 yli rajan koko neuvostoliiton mahdollisuuksia vastaan, olisi todellakin valloittanut melko laajan Aunuksen maan, niin olisipa tämä todentotta ollut historian suuri ihmetyö, jonka olisi voinut liittää Verdunin ja Tannenbergin taistelujen tähtisarjaan! Maailmassa on kuitenkin kaikki suhteellista, ja niinpä me, ajettuamme ryssäläisiä rykmenttejä takaa aina Syvärijoelle asti — vielä toisenkin kerran — lopulta hävisimme. Mutta kyllä suomalainen sotilas on tästä huolimatta jonon alkupäässä! On toki.

Oli saapasteltu paahteessa ja paisteessa yötä päivää yksittäin ja ryhmittäin ja yritelty välillä vastustakin. Niin kuljettiin pohjoisemmaksi päivä päivältä, kunnes oltiin Veskelyksessä. Aika taipale sentään! Se oli nyt sitä "parempiin asemiin perääntymistä ja rintaman oikaisemista". Se on kyllä surullista sotatapaa ja vaikuttaa tunteeseen, vaikka se olisi mänttinahkaa. Olimme kuitenkin irroittautuneet vastustajistamme, mikä kuulemma on myös hyvä juttu! Veskelyksessä järjestimme hieman asioitamme eikä meitä sitten huolettanutkaan paljon mikään. Sellaisessa pitkäaikaisessa alituisessa tappelussa kuin Suomessa, Virossa ja Aunuksessa peräkkäin vaeltaessa kehittyy jo tottumuksesta toinen luonto. Se on totta. Tänään elää — mutta huomenna kuolee. Ei sitä muista ajatella.

Parin kolmen päivän kuluttua marssimme jälleen rivistössä itään ja etelään päin. Mitä sydämellisin helle leijaili yllämme ja jauhomainen hiekkapilvi seuraili meitä uskollisesti. Kunnaita ylös ja alas kiemurteli tie. Taisipa olla Aho-niminen kylä, johon pysähdyimme. Sieltä lähetti komppanianpäällikkö Havas joukkueen melko kauas etelään Ylijoelle odottelemaan vastakavereita.

Lepäilimme nälkäisinä, sillä ruoka loppui nyt kokonaan. Vaihteeksi harjoiteltiin asentoa ja ojennusta ynnä vähän muitakin temppuja. Pidettiinpä oikein kivääritarkastuskin. Siellä Ylijoella toimi pomona pienikasvuinen jääkärivääpeli Lindström ja hän lähetteli sapuskan noutajia tämän tästäkin. No, eihän sitä ollut. Takaisin vaan ja koettakaa pärjätä! Ja niin ne poika-parat olivat langenneet omavaltaisuuteen teurastamalla pari lammasta antaen niistä tietysti kuitin! Nälkä on sellainen! Siitä sitten koituikin hieman ikävyyttä kunnon jääkärivääpelille. Olisi vain pitänyt kestää ja vaikka kuollakin!

Sitten tuli ensimmäinen viesti, että vastustajat ovat saapuneet. Ylijoen toisella puolella partioiva ryhmä oli vaihtanut kohteliaisuuksia sopivan matkan päästä "suomalaisten" kanssa ja yksi pojista sai luodin rintaansa. Muttei kuollut. Aika virkeänä hän selosti tapaukset. Sairaanhoitajattaret ottivat sitten pojan, 18-vuotiaan hakkapeliitan huostaansa. Kuinka hänelle sittemmin kävi, en tiedä. No, meille tuli hoppu tulilinjalle. Ruokaa ei ollut vieläkään. Ehkäpä ei enää tarvittaisikaan.

Kuulakkaassa kesäillan rauhassa marssi naurettavan piskuinen joukko salotietä. Suusta suuhun kierteli "Maku"-paperossi a—b—c-tilauksina, kunnes viimeinen sai suuhunsa vielä kuuman holkin. Se lievitti nälän tunnetta. Hiljaiseen kylään saavuimme hiljaisina puoliyössä. Joki kaarsi kylää ja vieritteli vesiä rauhallisesti korven kätköihin. Jääkärivääpeli selosti tilannetta melkein kuiskaten. Kylä oli tuollainen tavallinen karjalainen yksirivinen tylsän kulman muotoinen taloryhmä, joka noudatteli joen rantaa. Kulmassa oli kansakoulukin. Tuolla etuvasemmalla kuulsi laaja järvi. Vastapäisellä joen puolella jumotti vain synkkä metsä salaperäisenä. Sieltä *ne* tiisailevat!

Perehdyttiin asemiin saman tien. Komppanianpääl-

Karjalan miehiä Aunuksen retken alussa. Valok. A. Peltola.

Majuri Paavo Talvelan rykmenttiä Prääshassa v. 1919. Valok. A. Peltola.

likkö valitsi "staabikseen" ensimmäisen talon. Minä sain lohkokseni kylärivin loppupään aina niemen kärkeen asti. Siellä kasvoi kauraa ja ohraa — suojaa siis, mutta kiellettiin tallaamasta! Ja töpinäksi heti. Tuonne pikakivääri! Tuonne raskas! Suojavalleja, naamioita! yhteyden pito, perääntymistiet ynnä monta muuta pientä ja tähdellistä. Risainen kone vain kokoon!

Tuolta etuvasemmalta kaukaa ahon laelta kuumotti kylän tapaista. Kai pian nykästään. Kyllä hakaukseen pistetään! Nukuttiin loppuyö. Pojat vartioivat.

Kului näin useita päiviä. Tulimme jo vähitellen tutuiksi ärtyisten partiokahakoitten muodossa naapureihin. He eivät asettuneet ihan jokirantaan. Pysyttelivät näköjään taaempana Kiviniemen kylässä. Valmistelivat.

Matkan päässä kyhjötti suuri sysimiilu. Sen taakse hiipivät viholliset pimeimmällä ja sieltä räväyttivät kiukkuisen yhteisjymäyksen. Konepyssymme haukahti vihaisesti. Kaamea kaiku hukkui öiseen korpeen. Ja sitten jatkui hiljaisuus.

Järjestettiin yhteispartio Hyrsylään. Sinne mennessä täytyi kulkea joen yli vihollisen puolelle 10 kilometriä korpipolkua ja välillä kapulasiltoja pitkin. Se oli surkea reitti. Ellei puolimatkassa tavannut Hyrsylän partiota, oli mentävä perille. Se vei aikaa. Ei tiennyt kuinka käy kullakin kerralla. Saivathan ryssäsuomalaiset sen selville. Niinpä lähettämäni partio ei eräänä päivänä enää mennyt perille eikä tullut takaisinkaan.

Ryhmä rohkeimpia poikia mukaan ja niin läksin illalla haeskelemaan sitä. Varovasti, varovasti! Mutta täytyi joutuakin! Pari miestä kaukana edellä tarkat neuvot tajunnassa ja yksi samoin takana. "Pääjoukko" välissä! Ei mitään näy pitkiin matkoihin. Mutta vihdoin pienen yksinäisen aukean keskipaikkeilla tiellä selvisi asia. Siinä makasivat vainajina molemmat pojat, ammuttuina, pistettyinä ja muutenkin ruhjottuina. Siinä olivat "toverit ja tavaritshit" olleet mielityössään! Kuten shakaalit ja hyeenat!

Vielä palanen matkaa eteenpäin, sitten takaisin. Kivääreistä remmit irti. Niillä sidoimme soturivainajat tukeviin aidaksiin ja veimme heidät mukanamme. Missä lienevät kyyryilleet "toverit", mutta rauhassa saimme palata.

Sitten saapui rintamapaikallemme Heimolaisen tykkipatteri. Eräänä iltapäivänä se pommitti ryssän asemia ja Kiviniemi paloi roihuna. Nukkukoot puun oksalla! Myöhemmin olivat viholliset tehneet saman Ylijoen kylälle. Silloin en minä enää ollut siellä.

Tulipa lisää poikiakin, joitakin. He olivat uusia. Myöhässä!" ajattelin, "peli on menetetty". Kuinkapa olisi pahaisista poikasista muodostettu joukko, sellaisin varusteluin kuin meillä oli, pystynyt valtaamaan kokonaisen valtakunnan kokoista aluetta suurvallalta ilman toivottua virallista apua. Minulla ei ollut enää sitoumusta. Niitä oli jo parikin palveltu selväksi. Öisin tarkastellessani asemia ja vartiomiehiä mietiskelin itsekseni tapahtuneita. "Turhaa on tämä sätkyttely enää. Eivätkö menetetyt uhrit jo riitä"? Kaikki oli kiertynyt ihan lopulle. Paljosta vartiovoimista väsyivät pojat yhä enemmän. Vartiomies nukahti vaarallisella paikalla. Partiot näkivät näkyjä. Roiskivat laukauksilla vimmatusti jokaista tummaa pilkkua. Eihän sellaisesta enää! Vahingoksi peräti! Niin tulimmekin Havaksen kanssa siihen päätelmään, että lähdemme pois. Olimmehan toimineet jo kauan vain henkisen velvollisuuden tunteen pakoittamina paremman toivossa. Mutta apua vaan ei kuulunut. Vihjailtiin, että minusta tehtäisiin komppanianpäällikkö mikäli haluaisin jäädä. Mikä kunnia! Olin juopua tunteistani tuota ajatellessa. Mutta keskustelu Havaksen kanssa pysytti pään kylmänä.

Pataljoonan komentaja, kapteeni Hämäläinen ilmestyi paikalle. Hänelle ilmoitimme asiammme ja esitimme eronpyyntömme. Hän hyväksyi sen. Uudet päälliköt saapuivat ehkä Veskelyksestä? Heille annettiin tarkat selostukset kaikesta ja selvä oli. Raskas hyvästijättö, jolloin kyynelkin vierähti. Sitten "dorokaa" pitkin kotipuoleen. Olipa siinä taivalta! Koirinojalla laivaan ja Karjala jäi taakse kolkkoihin kokemuksiinsa. Paljon se on tähän asti kokenutkin, paljon itkenyt. Eikö Suuri Jumala näe tuon piskuisen kansan kärsimyksiä? Kansan, joka on puhdas, tahtoisin sanoa: tekopyhän "kulttuurin" saastasta. Me heimosotureiksi itsemme ristineet olemme kaikkemme koittaneet. Eikä tuli meistä sammu! "Sillä joka auraan tarttuu kyntääkseen, älköön taakseen katsoko".

J. S. Bergman.

Tuuloksen jokisuu ja aava Laatokan ulappa.
Valok. Collan.

Aunuksen nousevaa polvea ja heimosotureita v. 1919
Valok. A. Peltola.

Muistelmia „Marttinan retkeltä“

Ollessani Lahdessa kuulin kerrottavan, että Karjalan Metsäisssit olivat nouseet taisteluun Karjalan ja Aunuksen vapauden puolesta, samoinkuin siitä, että varusteltiin jollakin yksityisellä taholla retkikuntaa Aunukseen sieltäkäsin apua antamaan pohjoisempana taistelevılle.

Kun oli saatu lähempiä tietoja asiasta, lähti meitä viisi lahtelaista Viipuriin retkikuntaan yhtyäksemme.

Viipurissa kokoontui meitä kaikkiaan 60 miestä tälle matkalle, "josta ei tarvitse paluuta odottaa". Kaikki matkavarustukset kuntoon saatua lähti retkikunta luutnantti Marttinan johdolla rautateitse Käkisalmeen, josta Laatokan yli alkumatka suoritettiin laivalla ja lopputaival hevosella Salmiin Mantsinsaareen. Sinne jätettiin liiat matkavarusteet. Muutamia miehiä jäi jo täällä pois retkikunnasta. Yöllä sitten ajettiin hevosilla rajan lähelle eräälle torpalle, johon pysähdyttiin viimeisiä järjestelyjä suorittamaan.

Saatiin aunukselainen opas johtamaan meidät suorinta tietä Syvärille, jossa tehtävänämme oli räjäyttää Muurmannin radan sillat, estääksemme vihollisen kuljettamasta apujoukkoja pohjoiseen. Matkavarusteet, eväät, ammukset y.m. sijoitimme kahden miehen vedettäviin kelkkoihin. Yöllä kello 12 maissa ylitimme sitten rajan.

Matka kävi asumattomia korpia myöten. Kyliä kierrettiin ja yöt vietettiin metsissä nuotioiden ääressä. Keli oli raskas hiihtää ja kelkat kiusallisia vedettäviä. Pari vuorokautta taipaleella oltua katosi opas ja olinpaikkaamme tarkemmin tutkiessa huomasimme olevamme jälleen rajalla, samassa paikassa mistä olimme matkalle lähteneetkin. Pysähdyttiin pariksi päiväksi lepäämään. Saatiin samalla uusi opas. Epäkäytännöllisiksi osottautuneista kelkoista luovuttiin ja kaikki tavarat pakattiin reppuihin. Sitten työnnyttiin uudestaan taipaleelle.

Nyt pidimme itsekin suunnasta enemmän huolta, vaikka huomasimme oppaamme luotettavaksi. Päivät hiihdettiin ja yöt nukuttiin heinäladossa tai havuvuoteilla nuotioiden ääressä. Tällöin paljastui useimpien retkeläisten kokemattomuus korpien kulkemisessa. Suurin osa miehistä oli metsävaelluksiin tottumattomia. Retken johtajaa lukuunottamatta, oli päällystömme samanlaista. Sitäpaitsi oli retkikuntamme meille määrättyä tehtävää varten tarpeettoman suuri. Yksi kuudesosa olisi riittänyt ja kyennyt varmemmin sen suorittamaan. Kun meidän tuli välttää asuttuja seutuja, yöpyä nuotioiden ääressä tai heinäladoissa, tulivat kaikki epäkohdat räikeinä esiin. Monet miehistä eivät osanneet erottaa keloa tuoreesta puusta, vaan hakkasivat jälkimmäisen eivätkä saaneet sitten tuoreista puista tekemäänsä nuotiota palamaan. Pieniin heinälatoihin yövyttäessä eivät niihin kaikki kunnolla mahtuneet ja monet eivät ymmärtäneet peittää jalkojaan y.m. heinillä välttääkseen paleltumista, vaan heittäytyivät märkinä ja hikisinä suoraan heinien päälle palelluttaen itsensä. Minulla ei ollut omalta kohdaltani mitään hätää, olinhan Perä-Pohjolan ja Lapin korpia pommari- ja etappimatkoilla maailmansodan aikana kulkiessani korpielämään tottunut. Samoin eräs toverini Müller-niminen mies, joka aikaisemmin oli yksinään retkeillyt Muurmannin radan siltoja räjäyttelemässä. Opastin hänen kanssaan ryhmämme miehiä tulemaan korvessa toimeen ja hyvin tultiinkin. Vieläpä päällystökin kävi tulillamme oppia ottamassa.

Nelisen vuorokautta kuljimme oppaamme johdolla. Sitten pääteltiin voitavan tulla toimeen ilman hänen apuaan ja päästettiin hänet kotiinsa. Noin viikon matkattuamme tulimme Koilampi-nimiseen kylään 40 km päähän Aunuksen kaupungista. Otimme taistelutta kylän haltuumme, asetuimme taloihin lepäämään, asetettuamme vahdit ympäristölle. Kello 3 tienoissa aamuyöllä heräsimme sikeästä unesta kiväärien paukkeeseen ja kuulien vinguntaan. Unisina ja hätääntyneinä syöksyimme ulos taloista. Siinä kiireessä monelta unohtuivat sukset, reput ja ensiapulaukut makuusijoilleen. Kun ei ollut tietoa mihin pääjoukko kokoontui, koetin pitää huolta oman ryhmäni miehistä sekä lahtelaisista, etteivät ne pimeässä joutuisi erilleen. Juoksimme vastakkaiselle suunnalle kuin mistä ammuntaa kuului ja pysähdyimme kylän lähelle erään lammen jäälle. Jäimme siihen pariksi tunniksi yhden miehen vuoroin vartioidessa näkyisikö tai kuuluisiko mistään vihollisia tai omia miehiä tulevaksi. Kun ketään ei kuulunut eikä näkynyt, ei omia enempää kuin vihollisiakaan, oletimme toisten jääneen kylään bolshujen vangeiksi. Joukkomme käsitti nyt 11 miestä, mukana m.m. tri Pentti ja vänr. Knaappila. Olimme vielä vähän hämäännyksissä. Useimmalta mieheltä puuttui varusteet ja noin kolmannelta osalta suksetkin. Mikä nyt neuvoksi? Hyvät neuvot olivat kalliita. Kun toisilla ei ollut parempaa ehdotettavaa, esitin paluumatkaa toisia teitä kuin tullessa. Knaapilalta löytyi kartta ja kompassikin. Kerroin miehille entisistä matkoistani ja sanoin, että olen tottunut metsissäkin outoja teitä kulkemaan. Kun on kartta ja kompassi käytettävänä, koetan johtaa joukon onnellisesti Suomen puolelle, jos uskotaan komento minulle. Tähän miehet suostuivat. Annoin sitten ohjeet kulkemisesta ja määräyksen, että jos ken kuulee jotain ihmisten lähellä oloa ilmaisevaa ääntä, koiran haukuntaa, puun hakkuuta t.m.s., on siitä heti toisille tiedoitettava.

Alotimme ikävän paluumatkan. Pyroksyliinin ja muut raskaat tarpeettomat tavarat heitimme pois. Suksimiehet kulkivat edellä ja jalkamiehet perässä latua myöten. Teiden yli kulkiessa otettiin sukset kainaloon ja kuljetettiin tien yli takaperin jälkien

Kirjoittaja Viron retkellä patteriston vääpelinä.

harhauttamiseksi. Kartoimme kaikkia asuttuja tienoita. Kenellä oli lumivaippa, hän oli onnellisessa asemassa, sillä se suojeli muita vaatteita kastumasta ja kuivui nopeasti nuotiolla.

Matka oli raskas. Väsymys oli suuri ja eväät vähissä. Eräänä päivänä tavattiin korvessa metsämies, karhunampuja, jolta tiedusteltiin oliko kyliä lähellä. Sanoi olevan ja kehoitti huoleti menemään lähimpään kylään sekä kääntymään siellä suoraan kylänvanhimman puoleen, jolloin saisimme kyllä syödäksemme ja eväitäkin matkalle. Meillä ei ollutkaan enää muuta jälellä kuin suolaa ja ruisjauhoja, joista keitimme velliä lumesta sulatettuun veteen.

Kun olimme saavuttanut Luumäen kylän, huomasimme vänrikki Knaapilan kadonneeksi joukostamme. Ollen ruumiinrakenteeltaan heikko, hän väsyi usein. Epäilen hänen jääneen hienotunteisuudestaan pois joukostamme, ettei joutuisi rasitukseksi toisille, koska hän kuuli päätöksemme, että vaikka paareilla kantaisimme hänet kotiin. Myöhemmin kyllä kuulin kerrottavan hänen, meistä väsyneenä jättäydyttyään, menneen ryssäin kenttävartiolle, missä hän olisi ampunut mauseristaan muut panokset ryssiin, mutta viimeisen säästänyt omaan päähänsä ja kuollut siten todella sankarillisen kuoleman. Kuinka todenmukainen on tämä kertomus, sitä en tiedä, mutta meihin hänen äkillinen katoamisensa kyllä teki järkyttävän vaikutuksen.

Kylästä saimmekin ruokaa ja matkaohjeita. Uskalsimmepa kulkea toistenkin kylien kautta. Jopa voimme ottaa hevoskyyditkin meitä Suomen rajalle kuljettamaan. Mutta noin puolentoista penikulman päässä rajasta täytyi jättää kyytihevoset ja alottaa taas matkata suksin ja kävellen. Pääsimme erääseen taloon, jossa saatiin ruokaa ja levähdettiin. Näkyi puhelinjohtoja. Tiedustelin onko venäläinen rajavartiosto lähellä. Sanottiin johtojen vievän sinne, mutta se on kauempana rajan lähellä.

Syötyämme ja eväitä mukaan saatuamme lähdimme virkistyneinä ja valoisin mielin oppaamme johdolla kohti rajaa. Matkaa arvioivat rajalle olevan noin 15 km. Pahoista kokemuksista oppineena en luottanut liikoja oppaaseen, vaan kuljin oman harkintani mukaan Knaapilalta saamani kartan ja kompassin avulla. Tehtyämme matkaa 2 päivää jouduimme noin 5—6 km rajasta, jolloin huomasin oppaamme vievän meitä liiaksi vasemmalle. Tästä huomautin toisillekin ja mainitsin heille epäilykseni matkan harhasuunnasta. Tuli väittely oppaan suunnasta ja minun suunnastani, jonka aikana oppaamme katsoi parhaaksi hävitä pimeän turvin omille teilleen.

Tämän huomattuani vaadin jyrkästi, että matkaa on jatkettava yhtämittaa ilman lepoa niin kauan kunnes ollaan omalla puolella ellemme halua ryssiä niskaamme tuon oppaamme yllyttäminä, ja niin lähdettiin sakean pyryn seassa ponnistamaan yön selkään kohti rajaa. Jonkun tunnin kuluttua äärimmäisen väsyneinä saavuimme erään suon reunaan. Siihen jätin miehet suojaan ja itse lähdin suksilla suolle tarkastelemaan mahdollisia kiintopisteitä. En tarvinnut kauan tarkastellakaan, kun taivasta vasten häämöitti valtava rajalinja, jolla itse seisoin. Huusin miehiä tulemaan luokseni ilmoittaen heille sen ilon, että olemme rajalla, mutta tätä he eivät tahtoneet ottaa todeksi millään ehdolla.

Päästyämme suon reunalla olevan mäen alle, miehet aikoivat väsymyksen pakosta käydä yöpymään, mutta erään onnellisen sattuman johdosta ei siitä tullut mitään. Kävi näet niin, että kirveemme hävisi käsistämme lumeen, josta sitä ei etsiskelyistä huolimatta löydetty millään. Ehkä tämä "onnettomuus" olikin kohtalon määräämä, sillä noin 200 m päässä oli venäläinen kenttävartio, josta leiritulemme olisi varmasti keksitty ja silloin olisi väsyneiden miesten osa ollut loppuun näytelty vieläpä omalla puolella rajaa. Taivallettuamme noin 200 metrin matkan pääsimme onnellisesti Kanaprojärven kylään. Ilmoittauduimme suomalaiselle kenttävartiolle ja seuraavana aamuna pääsimme Orusjärveltä tulleiden hevosten kyydillä Salmiin, josta saimme kenttävartiolle luovuttamamme aseetkin takaisin.

Päivää ennen meitä olivat vänrikki Marttinan miehetkin saapuneet sinne. Marttina tuli minua tervehtimään ja samalla kiittämään onnellisesta paluusta. Hän ilmoitti, että alkujaan 60 mienisestä joukostamme oli nyt enää jälellä vain 23.

Näin oli päättynyt tämä vaivalloinen, muistorikas matkamme. Sillä oli kysytty suomalaisten miesten sisua kestämään niitä vaivoja, joita tällaiset retket tarjoavat. Monien sisu petti, kuten eräänkin vääpelin, joka ryhmineen kääntyi Viteleen joelta takaisin, kun suksenpohjat kastuttuaan jäätyivät. Toisia retkeläisiämmehän kääntyi jo Mantsinsaaresta takaisin ja sitten pitkin matkaa niitä tippui tiepuoleen, kuka jalan palelluttaneena, kuka minkin syyn takia. Mutta useimmat täyttivät suomalaiseen tapaansa lupauksensa suorittaen matkan ja kestäen sen kaikki vaivat ja rasitukset, kuten kunniastaan pitävälle miehelle kuuluukin. Nyt ei matkasta ole kuin muistot jälellä.

Paavo Koskinen.

Et Karjala kallis sä sortua saa . . .

(Kirjoittanut luutnantti Kustaa Järventaus Vienan rintamalla vuonna 1918)

Et Karjala kallis sa sortua saa
Enää alle sortajan kalvan
Sun edestäs käymme me taistelohon
Vaikk' kautta kuolonkin maljan.

Olet Karjala maata sa heimomme myös
Sun kieli on sama kuin meidän
On Kalevala, Kanteletar sinun työs
Siitä ikuinen kunnia heidän.

Sun mieli vaikk' reipas se pohjaltaan
Oli taantua sortajan valtaan
Nyt enää et Karjala nukkua saa
Tartu veljesi voittavaan kalpaan.

Sun edestäs käymme, sua vaalimme
Kuni äsken myös edestä Suomen
Et Karjala kallis sä sortua saa
Sulle koittava uusi on huomen.

Eräs retki Muurmanskiin

Elimme ja vaikutimme vahvasti Petsamossa v. 1920 tehtävänä "Suomen valtion omaisuuden suojelu" — epävirallisesti olin majuri Walleniuksen määräyksestä jo kerinnyt tulla Petsamon punakaartin päälliköksi, tosin epäonnistuen, saaden epäluottamuslauseen ja viralliset potkut kaartin yleisessä kokouksessa Petsamon Parkkinan kylässä. — Millerin valtakausi oli Muurmanskin rannikolla loppunut kauhistuksella ja punaiset hääräsivät siellä täyttä häkää. Eihän Petsamon passannut olla huonompi. Kiireellä sinnekin perustettiin "kaarti" ja meidän oli pakko ensi aikoina elää punaisten kanssa sulassa sovinnossa, sillä päävoimamme, kokonaista 30 miestä, oli liian heikko ryppyilemään heidän kanssaan julkisesti. Ensimmäinen vaikuttavampi erimielisyys syntyi, kun Petsamon kaarti saapui miehissä majapaikkaamme alaluostarille ja ilmoitti vaatimattomasti tahtovansa tappaa Millerin meille aikoinaan lähettämän yhdysupseerin, vänrikki Lewitskyn. Satuimme silloisen kapteeni Autin kanssa paikalle ja koska en minäkään, kaartin päällikkö, suostunut heidän jalomieliseen ehdotukseen, kutsuttiin minut seuraavana päivänä Parkkinaan "korkean neuvoston" eteen ja me erosimme toisistamme — eikä taidettu itkeä kummallakaan puolella.

Tästä lähtien elelimme erikseen. Punakaarti piti pääpaikkana Trifonankylää, me edelleen lihoimme ja jaksoimme hyvin alaluostarilla. Välillemme jäi viitisen kilometriä "ei kenenkään maata", jossa sekä me että punaiset liikuimme.

Saimme sitten punakaartin välityksellä Muurmanskista pyynnön, että yhdistäisimme Petsamon lennätinlangat sinne heille käsin, jotta saataisiin neuvotella isännyydestä. Yhdistimme, neuvottelimme, mutta sovintoa ei syntynyt. Pääasiallisena syynä tähän oli se, että Muurmanskin neuvosto vaati meitä hetimiten pakkaamaan tavaramme ja painumaan vanhaan Suomeen. Mutta Helsingin "fiskaalit" taasen käskivät jäämään Petsamoon. Loppujen lopuksi pyydettiin Muurmanskista käsin, että sinne lähetettäisiin neuvottelijoita, luvattiin, ettei heille mitään tapahdu ja että neuvottelijat saavat olla sähkösanoma- ja puhelinyhteydessä Petsamoon ilman minkäänlaista sensuuria. Wallenius tiedusteli vapaaehtoisia, Koivisto ja minä ilmoittauduimme ja seuraavana päivänä lähdimme Petsamon alaluostarista poroilla kohti Kuollaa ja tuntemattomia kohtaloita.

Ajelimme komeasti sanilla ja kolmivaljakolla vähän toista vuorokautta vallan paljakkotunturia ja pääsimme vihdoin Muotkan kylään, jossa vaihdoimme poroja ja opasta ja jatkoimme matkaa Kuollan kaupunkiin. Sinne saavuimme eräänä kauniina aamuna sangen varhain. Ajoimme röyhkeästi suoraan rautatieasemalle, mutta siellä yritti tulla jauhot suuhun, sillä asema oli miltei täyteen pakattu voitonhuumassa olevia vallankumoussotilaita, jotka olivat muutakin nauttineet kuin kansalaisluottamusta. Odotimme kiltisti muutamassa nurkassa etelästä tulevaa junaa ja tarkkailimme sillä aikaa lippuluukkua, sillä meidän oli tärkeätä tietää, saisimmeko lippua noin vaan ilman muuta, vaan tarvittaisiinko mitään "proopuskaa". Lippuja myytiin kuitenkin haluaville kuin sahtia vaan, sillä lipunostajia oli vähän. Suurin osa ajoi ansioittensa perusteella vapaamatkustajina.

Menin viime tingassa ennen junan lähtöä luukulle ja pyysin röyhkeästi kaksi lippua Muurmanskiin. Kiiruhdimme junaan, jossa oli vallan suomalaisia toisen luokan vaunuja, — kaikki sametit ja messinkiosat painon vähentämiseksi poistetut — ja rullasimme kauheasti tärisevässä vaunussa kohti päämäärää, Muurmanskin kaupunkia.

Perille saavuimme kaikki hampaat tallella ja suolet jotakuinkin paikalla. Muurmanskin asemalla vasta näytettiin meille köyhälistön komeutta, sillä asemalla oli meitä odottamassa oikein hevoskolmivaljakko. Se oli kuulemma ollut joka junalla jo parin päivän aikana. Olimme kaiketi senverran epäluotettavan näköisiä, että kuski osasi heti tulla luoksemme kysymään, olimmeko me Petsamon lähettiläitä. Nostimme nenämme tuuman verran korkeammalle ja ilmoitimme — katsottuamme ensin ympärille, että joko kaikki sen huomaavat — olevamme odotetut "fiskaalit". Istuimme rekeen ja lähdimme vinhaa vauhtia neuvostoa kohti. Siellä otettiin meidät ystävällisesti vastaan, tarjottiin ruokaa vallan ryyppyjen kanssa, osoitettiin huoneeseen ja käskettiin levätä. Iltapäivällä piti olla ensimmäinen neuvottelu. Lähetimme sähkeen Petsamoon perilletulostamme, loikoilimme ja ihmettelimme minkälaiseksi iltaneuvottelu muodostuisi.

Iltapäivällä meidät haettiin neuvotteluun. Salissa istui pöydän ääressä kolme suomalaista ja kaksi ryssää, tyyriin näköisiä proletaareja kaikki. Tämä neuvottelutilaisuus ei kuitenkaan vienyt vielä mihinkään ristiriitaan eikä tulokseen, huovattiin ja tunnusteltiin vain. Asia selvisi myöhemmin: toverit eivät vielä oikein tienneet kuinka kovana passaa olla, sillä Mustanmäen aseman seuduilla riehui taistelu vielä paraikaa eikä Muurmanskissa tiedetty varmaan vielä, kuinka kauan siellä satulassa pysytään, jos Mustallamäellä käy heikosti. Sitäpaitsi seurasta puuttui vielä itse ylikomisaari — tämä osoittautui sittemmin oikein rehdiksi suomalaiseksi, joka jo kymmenkunta vuotta oli elänyt rannikolla kalastajana. Se seikka, että neuvottelut venyivät, oli meille vain mieliksi, sillä me tiesimme jo Petsamosta lähtiessämme, että meille oli jääkäriprikaatista tulossa sata miestä apuväkeä, ja tarkoituksemme olikin venyttää neuvotteluja mahdollisimman pitkiksi, jotta tuo joukko ehtisi perille.

Illalla lähdimme sitten Koiviston kanssa käymään Suomen entisessä konsulaatissa, sillä sellainenkin laitos oli kenraali Millerin aikana täällä toiminut. Konsuli oli nyt kylläkin Norjassa ja yritti sieltäkäsin toimittaa meille Petsamoon muonatarpeita, mutta sihteerin piti vielä oleskella paikkakunnalla. Tulimme perille ja konsulaattihuoneustossa oli meitä vastaanottamassa suulaimpia ryssiä mitä olen ikinä tavannut, kieli lauloi lakkaamatta ja jos ukko hengästyi ja lepäsi hetken, säesti hänen suomalaissyntyinen rouvansa miltei yhtä sujuvasti. Pääsimme selville siitä, että herrasväen nimi oli Bachtin, että he olivat

kauheita porvareita, että sihteeri, joku Itkonen, oli kauhea punikki, joka oli, myytyään ensin konsulaatin koko irtaimiston, lähtenyt vapaaehtoisena muitten punaisten kanssa rintamalle ja että he olivat koettaneet ylläpitää konsulaattia kaikessa hiljaisuudessa ja suurilla henkilökohtaisilla uhrauksilla. Kun he kuitenkin kuulivat, että meillä ei ollut valtuuksia konsulaattia varten, he huudahtivat hämmästyksestä ja rupesivat kovasti pelkäämään, että heille tulee kovasti ikävyyksiä, jos me käymme heillä. Vielä kuultuansa, että me tahdoimme luettelon kaikista, joille oli annettu passeja konsuli Lampion poislähdön jälkeen, he arvelivat, että me emme mitenkään enään voi heille tulla, sillä silloin perisi meidät ohranan leipä. Rauhoitimme heitä ja kyselimme, mistä voisi saada Petsamon seurakunnan kirkonkirjat, sillä pater Arvi, kirkkoherra Järventaus, joka Petsamossa oli Suomen hallituksen valtuutettuna edustajana, oli näistä kirjoista erittäin huolissaan. Emme silloin vielä arvanneet, että saimme olla tyytyväisiä, että omat nimemme toistaiseksi säilyivät kirkonkirjoissa ja teimme sopimuksen Bachtinin kanssa, että hän runsasta korvausta vastaan toimittaa meille nämä kirjat. Bachtin sai korvauksen puhtaassa Suomen rahassa, mutta senjälkeen häntä en ole nähnyt enempää kuin kirjojakaan. Myöhemmin selvisi, että konsulaatin sihteeri Itkonen ei suinkaan ollut rintamalla, vaan vankilassa, josta hänet sitten pakkomobilisoitiin sanitääriksi punaisten retkelle Petsamoon. Bachtin oli oikea pääkiero itse, hän se oli konsulaatin omaisuuden hävittänyt ja käyttäen konsulaatin leimoja ja lomakkeita ja päiväämällä passeja paria kuukautta vanhemmiksi hän oli oikein tukussa myynyt niitä Suomeen. Toivottavasti näillä passeilla ei sentään päästy pitkälle potkimaan, vaikkakin täytyy ihmetellä tietojen tarkkuutta, joita punaisilla meistä jo tällä hetkellä oli. Esimerkkinä voin mainita, ettei kukaan Petsamosta lähtiessämme tiennyt mistä joukko-osastosta apujoukko meille on lähetetty, se vain tiedettiin, että joukko on jääkäriprikaatista. Eräässä neuvottelussa nyt paria päivää myöhemmin ilmoitti neuvoston puheenjohtaja meille, että hän kyllä alkaa ymmärtää, miksi me pitkitämme tahallamme neuvotteluja ja, meidän näytettyämme tyhmää naamaa, hän ilmoitti meille, että sinä ja sinä päivänä lähti Tampereelta sata Kajaanin sissiä erään luutnantin johdolla Petsamoa kohti. Olimme ällikällä lyödyt, tulimme vielä tyhmemmän näköisiksi ja ilmoitimme voivamme valalla vannoa, että tämä oli enemmän kuin mitä me tiesimme — niinkuin olikin.

Seuraava päivä kului vielä toimettomuudessa, kuljimme vapaina kaupungissa ”vallankumouksen suojatteina”, saimme Petsamosta lähetetyn sähkeenkin. Mutta sitten muuttui ääni kellossa. Mustallamäellä oli taistelu päättynyt punaisten voittoon ja mekin saimme sen kohtapuoleen nahoissamme tuntea. Ensin kiellettiin kulkemasta ulkona, sillä muuten neuvosto ei voisi vastata turvallisuudestamme, senjälkeen muutettiin meidät komeasta huoneestamme pieneen puolipimeään koppiin. Tämän jälkeen otettiin meiltä taskuaseet pois ja asetettiin vartio oven eteen — ja vähitellen huomasimme olevamme vankina eikä meillä ollut enää muuta asettakaan kuin huonosti tehdyt nastahampaat. Lähetimme erinäisiä sähkeitä Petsamoon sekä selväsanaisina että chifferillä, mutta Petsamo vaikeni itse-

Koivisto ja kertoja lähdössä ”Murmanskin retkelle”.

pintaisesti — sinne eivät tulleet perille meidän lähettämämme sähkeet.

Nyt alkoi puolijännittävä aika. Meitä kuljetettiin ”Neuvottelutilaisuudesta” — lue: kuulustelusta — toiseen, meitä käytettiin Kuollassakin saakka, selitettiin, ettei ”Lahtari-Suomelle” ikinä luovuteta tuumaakaan pyhän Venäjän maata ynnä muuta yhtä hauskaa. Loppujen lopuksi äijät yltyivät houkuttelemaan minua omiin riveihinsä. Koivisto katsottiin kai upseerina ja jääkärinä toivottomaksi tapaukseksi. Tyydyttiin syljeskelemään hänen naamaansa ja kutsumaan koiraksi. Minua kutsuttiin reiluksi mieheksi ja toivottiin saada vielä nähdä minut saman punaisen lipun alla.

Päivät kuluivat hiljalleen kopissa ja virkistävien kuulustelujen vaihdellessa, Koivisto istui kopissa, tutki filosofiaa ja teki muistiinpanoja vihkoonsa, minä kuljin kopissa, kiroilin ja tupakoin vahvasti, jutustelin vartiomiehiä ja rupesin hiljalleen suuttumaan. Monissa kuulusteluissa olimme jo vaatineet poispääsyä, mutta aina vaan oli esteitä. Suunnittelimme pakoakin. Koivisto antoi jo upseerisanansa syntien anteeksisaannista eräälle viipurilaiselle punaiselle, joka ei viihtynyt kaikennäköisten vinosilmäin kanssa, mutta sopivaa tilaisuutta ei ilmennyt ja viipurilainenkin perui lähtönsä viime tingassa.

Näimme vihdoin ikkunastamme kuinka sotatarpeita lastattiin satamassa pariin kuljetuslaivaan. Koivisto päätteli, että niillä viedään joukkoja meikäläisiä vastaan Petsamoon. Silloin meille tuli lähtökiire, sillä arvelimme, ettei Petsamo kuitenkaan meikäläisillä pysy, ja jos joukko sieltä perääntyy vanhaan Suomeen saakka, jää meille liian pitkä pakomatka. Tässä kirjoituksessa edellä mainittu neuvoston suomalainen puheenjohtaja hommasi kaikessa hiljaisuudessa meille porot ja yhtenä iltana painuimme vaatimattomasti ja äänettömästi tuntureille. Emme muistaneet nyt katsoa, huomaavatko kaikki, että menemme. Hylkäsimme jalomielisesti punaisen lipun, jonka olisimme suojaksi saanut, luotimme hampaisiimme ja lähdimme.

Tuntureilla oli sellainen lumimyrsky, ettei sekaan tahtonut mahtua. Mutta vaivalloisen matkan jälkeen tulimme kuitenkin Muotkan kylään ja vaadimme, suuria herroja näytellen, kiireesti porokyytiä Petsamon yläluostariin. Muotkan tulipunaiset äijät luulivat, että meillä oli kättä

pitempää mukanamme ja antoivat, vaikka muristen, meille kuusi härkää ja oppaan ja niin painuimme jälleen tuntureille. Emme oikein viihtyneet ihmisten ilmoilla, tuntureilla oli parempi olo, siellä söimme ja lepäsimme puolisen päivää.

Sitten eräänä pakkasyönä, juuri yömessun aikana, ilmestyi karavaanimme yläluostariin. Isä Leonid selitti meille, että meidän suomalainen pappimme on paraikaa yömessussa. Painuimme kirkkoon — ja taisi siinä kirkonmieskin häiritä kirkonmenoja, sillä meillä oli paljon juttelemista. Ensimmäisen tilaisuuden sattuessa pujahdimme kirkosta ulos. Saimme kuulla ja kerroimme uutisia. Maksoimme kyytimiehelle ja saimme häneltä kuulla, että jos he Muotkassa tiesivät, ettei meillä enempää aseita ollut emme ikinä olisi Muotkasta mihinkään lähteneet. Pahoittelimme, että ukko liian myöhään sai tämän tietoonsa, toivotimme onnellista ja susirikasta paluumatkaa ja jatkoimme pater Arvin hevosella alaluostariin, jossa ukkoherramme, majuri Wallenius majaili. Kuulimme, että nimemme oli jo meinattu poistaa kirkonkirjoista, mutta uskoivat sentään vielä meidän elävän, kun tarkkailivat ruokahaluamme.

Muurmanskissa tapaamamme suomalainen "neuvostofiskaali" otti sittemmin 1. 4. 1920 osaa Salmijärven taisteluun, jossa luutnantti Koiviston ura päättyi, ja täytyy sanoa, että tässäkin taistelussa tämä punainen esiintyi rehtinä miehenä. Punaiset pyysivät keskellä taistelua neuvottelua, molemmin puolin lakkasimme ampumasta ja kaksi miestä kummaltakin puolelta lähti tapaamaan toisiansa. Sopimuksena oli, että ketjut pysyvät neuvottelujen aikana paikallaan, mutta punaisten ketju ei pysynytkään, vaan mies pari kerrallaan heidän ketjunsa siirtyi hiljalleen eteenpäin. Tunsimme selvästi tämän suomalaisen äänestä — ketjujen väliä oli noin 200 m. — kun hän miehiä kielsi siirtymästä. Ja kun punaiset vastoin sopimusta yhtäkkiä avasivat tulen, kuulimme tämän saman suomalaisen kieltävän ja kiroilevan saamatta kuitenkaan miehiä tottelemaan. Rehti ja kunnon mies, vaikkakin harhaanjohdettu suomalainen.

Kurt Teira

VIRALLISET ASIAKIRJAT, JOTKA HEIMOSODIN KOKONAAN TUHOUTUNEINA VERRATEN SISSA OLOSUHTEISSA LUOTUINA JA OSITTAISTAMME OVAT JÄLELLÄ, OVAT PUUTTEELLI-EPÄTÄYDELLISET. TÄLLAISINA NE EIVÄT RIITÄ HEIMOSOTIEN TÄYDELLISEEN JA RIITTÄVÄN OBJEKTIIVISEEN KUVAAMISEEN. SEN VUOKSI NIITÄ ON TÄYDENNETTÄVÄ, JA TÄMÄ TAAS VOI TAPAHTUA VAIN NIIN KAUAN KUIN HEIMOSOTURIT ELÄVÄT — SIIS KAIKKI HEIMOSOTAMUISTOT PIKIMMITEN TALTEEN.

Heimoushenkistä kirjallisuutta

Reino Hirviseppä.

Paul Marttina.

Heimosotia koskeva kirjallisuus on maamme muuhun kirjalliseen tuotantoon verraten jäänyt tähän saakka sangen vähäiseksi. Vaikka vuosina 1918—22 käydyt lukuisat sodat tarjoaisivat loppumattomiin laajempiakin kirjallisia aiheita, ovat ne saaneet toistaiseksi varsin vähän kuvaajia. Kymmenkuntaan teokseen rajoittunee niitten käsittely kun taas aikakauslehdistössä on kyllä tuon tuostakin niistä piirre siellä, toinen täällä. Lienee niin, että noissa sodissa vaeltaneet miehet ovat olleet mieluummin tekojen miehiä kuin historiain kirjoittajia ja kuvausten luojia. Mutta syitä on muitakin, vaikka niitten selvittelylle tämän yhteydessä ei ole aihetta. Epäilemättä on heimosotien käsittely kuitenkin vähitellen laajeneva. Onhan vapaussotaa ja sitä edeltänyttä aktivistista liikettäkin kohtaan viime vuosina herännyt entistä innokkaampaa harrastusta.

Luutnantti *Paul Marttinan* tuonnottain ilmestynyttä teosta *"Miesten syöjiltä sijoilta"* (WSOy.) on mitä parhaiten tervehdittävä ennen kaikkea heimosoturien keskuudessa. Teoksessa luodaan eloisa kuva kirjoittajan omasta toiminnasta mainittujen sotien aikana sekä Vienassa että Aunuksessa. Marttinan retket muitten muassa Muurmannin radan murtamiseksi ovat kyllä lyhyin piirtein ennestään tuttuja ja mainetta saavuttaneita. Nyt ovat hänen reippaat puuhansa saaneet kuitenkin kokonaisen ja kypsän kirjallisen muodon, samalla tosipohjalla pysyvän. Mutta teoksessa ei ole kysymys vain hänen seikkailurikkaitten ja jännittävien retkiensä ja sotapuuhiensa kuvaamisesta. Kirjoittaja, joka on Aunuksen miehiä ja kotikansansa kysymyksiin eläytynyt, on aiheensa puitteisiin taidokkaasti sovelluttanut myös heimoaatteellisia näköaloja sekä harkittuja päätelmiään heimokysymyksen kehityksestä. — Jokaiselle heimosoturille kuuluvaa repäisevää lukemista!

*

Heimosoturien marssin kirjoittaja *Reino Hirviseppä* julkaisi viime vuoden lopulla rikkaan kynänsä tuotteista muodostetun kokoelman isänmaallisia lauluja ja lausuntarunoja nimellä *"Tulen ja valon lauluja"* (Gummerus Oy.) Kokoelmaan sisältyy huomattava joukko vakavamielisiä ja syvän isänmaallisen hengen elävöittämiä runoja, joista monet ovat syntyneet vapautemme ja itsenäisyytemme johdosta vietettyjen juhlien yhteydessä, sekä useita voimakkaita soturimarsseja, niistä "Heimosoturien marssin", "Parolan marssin" ja "Sankariperinnön" mainitaksemme. Hirviseppä, nuoren polvemme tuotteliain runoseppä, on tämän runoutensa kautta astunut korkealle sijalle isänmaallisten runoilijaimme harvalukuisessa joukossa. Uusia suuntia edustavasta runopuvusta ei Hirvisepän runoudessa ole kysymys, vaan soturirunoilijana hän on säilyttänyt vanhan hyvän runouden miehekkään ryhdin ja rytmin. Vain täten hän on aiheissaan päässytkin reippaaseen ja lujaan sanontaansa sekä kielen teräksiseen soinnutukseen ja siten saanut sanottavalleen voimakkaan ilmaisunsa. — Se seikka, että Hirviseppä on runoilijaimme arvoluettelossa julkisuudessa jäänyt ansioihinsa nähden toistaiseksi liian vaatimattomalle tilalle, onkin nähdäksemme johtunut vain siitä, että hän on, varmaankin tahallaan, jättänyt tuon arvostelijain piireissä eräänlaisena runoilijanimen "sesamina" pidetyn kaihorunouden mieluummin julkaisematta kuin antanut sen kustantajien alennusmyynneissä ajelehtimaan. Hän ei ole kallistanut korvaansa vieraille ja epäkansallisille virtauksille, eikä ole lähtenyt ikätovereittensa tavoin ammentamaan aiheita Niilin rannoilta, vaan on isänmaalliskansalliselle hengelle nurjamielisten arvostelijain taholta syöstyjen solvaustenkin uhalla halunnut pysyä lähellä niitä isänmaallisaiheisia lähteitä, kansamme taistelujen ja sotien aihepiirejä, joista vanhemmat runoilijamme ovat kansallista ja isänmaallista mieltä nostattavat runonsa luoneet. Emmekä muuta häneltä odottaisikaan kuin niitten yhä syventävää tutkimusta ja eläytymistä edelleenkin itsenäisyystaistelumme, vapaus- ja heimosotiemme rikkaisiin tapahtumasarjoihin. Isänmaallinen ohjelmistomme odottaa hänessä näitten tekojen tulkitsijaa.

E. K.

Suomen Heimosoturien Liitto

„Heimosoturi"-julkaisun ensimmäisen numeron ilmestymisen jälkeen on liiton toiminnassa runsaan vuoden kuluessa tapahtunut huomattavaa kehitystä. Koska liiton alkuvaiheita käsiteltiin jo ensimmäisessä numerossa, rajoitutaan tässä selostamaan 24. 2. 1935 pidetyn vuosikokouksen jälkeistä toimintaa.

Liiton hallitus menetti v. 1935 kuolleessa everstiluutnantti *Elja Rihtniemessä* erittäin toimintatarmoisen jäsenen. Hänen ennenaikainen poistumisensa on katsottava erittäin suureksi tappioksi heimosoturiasialle jo yksistään senkin takia, että hän useihin heimosotiin osallistuneena omasi niistä laajat tiedot, jotka nyt menivät hänen mukanaan hautaan.

Tappioksi, vaikkakin toisenluontoiseksi, liiton toiminnalle on luettava myöskin kaksi peräkkäistä pääsihteerin vaihdosta, jotka kummatkin ovat johtuneet siitä, että varsinainen virkatyö on estänyt pääsihteerin toimen jatkuvan hoitamisen. Kapteeni *M. A. Aarnio* luovutti marraskuussa 1935 pääsihteerin tehtävät kapteeni *M. P. Parviaiselle,* joka ennen kapt. Aarniota oli toiminut pääsihteerinä, mutta kapt. Parviaisenkin täytyi virastaan johtuvien tehtävien takia erota pääsihteerin toimesta viime edustajakokouksen jälkeen. Kumpikin näistä heimosotureista on suorittanut kiitettävää työtä liiton ja yksityisten heimosoturien hyväksi.

Liiton maakuntaosastojen lukumäärän oltua vuosi takaperin kahdeksan on sen jälkeen 23. 2. 36 pidettyyn edustajakokoukseen mennessä perustettu kolme uutta maakuntaosastoa ja edustajakokouksen jälkeen vielä kaksi, joten toimivien maakuntaosastojen lukumäärä on nyt kolmetoista. Sitäpaitsi suunnitellaan parhaillaan kuuden maakuntaosaston perustamista. Hallitus on hiljattain hyväksynyt maakuntaosastojen väliset rajat. Luettelo toimivista ja perustettaviksi suunnitelluista maakuntaosastoista ja niiden tärkeimmistä toimihenkilöistä on julkaistu toisaalla tässä numerossa.

Liiton työn laajentumista todistaa se, että viime vuoden lopulla hallituksen täytyi hankkia liiton toiminnan keskusahjoksi erikoinen toimisto- ja kokoushuoneusto. Samoin on liiton palvelukseen täytynyt kiinnittää entistä enemmän vakinaista ja ylimääräistä henkilökuntaa. Liiton hallituksella on ollut apunaan erilaisia jaostoja, jotka ovat osallistuneet liiton eri toimintahaarojen järjestelyyn ja työn suoritukseen.

Liiton jäsenmäärä on viimeisen toimintavuoden aikana myös lisääntynyt huomattavasti. Jäsenhankintaa on suoritettu sekä liiton hallituksen taholta suoraan että maakuntaosastojen välityksellä.

Jäsenhankinnan ohella on kerätty pohjaa heimosotien historiallista ainehistoa varten siten, että kunkin jäseneksi pyrkivän on ollut täytettävä heimosotiin osallistumistaan koskeva verrattain laaja kyselykaavake. Tämän lisäksi ovat useat heimosoturit lähettäneet liitolle muistelmia ja valokuvia. Tutkimustyötä pyritään laajentamaan historiallisen jaoston toimesta.

On luonnollista, että liitto tarvitsee monipuolisen toimintansa tukemiseksi rahavaroja. Tätä varten on liitto harjoittanut julkaisutoimintaa julkaisten v. 1935 ev. luutn. E. Kuussaaren teoksen "Suomen suvun tiet". Lisäksi toimittaa liitto "Heimosoturi"-julkaisua, jonka toinen numero nyt tulee julkisuuteen. "Heimosoturin" avulla pyrkii liitto myös saattamaan tarkoitusperiään ja toimintaansa tunnetuksi laajemmissa kansalaispiireissä.

Luutnantti G. A. Sandström-Sammatin haudalle Espoon hautausmaalle heimosoturien ja toverien toimesta syksyllä 1935 pystytetty hautapatsas.

Luutnantti G. A. Sandström-Sammatin hautapatsaan paljastustilaisuus.

Liiton toiminnasta heimosoturien huoltokysymyksen hyväksi mainittakoon, että liiton hallitus on laatinut ja hyväksynyt ensi edustajakokoukselle esitettäväksi perustamansa heimosoturien invaliidi- ja huoltorahaston säännöt. Tätä rahastoa varten on jo olemassa pieni peruspääoma, josta kuitenkaan sen pienuuden vuoksi ei vielä voida jakaa avustuksia. Liiton hallitus on ohjannut ja avustanut yksityisiä heimosotureita invaliidieläkkeen saannissa. Lisäksi ovat maakuntaosastot avustaneet jäseniään työnsaannissa. Huoltokysymyksessä on liitolla suuri ja tärkeä työala edessään.

Liitto ja Uudenmaan maakuntaosasto osallistuivat yhdessä eri järjestöjen kanssa Vienan-Karjalassa haavoittuneen ja haavoihinsa kuolleen luutnantti *G. A. Sandström-Sammatin* hautapatsaan pystyttämiseen. Patsas pystytettiin Espoon hautausmaalle viime syksynä. Samansuuntaisia ehdotuksia ja alotteita on jo tehty muitakin. Vaaliakseen ja kunnioittaakseen heimosoturien muistoa liitto tulee myös jakamaan kunniakirjoja heimosodissa kaatuneiden ja niiden jälkeen kuolleiden heimosoturien omaisille velvoittavana muistona kerran suoritetuista uhrauksista. Taiteilija E. Tantun laatiman kunniakirjan muoto on painettuna tämän kirjoituksen yhteydessä.

Liiton toimesta on lukuisia heimosotureita avustettu Karjalan, Aunuksen ja Viron muistomitalien hankkimisessa sekä suoritettu eräitä käytännöllisiä toimenpiteitä niiden perimisen suhteen. 24. 11. 35 järjesti liitto Helsingissä Latvian vapaussodan päättymisen 10-vuotismuistomitalien jakotilaisuuden niille, jotka ehtimättä osallistua aikaisempaan varsinaiseen jakeluun olivat v. 1934 osoittautuneet oikeutetuiksi mitalin saamaan. Mitalien jaon suoritti Latvian sotilasasiamies, everstiluutnantti *R. Veckalnins* lähetystösihteeri *V. Studentsin* edustaessa Latvian täkäläistä ministeriä. Viimeisessä jakelussa mitalin saaneiden lisäksi on ilmoittautunut mitalin saantiin halukkaiksi suuri joukko heimosotureita, jonka vuoksi liitto on tehnyt esityksen uuden jakelun aikaansaamiseksi ja tähän ovat äsken saadun ilmoituksen mukaan Latvian a.o. viranomaiset suostuneetkin. Myöskin on tehty Viron vapaussodan muistomitalin uutta jakelua sekä Inkerin vapaussodan mitalin jakelua koskevat esitykset.

Liiton varsinainen *edustajakokous* pidettiin 23. 2. 36 Helsingissä. Kokouksessa käsitellyistä asioista mainittakoon seuraavaa:

Kapteeni *M. Aarnio* alusti heimosoturien virkaikäkysymyksen. Alustaja mainitsi, että heimosoturienkin tulisi saada oikeus laskea hyväkseen virkaikään, lomaoikeuteen y.m. nähden se aika, jonka ovat osallistuneet heimosotiin. Kysymys näyttää huoltokysymykseltä, jonka avulla yritetään saada oikeutettuja oikeuksia, mutta asialla on laajempikin merkitys siten, että kysymyksen myönteinen ratkaisu tulisi laajentamaan heimosotien merkityksen tunnetuksi tulemista. Lainsäädäntö rinnastaa jo eräissä kohdin heimosodat vapaussotaamme. Heimosodathan tarkoittivat Suomen itsenäisyyden turvaamista ja lujittamista kuuluen oleellisena osana itsenäisyystaistelumme ratkaisuvaiheeseen.

Esitettiin kapteeni *Y. Hämeen-Anttilan* alustus liiton sisäisen tiedoituslehden perustamisesta. Tästä lehdestä olisi se hyöty, että maakuntaosastot voi-

Latvian sotilasasiamies, everstiluutnantti Veckalnins jakaa Latvian vapaussodan muistomitalit Helsingissä 24. 11. 1935.

Heimosotureita koolla Ostrobotnialla Latvian vapaussodan muistomitalin jakotilaisuudessa.

sivat paremmin seurata toistensa ja koko liiton toimintaa, jolloin yhteenkuuluvaisuuden tunne kasvaisi.

Kamreeri *M. Saarela* alusti kysymyksen liiton käsivarsinauhasta. Käsivarsinauha on tarpeen vaatima antaakseen heimosoturiyhtymille tiivistetymmän ja sotilaallisemman leiman yhteisissä esiintymistilaisuuksissa.

Tuomari *E. Pekkanen* alusti kysymyksen jäsenhankinnan merkityksestä. Huolto- ja invaliidikysymyksen käsittely sekä historiallisen ainehiston keräys, mainitaksemme vain nämä, vaativat suurta jäsenmäärää ja mahdollisimman tarkkoja tietoja asianomaisista. Tämän vuoksi on liiton elimien ja osastojen sekä jokaisen yksityisen jäsenenkin pyrittävä mahdollisimman tarmokkaasti edistämään jäsenhankintaa pitäen päämääränään koko heimosoturijoukon saattamista liiton piiriin.

Kapteeni *M. P. Parviainen* alusti kysymyksen maakuntaosastojen rajoista. Käytännöllisistä syistä on ollut pakko tarkistaa aikaisemmin määriteltyjä rajoja. — Liiton hallitus on jo ratkaissut kysymyksen maakuntaosastojen rajoista.

Kapteeni *O. Meriluoto* alusti kysymyksen invaliidieläkkeiden saamismahdollisuuksista Tarton rauhan jälkeen käydyissä heimosodissa haavoittuneille. Nykyisen invaliidilain mukaan eivät Tarton rauhan jälkeen haavoittuneet heimosoturit ole oikeutettuja saamaan valtion invaliidieläkettä. Näiden invaliidien sekä näissä heimosodissa kaatuneiden omaisten perhesuhteista ja taloudellisesta asemasta on kerättävä tarkat tiedot sekä pyrittävä saamaan invaliidilakiin asianmukainen korjaus. Lisäksi tarvitaan heihin nähden vapaaehtoista huoltotyötä.

Edustajakokouksessa tehdyt aloitteet ovat hallituksen kehiteltävinä ja hallitus on jo osaksi käsitellytkin niitä.

Liiton hallituksen kokoonpano on kuluvana toimintakautena seuraava: Liiton johtaja ev.luutn. *E. Kuussaari*, toinen johtaja varatuom. *H. Brotherus*, pääsihteeri sähk. *P. Laesterä*, taloudenhoitaja ins. *Y. Rannikko*, jäsenet maj. *E. Puomi*, maj. *M. Ropponen*, kons. *R. Nordström*, varatuomari *E. Pekkanen*, kapt. *M. Aarnio* ja past. *E. Simojoki*, varajäsenet kapt. *T. Patoharju*, ins. *U. Mäkilaurila* ja ins. *A. Airola*.

Eri jaostot, jotka toimivat hallituksen yhteydessä, ovat kokoonpanoltaan seuraavat:

Johtojaosto: Pj. ev.luutn. E. Kuussaari, varatuom. H. Brotherus, sähk. P. Laesterä.

Huoltojaosto: Pj. varatuom. E. Pekkanen, maj. M. Ropponen, kapt. M. Aarnio, kapt. H. Parkkonen.

Valistusjaosto: Pj. varatuomari H. Brotherus, kamr. M. Saarela, toim. L. Eronen, ins. U. Mäkilaurila, ins. V. Siipi, tark. M. Saloranta, tark. H. Vesa, kapt. T. Patoharju, kapt. A. Jonsa, sähk. P. Laesterä.

Talousjaosto: Pj. ins. Y. Rannikko, kapt. M. Aarnio, konsuli R. Nordström, prokur. V. Lintera, tal. siht. E. Kylliäinen.

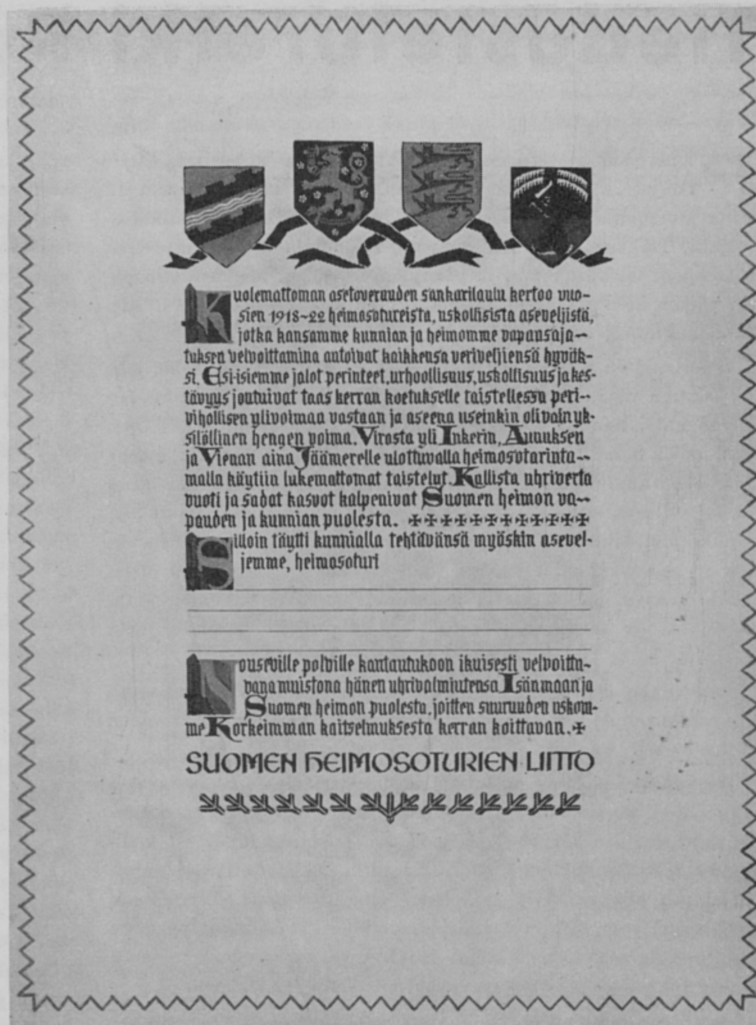
Henkilöjaosto: Pj. ins. A. Airola, maj. E. Puomi, kapt. T. Salonius, kapt. Y. Hämeen-Anttila, luutn. E. Kurejoki, toimistosiht. F. Kamara.

Historiallinen jaosto: Pj. ev.luutn. E. Kuussaari, varatuom. H. Brotherus, varatuom. E. Pekkanen, kapt. E. Aarnio, kapt. A. Jonsa.

Toimistojaosto: a) hallinto-osasto: pääsiht. P. Laesterä ja toimistoapul. A. Koivurinne, b) talousosasto: taloudenhoit. Y. Rannikko ja taloussiht. E. Kylliäinen.

Kuten edelläolevasta selviää on liiton työala erittäin laaja. Varsinkin järjestely- mutta myöskin yleisessä toiminnassa on lyhyestä toiminta-ajasta huolimatta saatu aikaan jo huomattavan paljon, mutta liiton toiminnan suunnitellusta laajuudesta ja jo tehdyistä aloitteista johtuu, että tehtävämme on vasta alussa. Ilolla on todettava, että liiton riveihin liittyneet heimosoturit innostuksella ja uutteruudella ovat toimineet liiton toiminnan ja päämäärien hyväksi, mutta saadaksemme työmme johtamaan tarkoitettuihin tuloksiin on kaikkien heimosoturien kannettava kortensa yhteiseen kekoon. Meitä on tuhansia ja jos itse tahdomme, eivät heimosoturien pyrkimykset voi olla kantamatta hedelmää.

Pentti Laesterä.

Kuolemattoman asetoveruuden sankarilaulu kertoo vuosien 1918–22 heimosotureista, uskollisista aseveljistä, jotka kansamme kunnian ja heimomme vapausajatuksen velvoittamina antoivat kaikkensa veriveljiensä hyväksi. Esi-isiemme jalot perinteet, urhoollisuus, uskollisuus ja kestävyys joutuivat taas kerran koetukselle taistellessa perivihollisen ylivoimaa vastaan ja aseena useinkin oli vain yksilöllinen hengen voima. Virosta yli Inkerin, Aunuksen ja Vienan aina Jäämerelle ulottuvalla heimosotarintamalla käytiin lukemattomat taistelut. Kallista uhriverta vuoti ja sadat kasvot kalpenivat Suomen heimon vapauden ja kunnian puolesta. ✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Silloin täytti kunnialla tehtävänsä myöskin aseveljemme, heimosoturi

Nouseville polville kantautukoon ikuisesti velvoittavana muistona hänen uhrivalmiutensa Isänmaan ja Suomen heimon puolesta, joitten suuruuden uskomme Korkeimman kaitselmuksesta kerran koittavan. ✠

SUOMEN HEIMOSOTURIEN LIITTO

Heimosodissa kaatuneitten ja niiden jälkeen kuolleitten heimosoturien läheisimmille omaisille jaettava kunniakirja.

Lahjoittajaluettelo

henkilöistä, yhdistyksistä ja toiminimistä, joilta Suomen Heimosoturien Liitto ja Heimosoturien Invaliidi- ja huoltorahasto ovat vuonna 1935 saaneet vastaanottaa lahjoituksia.

Aalto, Juho, tohtori
Aarnio, Matti, kapteeni
Eskelinen, J. T.
Etelä-Saimaan Heimosoturit
Fennia Faneeriosakeyhtiö
Idman Osakeyhtiö, Helsinki (johtaja Ahlström)
Ikonen, Alpo
Kadettioppilaskunta
Kannaksen-Karjalan Heimosoturit
Kuussaari, E. everstiluutnantti
Lassila & Tikanoja Oy. (johtaja V. Mattinen)
Leidenius, Laimi, professori
Leimu, J., kapteeni
Leponiemi, K. O., työpäällikkö
Mustonen, Juuso, opettaja
Nikander, R. E., kauppias
Paloheimo, Veli, insinööri
Parviainen, M., kapteeni
Pekkanen, E., varatuomari
Rannikko, O., ekonoomi
Rannikko, Y., insinööri
Saarenheimon Puuseppätehdas
Salminen, U.
Sariola, A.
Smolander, T.
Tervonen, A., tohtori
Uusitalo, Toivo, liikemies
Vainio, J. V., kansanedustaja
Varma, Vakuutus Oy.
Vuopala, Niilo, kauppias

Arvoisille lahjoittajille Suomen Heimosoturien Liitto lausuu kunnioittavimmat kiitokset.

Tiedusteluretki Pohj.-Inkerissä

Päätettyäni asevelvollisuuteni K.T.R. 2:ssa Viipurissa, liityin Pohjois-Inkerin vapaajoukkoihin. Raudun kautta saavuin 12 p:nä joulukuuta 1919 Raasulin kylään, jossa rykmentin esikunta majaili. Tarkastettuaan sotilaspassini, rykmentin komentaja eversti Elfvengren määräsi minut 2. pataljoonaan, johon matkustinkin parin päivän kuluttua. 2. ja 3. pataljoonien esikunnat sijaitsivat Kirjasalon kylässä, mikä paikka oli minulle vielä aivan outo.

Ilmoittauduin pataljoonan päällikölle, ratsumestari Hussolle, joka oli minulle vähän tunnettu jo vapaussotamme ajoilta. Ratsumestari Husso antoi minulle 2. pataljoonan tiedusteluosaston päällikkyyden, mikä toimi tuntui minusta perin mieluisalta ainakin aluksi. Joukkooni kuului 30 inkeriläistä, jotka suuremmalta osaltaan olivat vailla sotilaskasvatusta. Lähestyvien joulunpyhien vuoksi jäivät harjoituksetkin pitämättä niin että mitään suurempaa sotilaallista arvoa ei joukollani ollut vuoden vaihteessakaan. Inkeriläiset olivat kaikki saaneet paljon kärsiä ja tuleva kohtalo ei näyttänyt perin valoisalta. Me suomalaiset koetimme kaikin tavoin parantaa joukkojen mielialaa ja onnistuimmekin osaksi.

Jouluviikko sivuutettiin rauhallisesti, vaikka hälyytyksiä tapahtuikin silloin tällöin. Ne osoittautuivat kuitenkin aina kenttävartioiden harhanäyiksi.

Tammikuun alussa määräsi ratsumestari Husso aloitettavaksi säännölliset harjoitukset. Harjoitimme etupäässä kiväärinammuntaa, käsipommien heittoa ja hiihtoa, mikä viimemainittu oli joukkomme tulevalle toiminnalle erittäin tärkeätä. Harjoitukset sujuivat suurin piirtein hyvin ja voimme olla tyytyväisiä. Tammikuun puolivälissä sain käskyn saapua ratsumsetari Husson luokse, joka antoi minulle määräyksen lähteä joukkoineni partioretkelle noin 60 kilometrin päässä sijaitsevaan punaisten majoituspaikkaan.

Tiedot piti minun hankkia antautumatta taisteluun, ellei se käynyt välttämättömäksi.

Selostettuani miehilleni ratsumestarin käskyn, nostivat sotilaat ilohuudon, sillä pitkäaikainen oleskelu toimettomana alkoi tuntua ikävystyttävältä. Sitäpaitsi kiihoitti miehiä halu saada kostaa omat sekä omaistensa kärsimykset.

Tieto, että emme saisi ryhtyä taisteluun, ei oikein miellyttänyt sotilaita, mutta sitten, kun kerroin, että myöhemmin saisimme kyllä vielä tapella, tulivat he tyytyväisemmiksi.

Sain uuden käskyn ottaa retkelle mukaan ainoastaan 10 miestä, sillä sen katsottiin riittävän. Kysyessäni kymmentä vapaaehtoista, nostivat kaikki kätensä ylös merkiksi, että he tahtoivat poikkeuksetta mukaan. Valikoin joukosta tottuneimmat keski-ikäiset miehet.

Valmistauduimme huolellisesti matkaan. Kiväärit tarkastettiin ja jaettiin kahden viikon muona. Saimme sitäpaitsi 50 venäläistä munapommia mukaan, jotka kuitenkin osoittautuivat kokeiltaessa kelvottomiksi taisteluvälineiksi, niin että ne oli jätettävä kotiin. Ilmoitustani, että yksikään käsipommi ei räjähdä, ei ratsumestari Husso uskonut, vaan tuli itse koettelemaan niiden heittämistä. Kun hän totesi, että kaikki pommit olivat täysin kelvottomia, suuttui hän hirveästi ja kirosi hornan kattilaan koko Venäjän valtakunnan, joka ei pysty parempaa tavaraa valmistamaan. Saimme senjälkeen 30 kappaletta saksalaisia varsipommeja, jotka osoittautuivat kunnollisiksi.

Ratsumestari Husso toivotti meille lähtiessämme onnellista matkaa ja pikaista jälleennäkemistä. Suksien luistaessa mainiosti hyvällä kelillä taivalsimme nopeasti 20 kilometriä. Poikkesimme erääseen suomalaiseen taloon ja pyysimme saada maksua vastaan kahvia, mutta saimme kieltävän vastauksen.

Isäntä oli kuitenkin epäillyttävän utelias tietämään minne olimme matkalla. Vastasin pitävämme ainoastaan hiihtoharjoituksia, jota selitystä ei hän silminnähtävästi uskonut. Isäntä oli ottanut vapaussodassa osaa Raudun ja Viipurin taisteluihin valkoisessa armeijassa.

Jatkettuamme matkaa saavuimme Metsäpirttiin, jossa kysyin eräästä talosta yösijaa joukollemme. "Ei meillä ole tilaa lahtareille", vastasi talon isäntä. Antautumatta aikaa viepiin keskusteluihin, jatkoimme matkaa toiseen taloon, missä saimme erinomaisen vieraanvaraisen vastaanoton. Meille tarjoiltiin vastaväitteistämme huolimatta parasta mitä talossa oli ja kiitollisina nautimmekin talon antimia. Talon isäntä oli kaatunut vapaussodassa ja nyt ei koko talossa ollut muita kuin emäntä ja kaksi tytärtä. Emäntä kertoi paikkakunnalla olevan paljon punaista ainesta, mutta ei sanonut olevansa huolissaan.

Nukuttuamme yömme makeasti ja turvallisesti, jatkoimme varhain aamulla hiihtoretkeämme rajalle. Suomalaiset rajavartiosotilaat olivat innoissaan kuullessaan retkestämme ja olisivat mielellään tahtoneet tulla mukaan, mutta eihän se käynyt päinsä. Vartioston päällikkö, oiva mies muuten, antoi kuitenkin kymmenelle miehelleen luvan tulla meitä saattamaan muutamia kilometrejä Venäjän puolelle. Ensimmäisessä kylässä olivat rajavartioston sotilaat pakoitetut erkanemaan meistä ja me saimme yksin hiihdellä eteenpäin. Laskelmien mukaan olimme noin 7 kilometrin etäisyydellä punaisten asemista.

Saavuimme iltahämärissä Salovaaran kylään. Muodostimme ketjun ja piiritimme ensimmäisen talon, jonka ikkunoista loisti valoa. Astuessani tupaan näin sisällä vanhan ukon ja kaksi suomalaista salakuljettajaa, jotka kalpenivat meidät nähdessään. Käskin salakuljettajien painua viivana Suomen puolelle, muuten en sanonut voivani vastata heidän hengestään. Nopeasti kiiruhtivatkin miehet matkaan. Ukko puolestaan selitti kysyessäni, että naapurikylässä majailee noin 150 puna-armeijalaista, joilla on yksi kenttätykki ja pari konekivääriä. Totesin ukon puhuneen totta.

Myöhemmin saapui taloon emäntä, isäntä ja puolialastomia lapsia, jotka olivat olleet navetassa. Talonväki kertoi punaisten käyvän ryöstelemässä täällä melkein joka päivä, viimeksi olivat käyneet eilen.

Asetin vartijan talon ulkopuolelle ja pyysin emännän valmistamaan meille illallista mukanamme kuljettamistamme ruokatavaroista. Kyyneleet silmissä, nähdessään hyvät eväämme, hän valmistikin meille herkullisen illallisen. Jaoimme veljellisesti ateriamme talonväen kanssa ja tulimme mitä parhaimmiksi ystäviksi. Isäntä kertoi punaisten uhanneen tulla seuraavana päivänä uudelleen ryöstämään viimeiset perunat ja purskahti sitten itkuun. Liikutettuna kysäsin kuinka monta ryöväriä kerralla tavallisesti saapuu, kertoi isäntä punaisten tavallisesti liikkuvan kuuden miehen joukoissa.

Pitkän miettimisen jälkeen päätin omalla vastuullani ryhtyä taisteluun ryöväríjoukkion kanssa, sillä surkealta tuntui antaa ryöstää köyhien ihmisten ja varsinkin viattomien lapsien ainoat ruokatavarat. Neuvottelimme miten ottaisimme punaiset vastaan, ne kun tavallisesti kuuluivat saapuvan klo 9 korvissa aamulla. Käskin korpraali Akkasen asettua erään ladon luokse, joka sijaitsi noin 75

metrin etäisyydellä talosta ja ottaa mukaansa viisi käsipommia ja mauseripistoolin. Me toiset kaivoimme talon lähelle lyhyen juoksuhaudan tapaisen, jossa oleillen olisi hyvä ottaa vastaan vihollinen. Miehet olivat kaikki vähän hermostuneita, sillä olimmehan kaukana joukoistamme ja he kaikki olivat aloittelijoita sodankäynnissä.

Klo 9 aamulla ei vielä näkynyt mitään maantiellä. Odotimme asemissamme jännittyneinä, mutta mitään ei kuulunut. Talon isäntä arveli, että punaiset tulevat kenties vasta seuraavana päivänä.

Annoin miehilleni käskyn levähtää pari tuntia, jonka kuluttua ajattelin pyörtää pataljoonaamme takaisin. Menimme pirttiin maata, yhden jäädessä ulos vartioon. Olin nukahtanut hetkisen kun vartija herätti minut huutaen: "polsut ovat saapuneet". Vilkaistessani ikkunasta näin noin 70 puna-armeijalaista marssivan taloa kohti. Tunsin kalpenevani, mutta koetin koota kaikki tarmoni. Huusin: "Kaikki miehet asemiin heti".

Nopeasti täyttivät miehet käskyni ja tuota pikaa valmistauduimme taisteluun. Ryssien saapuessa ladon kohdalle heitti Akkanen käsipommin keskelle heidän joukkoansa. Punaiset alkoivat hurjasti paeta, mutta heidän nahkatakkiset johtajansa saivat heidät pysähtymään. Kaivautuen lumihankeen avasivat punaiset kiivaan tulen meitä kohti. Luonnollisesti vastasimme samalla mitalla. Sotilas Kähäri nousi innoisaan seisomaan ampuakseen tarkemmin, mutta sai samassa pari kuulaa ruumiiseensa ja vaipui verissään hangelle. Korpraali Akkanen oli tällä välin lähtenyt ladon luota pois. Hän koetti syvässä lumessa ryömien lähestyä ampuvia vihollisia heittääkseen käsipommeja heidän keskelleen. Näimme Akkasen saapuvan lähelle ryssiä ja heittävän heidän joukkoonsa kolme pommia, jotka varmaankin tekivät hyvää jälkeä. Senjälkeen Akkanen aikoi heittää vielä viimeisen pomminsa, mutta sai kiväärinkuulan käsivarteensa juuri heittohetkellä ja vaipui maahan. Käsipommi räjähti, silpoen hirveästi korpraalin ruumiin.

Menetettyäni jo kaksi miestä päätin minä kiiruusti, jos vielä olisi aikaa, ryhtyä perääntymään. Olin omasta mielestäni varma täydellisestä tuhostamme. Takanamme huomasin synkän metsän, joka ei ollut kuin noin 50 metrin etäisyydellä meistä. Sinne voisimme perääntyä punaisten huomaamatta ja voimatta ampua. Haavoittunut sotilas Kähäri käveli ensin metsään ja me toiset seurasimme perässä. Pahaksi onneksi emme saaneet kaikkia suksiamme mukaan, sillä olimme ne asettaneet varsin huonoon paikkaan talon etupuolelle ja sieltä oli niitä nyt mahdoton hakea. Metsästä katselimme kuinka punaiset saapuivat taloon. Lähetimme heille terveiset ja saimme pian vastaamme kiivasta kivääritulta. Sidoimme haavoittuneen, joka valitti ainoastaan sitä, ettei voinut ottaa osaa taisteluun. Lohdutimme häntä tiedolla, että kyllä tämä ei ole viimeinen tappelu, niin että hänkin vielä kerkiää tarpeekseen saada.

Peräännyimme metsän halki maantietä kohti, joka vie Suomen rajalle. Tiellä emme huomanneet mitään epäilyttävää, vaikka olimme pelänneet punaisten meitä siellä odottelevan. Hetken kuluttua kuulimme ja pian näimmekin kahden hevosen rekineen tulevan täyttä juoksua Suomesta päin. Pysähdytimme hevoset ja käskimme ajajien saattaa meidät Suomeen. Ainoastaan mauserin piipun koskettaessa heidän naamojaan, miehet suostuivat pyyntöömme. Ajoimme huimaa vauhtia Metsäpirttiin, jonne saavuimme myöhään illalla. Luovutin saalistamani hevoset ja niillä ajavat miehet rajavartijoille, sillä epäilin heidän harjoittavan salakuljetusta. Haavoittuneen toimitin viipymättä Raudun sairaalaan. Itse menimme siihen samaan taloon yöksi, missä olimme majailleet ennen retkeämme. Kirjoitettuani raportin pataljoonamme komentajalle, vaivuin sikeään uneen ja niin tekivät kaikki partioretken jäsenet.

Aamulla maistui ruoka erinomaiselta ja puhekin alkoi luistaa entistä paremmin. Talon ystävällinen emäntä huolehti tyttärineen hyvinvoinnistamme. Hankkipa hän meille kolme hevostakin, joilla pääsimme nopeasti pataljoonaamme.

Ratsumestari näytti synkän näköiseltä minut huomatessaan ja kysyi syytä epäonnistuneeseen tappeluumme. Selostin hänelle retkemme vaiheet ja ne kuullessaan kirkastuivat ratsumestarin kasvot. Lopulta antoi komentaja meille kiitokset hyvin suoritetusta työstä ja minulle 3 päivää lomaa.

B. Kurtén.

Latvian vapaussodan muistomitallien uusi jako.

Suomen Heimosoturien Liiton hallituksen esityksestä ovat Latvian asianomaiset viranomaiset suostuneet siihen, että Latvian vapaussodan muistomitaleita jaetaan vielä kerran ja antaneet asian hoitamisen liiton tehtäväksi. Oikeutettuja ovat saamaan mitalin ainoastaan ne henkilöt, jotka ovat taistelleet Latvian nykyisellä alueella tai kuuluneet Latvian alueella taistelleiden joukkojen suoranaisiin johto- ja huoltoelimiin, kuten Valkissa, Tartossa y. m. toimineisiin esikuntiin, lääkintä- ja eläinlääkintämuodostelmiin, intendenttuuriin j.n.e.

Liiton hallitus on päättänyt koettaa saada tämän muistomitalien jaon selvitetyksi vuoden 1936 loppuun mennessä.

KIRJAPALSTA

Eino I. Parmanen

TAISTELUJEN KIRJA

I osa

Ratkaisevina, melskeisinä aikoina unohtuu helposti läheinenkin menneisyys. Käsitys historian jatkuvasta syy- ja seuraussuhteesta heikentyy. Vapaussota ja Suomen itsenäisyys ovat asettaneet meille uudet päämäärät, uudet tehtävät; katse on suunnattu nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Niinpä voidaankin todeta, että vapaussodan jälkeinen polvi tietää hämmästyttävän vähän maamme eilispäiväisistä vaiheista, etenkin sortovuosista. Yleinen on harhakäsitys, että Venäjänvallan aika oli maassamme yhtä sorron yötä, ja tavallista on myös väheksyä sinä aikana ilmenneitä itsenäisyys- ja kansallisia pyrkimyksiä.

Ja kuitenkin: tulevaisuuden historioitsija epäilemättä toteaa, että vuosien 1917—21 tapahtumat pohjautuvat edellisten vuosikymmenien tapahtumiin; että kansassamme uinuvaa vapauden tahtoa kypsytettiin viime vuosisadalla; että se purkautui sortovuosina, saavutti huippunsa vapaussodassa ja että heimosodat olivat sen läikkyviä maininkeja. Tämän vuoksi voi olla aihetta tässä julkaisussa käsitellä yllä mainittua sortovuosien aikaa kuvaavaa julkaisua.

Juuri edellä mainitut näkökohdat huomioon ottaen on ilolla tervehdittävä puheenalaista teosta, joka lukijalle elävöittää sortovuosien kiintoisan ajan. Miten lähellä onkaan tuo aika ja kuitenkin, miten kaukana!

Tekijä on aivan oikein teoksen alkuosaan sisällyttänyt katsauksen maamme poliittisiin vaiheisiin koko Venäjänvallan aikana. Olisi tällöin ollut syytä selostaa viime vuosisadan keskivaiheilla, etenkin itämaisen sodan aikana esiintyneitä eristäytymis- ja itsenäisyyspyrkimyksiä. Tuntuu mielestäni siltä, että 1800-luvun alkupuolella oli ainakin eräillä kansamme silloisilla suurmiehillä ikäänkuin selvempi käsitys suhteestamme Venäjään ja siitä välttämättömästi johtuneista kohtalokkaista seurauksista. Tulevat mieleen Snellmanin aavistus tulevasta ankarasta kohtalon hetkestä ja M. A. Castrénin kirjeissään ystävilleen lausumat mielipiteet, joissa itsenäisyysajatuksen ohella ehkä ensi kerran myös heimoaate saa ilmauksensa. Näiden kosketteleminen olisi ollut sitä tähdellisempää, kun käsityskanta myöhemmin tuntuu muuttuneen.

Sen jälkeen kun perustuslakiemme mukainen valtiollinen elämä 1860-luvulla pääsi alkamaan, vakiintui ainakin näennäisesti suhteemme Venäjään ja vahvistui kansassamme perinnäinen uskollisuus esivaltaa kohtaan ja kiintymys keisariin ja suuriruhtinaaseen.

Kun sitten vuosisadan loppuessa ja uuden alkaessa sortotoimenpiteet tulivat isku iskulta, oli havahtuminen sitä katkerampi. Ensin ei tahdottu käsittää asian oikeata laitaa. Edellä käynyt rauhallinen aika oli kehittänyt eräänlaista valoisaa luottamusta ei ainoastaan hallitsijaan, vaan myöskin perustuslakimme pyhyyteen ja velvoittavaan voimaan. Luotettiin myös eurooppalaisen yleisen mielipiteen olemassaoloon ja merkitykseen. Tämä luottamus painoi leimansa siihen vastavaikutukseen, jonka sortotoimet synnyttivät.

Niinpä oltiin vielä ensimmäisten iskujen jälkeen siinä vakaumuksessa, että kun hallitsijan tietoon voitaisiin saattaa asian oikea laita ja uskollisen suomalaisen kansansa toiveet, niin olot palautuisivat jälleen entiselleen. Kuuluisa helmikuun manifesti (1899) riisti yhdellä iskulla maamme lakiasäätäviltä elimiltä lainsäädäntäoikeuden, mikäli koski kaikkein tärkeimpiä oikeusaloja. Manifestin ilmestyttyä kerättiin hämmästyttävän nopeasti noin ½ miljoonaa nimeä suureen adressiin. Adressia viemään lähetetty n.s. suuri lähetystö ei edes päässyt keisarin puheille. Aikaansaatiin kansainvälinen tiedemiesten y.m. adressi, jonka lähetystön kävi yhtä huonosti. Sortotoimenpide seurasi toista, mutta yhä uudestaan koetettiin joukkoadressien tai viranomaisten taholta tehtyjen alamaisten esityksien muodossa lähestyä valtaistuintа. Tässä toiminnassa oli maan sivistyneistö, sen vanha virkamiessääty etunenässä, mutta heti havaittiin välttämättömäksi saada kaikki kansankerrokset mukaan yhteiseen rintamaan.

Tälle n.s. passiiviselle vastarinnalle oli ominaista intohimoinen kiinnpitäminen ominaista intohimoinen kiinnipitäminen tamus sen voimaan.

"Mik' onkaan meidän viirimme,
jonk' ympäri me yhdymme,
peruslakimme, peruslakimme
— — — — — — — — — — —

laulettiin salaisissa lentolehtisissä. Niin kauan kuin ei tuumaakaan väistytty laillisuuden tieltä oli asemamme vahva, moraalinen voitto puolellamme ja Euroopan yleinen mielipide, t.s. kaikkien valistuneiden ja oikeamielisten ihmisten mielipide tukenamme. Tämä "perustuslaillisten" asenne oli kylläkin selvä ja johdonmukainen. Mutta valitettavasti se äärimmilleen kehiteltynä johti kohtalokkaaseen sisäiseen rikkinäisyyteen ja perustuslaillisten sekä "suomettarelaisten" välisiin yhteenottoihin, joissa vastapuolelta riistettiin isänmaallisuus ja kunnia.

Kaikki nämä tapahtumat aina vuoteen 1903 asti esitettävänä oleva teos ensimmäisessä osassaan elävöittää. Saamme m.m. tutustua kenraalikuvernööri Bobrikoffin voimakkaaseen hahmoon, hänen venäläistyttämissuunnitelmaansa ja kiintoisaan kirjeenvaihtoon Nikolai II:n kanssa, sanomalehtiin kohdistettuihin vainoihin, ja salaisen kirjallisuuden levittämiseen, sotalaitoksemme hävittämiseen ja laittomaan asevelvollisuuskutsuntaan vuonna 1902, asevelvollisuuslakon organisoimiseen ja levottomuuksiin kutsunnan yhteydessä, n.s. kagaalin järjestäytymiseen j.n.e.

Tämä kaikki oli vielä passiivista vastarintaa, puolustautumista perustuslain pohjalla ja sen pyrkimyksenä oli laillisten olojen palauttaminen. Aktiivinen vastarinta, siis toiminta, joka käytti muitakin kuin laillisia keinoja ja tähtäsi pitemmälle eli suorastaan Suomen erottamiseen Venäjästä, kehittyi vasta jonkun aikaa myöhemmin. Tämä toiminta tulee niin ollen varsinaisesti kuvattavaksi vasta teoksen seuraavissa osissa. Mutta jo tässä osassa saa lukija tutustua aktiivisen toiminnan keskeiseen henkilöön, isänmaalliseen seikkailijaan Konni Zilliacukseen ja aktivismin heräämiseen. Niinikään kuvaillaan Venäjän vallankumousliikettä, johon etupäässä aktivistimme (tosin myös jossain määrin passiivisen vastarinnan miehemme) sittemmin solmivat yhteyksiä. Nuo yhteydet, kuten tulemme seuraavissa osissa havaitsemaan, olivat sikäli hyödyksi, että Venäjän eri vallankumouksellisiin piireihin saatiin istutetuksi myötämielisyyttä maatamme kohtaan. Mutta epäilemättä nuo yhteydet myöskin muodostivat kanavan, jota pitkin tännepäin virtasi ja pesiytyi itämaista saastaa, leviten punaisena ruttona kansan syviin riveihin.

Taistelujen kirja on elävästi ja välittömästi kirjoitettu. Tosin siinä mitättömät tapahtumat toisinaan on kovin yksityiskohtaisesti kuvattu. Eräs amiraali on saanut kuvansa kirjaan sillä perusteella, että hänen äitinsä suostui kuljettamaan erään salaisen asiakirjan Helsingistä Pietariin. Mutta toisaalta monet pikkupiirteet lisäävät kirjan luettavuutta. Sitä ahmii todellakin kuin Välskärin kertomuksia. Lukija jää jännityksellä odottamaan seuraavia osia.

Teos on suunnattoman työn tulos. Sen sisältö perustuu suurelta osalta tapahtumiin osallistuneiden henkilöiden suullisiin kertomuksiin. Tekijää on onniteltava siitä, että hän on saanut tämän jättiläistyön suoritetuksi.

Harry Brotherus.

Pääsihteerin terveiset

Liiton hallitus antaa liiton toimintaa koskevia ohjeita maakuntaosastojen johtokunnille lähetettävillä pysyväisohjeilla ja kiertokirjeillä. Koska ne kuitenkin useimmissa tapauksissa jäävät vain johtokunnan jäsenten tiedoksi, on syytä selostaa tässä muutamien toimintahaarojen käytännöllistä puolta.

Puhutaan ensin jäseneksi liittymisestä. Alkuaikoinaan hankki liitto jäsenensä suureksi osaksi asiamiesten välityksellä tai siten, että jäseneksi haluava heimosoturi kääntyi suoraan liiton hallituksen puoleen. Tämä johtui siitä, ett'ei ollut vielä maakuntaosastoja, joiden kautta olisi voinut jäseneksi liittyä. Piti ensin muodostaa ympäri maan runko perustettavia maakuntaosastoja varten. Nyt ollaan kuitenkin jo niin pitkällä, että suurin osa perustettaviksi suunnitelluista maakuntaosastoista on toiminnassa. Perustamattomien maakuntaosastojen alueilla on liiton edustajia, jotka saatuaan kokoon kantajoukon maakuntaosastoa varten ryhtyvät perustamispuuhaan. Asioiden kehityttyä näin pitkälle on tarkoituksenmukaista, että jäseneksi pyrkivät lähettävät saamansa ja täyttämänsä jäsenhakemuskaavakkeet maakuntaosaston johtokunnalle tai edustajalle eikä suoraan liiton hallitukselle. Näin saavat maakuntaosastot heti kiinteän yhteyden uusiin jäseniinsä. Sitäpaitsi voi johtokunta heti myöntää pyrkijälle väliaikaisesti jäsenoikeudet hänen tarvitsematta odottaa liiton hallituksen hyväksymistä, joka saattaa viipyä riippuen hallituksen kokousten ajoista. Myöskin voi maakuntaosasto heti korjata jäsenhakemuksessa mahdollisesti esiintyvät puutteellisuudet, jolloin hallituksen ei tarvitse palauttaa sitä täydennettäväksi. Näin säästyy vaivoja ja postikuluja. Turhien postikulujen välttämiseksi y.m. seikkojen takia on myöskin suotavaa, että jäseneksi pyrkivät heti liittävät hakemukseensa *jäsenkirjaus maksun 5 mk.* ja jäsenmerkin tilatessaan *jäsenmerkkimaksun 25 mk.* (kts. jäsenmerkkiä tämän julkaisun kannessa). Maakuntaosastot tilittävät maksut hallitukselle hakemusten mukana.

Historiallisen ainehiston keräämistä varten kehitetään jäsenmaksukaavake täyttämään mahdollisimman tarkasti. Joskus näkee sellaisiakin hakemuksia, joissa melkein kaikki aikamäärämerkinnät on kuitattu lyhyesti: "en muista". Tähän lienee syynä se, että asianomainen heimosoturi on käsittänyt asian niin, että kun ei muista tapausten tarkkoja päivämääriä, ei kannata merkitä aikaa osapuilleenkaan, vaikka silläkin jo on arvonsa.

Liiton toimistoon saapuu hyvin paljon eri heimosotien muistomitaleita koskevia anomuksia ja tiedusteluja. Toistaiseksi ei kaikkiin tiedusteluihin ole voitu vastata m. m. siitä syytä, että joidenkin mitalien jakelua koskevat kysymykset eivät vielä ole saaneet ratkaisuaan. Osaksi on tämä johtunut ajanpuutteesta, koska tiedusteluja ja anomuksia on hyvin runsaasti. Liiton hallitus on äskettäin päättänyt, että kunkin muistomitalin saantiehtoja ja hakemistapoja koskevat selostukset jaetaan monistettuina erillisohjeina maakuntaosastoille, joilta heimosoturit saavat haluamansa tiedot. Liiton hallitus on myös päättänyt, että heimosoturien, jotka liiton välityksellä haluavat saada jonkun muistomitalin, on jätettävä hakemuspaperinsa maakuntaosaston johtokunnalle tai lähimmälle liiton edustajalle, joka tarkastaa, ovatko paperit ohjeiden mukaisessa kunnossa ja lähettää ne liitolle.

Koska liitto ei ole ylettömän rikas, olisi suotavaa, että heimosoturit, jotka tiedustelevat jotakin henkilökohtaista asiaa, liittäisivät kyselyynsä vastauspostimerkin. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä eikä koske ollenkaan varattomia heimosotureita, joiden avustaminen neuvoilla ja ohjeilla on liitolle kunnia-asia.

Lopuksi niille heimosotureille, jotka odottavat liitolta vastausta johonkin tiedusteluunsa, sellaiset terveiset, että kyllä vastaus tulee, vaikka se viipyy syystä, ett'ei liiton toimisto vastaa ennenkuin asia on täysin selvitetty.

Heimosoturiterveisin *pääsihteeri.*

ALLAMAINITUT LIIKKEET JA TOIMINIMET OVAT ILMOITTAMALLA TÄSSÄ JULKAISUSSA TUKENEET SUOMEN HEIMOSOTURIEN LIITON TYÖTÄ

Agros, Osakeyhtiö .... Helsinki
Airaksinen, Eino, varatuomari .... Kuopio
Forsman, Vaatetusliike .... Pori
Hallikahvila, M. Åberg .... Pori
Hankkija Keskusosuusliike r.l. .... Helsinki
Hankkija Keskusosuusliike r.l. .... Pori
Helsingin Sähkötyö .... Helsinki
Herkku- ja Hedelmäkeskus .... Kuopio
Hiilentuonti Oy. .... Helsinki
Hotelli Kuopio .... Kuopio
Hotelli Manner .... Kouvola
Hotelli Otava .... Pori
IKL:n Kauppa Oy. .... Helsinki
Itä-Suomen Rautakauppa Oy. .... Viipuri
Ivakko, J., Puutavaraliike .... Helsinki
Jussilan Autokorjaamo .... Pori
Jyväskylän Kukkakeskus .... Jyväskylä
Karjakeskus Oy. .... Kouvola
Karkjärvi, F., kauppias .... Kuopio
Keksijäin Patenttitoimisto .... Helsinki
Keuruun Sukka Oy. .... Keuruu
Kouvolan Kirjakauppa .... Kouvola
Kouvolan Ympäristön Osuusliike ...... Kouvola
Kudosteollisuus .... Viipuri
Kultainen Karhu .... Viipuri
Kyrön Autokorjaamo .... Pori
Maapohja, Osuusliike .... Kyrö
Manner, Juho, Oy. .... Kouvola
Metsänomistajain Metsäkeskus Oy. .... Helsinki
Perla, Oy./Ab. .... Helsinki
Porin Oluttehdas .... Pori
Porin Suomal. Säästöpankki .... Pori
Pursiainen, Antti .... Viipuri
Salminen, I., Leninkiliike .... Helsinki
Salon Saippuatehdas Oy. .... Helsinki
Sergejeff, F., Oluttehdas .... Viipuri
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta r.l. Helsinki
Suomi, Keskin. Henkivak.-yhtiö ...... Helsinki
Söderström, Werner, Oy. .... Helsinki
Sörnäisten Puutavara Oy. .... Helsinki
Tietoteos Oy. .... Helsinki
Töölön Rautakauppa Oy. .... Helsinki
Wiklundin Rautakauppa .... Turku

”HEIMOSOTURI”-JULKAISU ON SAANUT USEILTA TAHOILTA ARVOKKAITA KIRJOITUKSIA, JOTKA JULAISTAAN ”HEIMOSOTURIN” SEURAAVASSA NUMEROSSA. ”HEIMOSOTURI” ILMESTYY JÄLLEEN ENSI VUONNA LIITON VUOSIKOKOUKSEEN. HEIMOSOTUREITA KEHOITETAAN LÄHETTÄMÄÄN LIITOLLE JATKUVASTI HEIMOSOTIA KOSKEVIA MUISTELMAKIRJOITUKSIA, VALOKUVIA JA MUUTA HISTORIA-AINEISTOA.

Hinta 10:—

Helsinki 1936 - Oy. Gutenberg Ab.